

Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar

*Betänkande av Utredningen om
immaterialrättens roll i innovationssystemet*

Stockholm 2015

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2015:16

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst.
Beställningsadress: Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm
Ordertelefon: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Webbplats: fritzes.se

För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer
på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Svara på remiss – hur och varför.

Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02)

En kort handledning för dem som ska svara på remiss. Häftet är gratis och kan laddas ner
som pdf från eller beställas på regeringen.se/remiss.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet.

Omslag: Elanders Sverige AB.

Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2015.

ISBN 978-91-38-24244-5

ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Näringsdepartementet

Den 28 maj 2014 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur statens framtida insatser inom det immaterialrättsliga området ska utformas för att på bästa sätt stödja innovation och tillväxt, samt hur insatserna ska finansieras.

Chefen för Näringsdepartementet, statsrådet Annie Lööf, utsåg den 28 maj 2014 generaldirektör Peter Strömbäck till särskild utredare. Anna Backlund anställdes som sekreterare i utredningen från och med den 1 juni 2014.

Den 30 juni 2014 förordnades följande personer som experter i utredningen: departementssekreterare Linnea Florén (Finansdepartementet), departementssekreterare Magnus Jonsson (Näringsdepartementet), kansliråd Viktoria Mattsson (Utbildningsdepartementet), kansliråd Carl Scheutz (Näringsdepartementet) och chefsjurist Malin Riis (Verket för innovationssystem).

Härmed överlämnas betänkandet Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar (SOU 2015:16). Utredningens uppdrag är därmed slutfört.

Stockholm i februari 2015

Peter Strömbäck

/Anna Backlund

Innehåll

Sammanfattning	11
1 Författningsförslag.....	19
1.1 Förslag till förordning med instruktion för Myndigheten för immateriella rättigheter	19
2 Utredningens uppdrag och arbete	23
2.1 Utredningens uppdrag.....	23
2.2 Utgångspunkter	24
2.3 Hur utredningen har arbetat	25
3 Immateriella tillgångar, innovation och tillväxt.....	27
3.1 Immateriella rättigheter och immateriella tillgångar	27
3.2 Samhällets motiv för att bevilja immateriella rättigheter.....	28
3.3 Immateriella tillgångar och värdeskapande	29
3.4 Förändringar i omvärlden.....	30
3.4.1 Värdekedjor är globala.....	31
3.4.2 Tjänsteinnehållet i produkter ökar och nya affärsmodeller växer fram.....	32
3.4.3 Samarbete är kärnan i innovationsprocesser	32
3.5 Sverige som innovationsnation	33
3.5.1 Sverige rankas högt	33
3.5.2 Vartannat svenskt företag är innovativt	34
3.5.3 Innovationssystemet behöver ändå förstärkas.....	35

3.6	Immateriella tillgångar i svenska företag.....	36
3.7	Immateriella tillgångar och innovation i politiken	39
3.7.1	Immateriella tillgångar uppmärksammas i svensk forsknings- och innovationspolitik.....	39
3.7.2	Flera länder utvecklar nationella IP-strategier	41
4	Innovationssystemet för immateriella tillgångar.....	43
4.1	Systemaktörer	43
4.1.1	Patent- och registreringsverket	43
4.1.2	Statens jordbruksverk	44
4.1.3	Bolagsverket.....	44
4.1.4	Patentombudsnämnden	44
4.1.5	Tullverket.....	45
4.1.6	Försvarets materielverk.....	45
4.1.7	Åklagarmyndigheten och polisen.....	46
4.1.8	Patentbesvärsrätten	46
4.2	Rådgivare och finansiärer	47
4.2.1	Almi Företagspartner AB	47
4.2.2	Vinnova.....	48
4.2.3	Tillväxtverket.....	48
4.2.4	Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	50
4.2.5	Innovationskontor	50
4.2.6	Holdingbolag.....	50
4.2.7	Inkubatorer.....	51
4.2.8	Statliga riskkapitalbolag	51
4.2.9	Energimyndigheten	51
4.2.10	Forskningsråd och forskningsstiftelser	52
4.2.11	Industriforskningsinstitut inom RISE.....	53
4.3	Privata aktörer	53
4.4	Internationella organisationer och program	54
4.4.1	World Intellectual Property Organization.....	54
4.4.2	European Patent Office	55
4.4.3	Office for Harmonization in the Internal Market	55
4.4.4	Horizon 2020	55
4.4.5	European IPR Helpdesk	56

5	PRV:s nuvarande verksamhet.....	57
5.1	Uppdrag och organisation.....	57
5.1.1	Uppgift och mål.....	57
5.1.2	Organisation och ledning.....	59
5.1.3	Internationellt samarbete.....	63
5.2	Efterfrågan på PRV:s verksamhet.....	65
5.2.1	Patent.....	65
5.2.2	Varumärken.....	71
5.2.3	Design.....	76
5.2.4	Periodisk skrift och personnamn.....	77
5.2.5	Uppdrag.....	77
5.3	Ekonomi och finansiering.....	78
5.3.1	Övergripande om PRV:s ekonomiska förutsättningar.....	78
5.3.2	PRV:s ekonomi under 2013.....	79
5.3.3	Historisk utveckling av PRV:s ekonomi.....	80
5.3.4	Kostnader och intäkter från PRV:s avgifter för patent och varumärken.....	82
6	Innovationsfrämjande insatser vid patentverk i ett urval länder	87
6.1	Danmark.....	87
6.1.1	Patent- og Varemærkestyrelsen.....	87
6.2	Norge.....	90
6.2.1	Patentstyret.....	90
6.3	Tyskland.....	92
6.3.1	Deutsches Patent- und Markenamt.....	92
6.4	USA.....	95
6.4.1	U.S. Patent and Trademark Office.....	95
6.5	Sydkorea.....	98
6.5.1	Korea Intellectual Property Office.....	98
6.6	Singapore.....	102
6.6.1	Intellectual Property Office of Singapore.....	102

7	Behov av utveckling	105
7.1	Medvetenheten om immateriella tillgångar behöver öka i samhället.....	105
7.2	Kompetensen om affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar behöver höjas.....	106
7.3	Det finns behov av marknadskompletterande finansiering för företagsspecifika strategier.....	107
7.4	Ansökningar om immaterialrättsligt skydd måste granskas snabbt och med hög kvalitet.....	108
7.5	En god tillgång på IP-kompetens måste upprätthållas.....	108
7.6	Universitet och högskolor behöver förstärka sin hantering av immateriella tillgångar	109
7.7	Fördjupa underlagen för forsknings- och innovationssatsningar.....	109
7.8	Det bör vara möjligt att ifrågasätta och försvara immaterialrättsligt skydd till en rimlig kostnad	110
8	Förslag	111
8.1	Vägval.....	111
8.1.1	Bör PRV fokusera på kärnverksamheten eller utveckla en rådgivande roll?.....	111
8.1.2	Är det viktigt för Sverige att PRV kan behålla sin PCT-status?	112
8.1.3	Bör PRV inrikta sig på att stärka den nationella verksamheten eller söka internationella allianser? ...	114
8.2	Utredningens målbild.....	114
8.2.1	Översikt över förslagen	115
8.3	Inrätta ett Råd för immateriella tillgångar	116
8.4	Förstärk kunskapsutvecklingen om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt.....	118

8.5	Betona betydelsen av immateriella tillgångar i styrdokument för vissa myndigheter och statliga bolag.....	119
8.6	Förläng Vinnovas uppdrag att finansiellt stödja företags hantering av immateriella tillgångar	120
8.7	Förstärk PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning	123
8.8	Ändra PRV:s namn till Myndigheten för immateriella rättigheter	127
8.9	Ändra finansieringsform för PRV till anslagsfinansiering ..	128
8.9.1	Principer för avgiftsfinansiering	128
8.9.2	Uppfyller PRV:s avgifter riktlinjerna för specialdestination?	132
8.10	Höj avgifterna för patent.....	137
8.10.1	Höj ansökningsavgiften för nationella patent från 3 000 kronor till 5 000 kronor.....	138
8.10.2	Höj årsavgifterna för patent med 7 procent.....	139
8.11	Utveckla den statliga FoU-finansieringen för att uppnå en bättre hantering av immateriella tillgångar	141
8.11.1	Forskningsfinansierande myndigheter bör utarbeta planer för hantering av immateriella tillgångar.....	141
8.11.2	Forskningsfinansierande myndigheter bör tillåta att 1 procent av medlen används till att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar	143
8.12	Öka kunskapen om immaterialrätt och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor	144
8.12.1	Förstärk innovationskontorens roll för en strategisk hantering av immateriella tillgångar vid universitet och högskolor.....	144
8.12.2	Öka kunskapen om användning av patentinformation inom forskning.....	146
8.12.3	Uppmuntra införandet av kurser om immaterialrätt och immateriella tillgångar i masterprogram och forskarutbildning	148

9 Konsekvensanalys..... 149

9.1	Konsekvenser för staten.....	149
9.1.1	Verksamhetsmässiga konsekvenser.....	149
9.1.2	Ekonomiska konsekvenser	151
9.2	Konsekvenser för små företag	152
9.3	Konsekvenser för övriga områden.....	153

Bilagor

Bilaga 1	Kommittédirektiv 2014:77.....	155
Bilaga 2	Grundläggande om immaterialrätt	161
Bilaga 3	Förteckning över intervjuade organisationer	171

Sammanfattning

Uppdraget

Utredningens huvuduppgift är att föreslå hur statens framtida insatser inom det immaterialrättsliga området ska utformas för att på bästa sätt stödja innovation och tillväxt, samt hur insatserna ska finansieras.

Utredningens direktiv beskriver att det är grundläggande för den svenska ekonomin att företag och individer har förmåga och möjlighet att skydda sina immateriella tillgångar. Utredningen ska göra en översyn av PRV:s roll i det innovationsfrämjande systemet och föreslå vilka konkreta innovationsfrämjande uppgifter myndigheten ska ha i framtiden. PRV:s roll ska analyseras i förhållande till andra statligt finansierade aktörer som främjar innovation. I detta ingår att belysa betydelsen av granskningen av immateriella rättigheter i Sverige. Dessutom ska utredningen föreslå vilken finansieringsform PRV ska ha, samt analysera och vid behov föreslå förändringar av avgiftssystemet för patentansökningar.

Utgångspunkten för utredningen är näringslivets och individers behov av statliga insatser på det immaterialrättsliga området och hur PRV:s kompetens bäst kan tas till vara för att bidra till förmågan till värde- och affärsskapande utifrån immateriella tillgångar i Sverige.

Utredningens arbete

Utredningen har tagit fasta på begreppen värde- och affärsskapande, och fokuserat på hur immateriella tillgångar i Sverige kan skapa värde, oavsett om tillgångarna går att skydda eller om andra strategier behövs för att ta till vara på deras värde. Uppdraget att

föreslå framtida statliga insatser har tolkats brett och inte avgränsats enbart till insatser där PRV skulle vara en lämplig utförare.

Genom att intervjua ett 30-tal företag och organisationer och ta del av rapporter inom området har information om behov och förslag på satsningar samlats in. Utredningen har även sammanträtt med en expertgrupp och en referensgrupp.

Immateriella tillgångars betydelse ökar

En immateriell rättighet ger innehavaren ensamrätt till resultatet av en intellektuell prestation, vilket kan vara en uppfinning, ett varumärke, en design, en roman, en bild m.m. Till de immateriella rättigheterna räknas upphovsrätt, patent, varumärkesskydd, designskydd, firmaskydd och växtförädlarrätt, men även t.ex. licenser till nämnda skydd. Immateriella tillgångar är ett bredare begrepp som innefattar alla tillgångar som inte är fysiska. Det kan utöver immateriella rättigheter även vara kundregister, företagshemligheter, arbetsmetoder, goodwill m.m.

Individer, organisationer och företag behöver vara medvetna om vilka immateriella tillgångar de har och använder, och hur de ska hantera dessa tillgångar för att skapa affärsvärde och nytta. I en värld där företagens värdekedjor är globala, där innovationsprocesser alltmer sker i samarbete med andra, där tjänsteinnehållet i produkter ökar och där företagen strävar efter unika erbjudanden till sina kunder är en strategisk hantering av immateriella tillgångar central. Under det senaste decenniet har frågor som rör immaterialrätt och immateriella tillgångar kopplat till innovation fått ett ökat utrymme i svensk politik. Det finns också flera exempel på länder som har tagit fram nationella strategier för immateriella tillgångar.

Behov av statliga insatser

Utredningen har under arbetets gång identifierat behov av statliga insatser på följande områden:

- Medvetenheten om immateriella tillgångar behöver öka i många delar av samhället. Frågor rörande immateriella tillgångar och

rättigheter behöver också komma högre upp på den politiska agendan.

- Kompetensen om affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar behöver höjas hos såväl företag som hos offentliga rådgivare och privata konsulter. Dessa frågor behöver integreras i innovations- och affärsrådgivning.
- Det finns behov av marknadskompletterande finansiering så att företag kan anlita expertkompetens och utveckla specifika strategier för att hantera immateriella tillgångar i sin affärsverksamhet. Ett dedikerat stöd ger också företagen incitament att utarbeta sådana strategier, något som annars riskerar att prioriteras ned till förmån för annat innovations- och utvecklingsarbete.
- Ansökningar om immaterialrättsligt skydd måste granskas snabbt och med hög kvalitet.
- En god tillgång på IP-kompetens måste upprätthållas. PRV spelar en viktig roll för kompetensförsörjningen i Sverige och myndighetens patentingenjörer och jurister utgör en betydande rekryteringsbas för näringslivet och konsultföretag.
- Universitet och högskolor behöver ytterligare professionalisera sin hantering av immateriella tillgångar, och innovationskontorens verksamhet inom området har potential att vidareutvecklas och stärkas.
- Det finns en potential i att öka användningen av patentinformation som underlag för att planera, styra och bedriva forsknings- och innovationssatsningar. En avsevärd del av all publicerad teknisk information hittas i patentdokument, men denna kunskap utnyttjas inte tillräckligt.
- Företag och individer har ett behov av att både kunna ifrågasätta och försvara ett immaterialrättsligt skydd till en rimlig kostnad.

Utredningens förslag

Utredningen lägger ett antal förslag som rör statliga insatser inom det immaterialrättsliga området för att stödja innovation och tillväxt samt PRV:s roll och finansiering. En viktig utgångspunkt för förslagen är de behov som identifierats.

Inrätta ett Råd för immateriella tillgångar

Kunskapen hos myndigheter och andra aktörer i innovationssystemet behöver öka om vilka insatser de olika aktörerna gör som har betydelse för individer och företags hantering av immateriella tillgångar. Regeringen bör därför inrätta ett Råd för immateriella tillgångar vid PRV. Rådet ska vara ett forum för myndigheter, statliga bolag och andra aktörer i innovationssystemet att utbyta erfarenheter och information sinsemellan. Rådet skulle också ge regeringen ett forum för att fånga upp trender, följa internationell utveckling och analysera behov av insatser.

Som ett led i att öka kunskapen om immateriella tillgångars betydelse för innovation och ekonomisk tillväxt bör även ett Programråd för forskningsfrågor inrättas, som ska finansiera forskning inom området med 5 miljoner kronor årligen. Programrådet bör knytas till ovan nämnda Råd för immateriella tillgångar.

Integrera arbete med immateriella tillgångar i myndigheter och statliga bolags verksamhet

Ett flertal myndigheter och statliga bolag behöver aktivt arbeta för att professionalisera hanteringen av immateriella tillgångar i den verksamhet de stöttar och finansierar. Utredningen föreslår att regeringen i instruktioner och ägardirektiv understryker vikten av att myndigheter och statliga bolag hanterar immateriella rättigheter systematiskt och professionellt.

Ge finansiellt stöd till hantering av immateriella tillgångar ur ett affärsstrategiskt perspektiv

Företag behöver kunskap om hur de ska hantera immateriella tillgångar ur ett affärsstrategiskt perspektiv. Små och medelstora företag är ofta beroende av att anlita extern kompetens för att arbeta med dessa frågor. Regeringen gav 2011 PRV och Vinnova i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det offentliga stödet till små- och medelstora företags hantering av sina immateriella tillgångar. Utredningen bedömer att satsningen har varit framgångsrik, och föreslår att regeringen även fortsättningsvis ger Vinnova i uppdrag att genom finansiellt stöd till hantering av immateriella tillgångar bidra till att öka små och medelstora företags konkurrenskraft. Uppdraget bör omfatta 10 miljoner kronor årligen under 2015–2020, och bör bedrivas i samarbete med PRV.

Behåll PRV:s fokus på kärnverksamheten och utöka myndighetens informationsuppdrag

PRV:s viktigaste roll i innovationssystemet bör även fortsättningsvis vara att bedriva kärnverksamheten, dvs. att tillhandahålla hög kvalitet i granskningen av immateriella rättigheter och uppfylla sina serviceåtaganden. Att PRV kan behålla sin status som PCT-granskande myndighet är av stor betydelse för att upprätthålla den kvalitet och bredd i granskningen som efterfrågas. Myndigheten och dess tjänster ska också kännetecknas av hög tillgänglighet för användarna. PRV bör inte få i uppdrag att utveckla en rådgivande roll.

Det finns ett omfattande behov av att höja kunskapen om immaterialrätt. PRV bör få ett tydligt uppdrag och resurser för att sprida behovsanpassad kunskap och information om immateriella rättigheter, inklusive om upphovsrättens innehåll där myndigheten inte har ett uttalat uppdrag i dag. Målgrupperna är breda och myndigheten bör aktivt söka samarbete med andra aktörer för att nå ut i samhället. Utredningen föreslår att del av de medel som tidigare förts över från PRV till statsbudgeten för att finansiera Patentbeväringsrättens verksamhet istället används för att finansiera en sådan förstärkning av PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning.

Utredningen föreslår också att PRV:s namn ändras till Myndigheten för immateriella rättigheter, vilket bättre speglar hela verksamheten. Det nuvarande namnet ger intryck av att verksamheten endast berör patent, vilket är missledande.

Ändra PRV:s finansieringsform till anslag

PRV:s verksamhet är för närvarande helt finansierad av avgifter som PRV förfogar över, s.k. specialdestination. Utredningen har analyserat detta förhållande utifrån de riktlinjer som riksdagen har beslutat om när specialdestination kan användas. Utredningens samlade bedömning är att riktlinjerna inte är uppfyllda och föreslår därför att myndighetens offentligrättsliga verksamhet i fortsättningen ska finansieras med anslag och att avgiftsintäkterna ska föras till inkomsttitel i statsbudgeten. Kopplingen mellan intäkter och kostnader är svag inom de olika verksamhetsgrenarna, och specialdestination av avgifterna främjar därmed inte möjligheterna till hög effektivitet och service. Patentverksamheten står för drygt 70 procent av PRV:s intäkter. Det är patent som har granskats av European Patent Office som står för majoriteten av patentintäkterna, och för arbetet med dessa patent har PRV relativt låga kostnader. Med en anslagsfinansiering ökar möjligheterna för regering och riksdag att styra verksamheten och besluta om dess omfattning, vilket är särskilt viktigt i en tid när efterfrågan på myndighetens granskningar sjunker och de internationella immaterialrättsliga systemen förändras.

Granskningen av nationella patentansökningar och PCT-ansökningar är underfinansierad. Utredningen föreslår en höjning av ansökningsavgiften för nationella patent från 3 000 kronor till 5 000 kronor, och att årsavgifterna för att upprätthålla ett patent i Sverige höjs med 7 procent.

Förbättra hanteringen av immateriella tillgångar inom utbildning och FoU-verksamheter

Utredningen lämnar ett antal förslag för att öka kunskapen om immateriella tillgångar i utbildning och förbättra hanteringen av immateriella tillgångar i FoU-verksamheter. Regeringen bör under-

stryka vikten av att studenter vid masterprogram och forskarutbildningar ges kunskap om immaterialrätt och hantering av immateriella tillgångar. Forskningsfinansiärerna bör få i uppdrag att utarbeta planer för hur de ska verka för att immateriella tillgångar hanteras på ett systematiskt sätt i de forskningsprojekt de finansierar, och 1 procent av projektfinansieringen bör få användas för att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar. Universitet och högskolor behöver bygga upp kompetens och strukturer som säkerställer att immateriella tillgångar hanteras strategiskt, och innovationskontorens roll i detta arbete bör förstärkas. Utredningen ser också en potential i att utnyttja den information som finns i beskrivningar av patent och föreslår att PRV får i uppdrag att ta fram ett förslag till hur patentinformation i ökad utsträckning kan användas som underlag inom forskning och forskningsfinansiering.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning med instruktion för Myndigheten för immateriella rättigheter

Härigenom föreskrivs följande.

Uppgifter

1 § Myndigheten för immateriella rättigheter ansvarar för ärenden om patent, varumärken, mönster, efternamn och förnamn. Myndigheten för register över periodiska skrifter med utgivningsbevis.

Myndigheten är internationell myndighet enligt konventionen om patentsamarbete samt handlägger ärenden om registrering av kommunala vapen och om utgivning av periodisk skrift.

Myndigheten prövar frågor om tillstånd och dispens enligt vad som är särskilt föreskrivet.

Myndigheten ska se till att de regelverk och rutiner myndigheten disponerar över är kostnadseffektiva och enkla för medborgare och företag.

2 § Myndigheten ger ut publikationer såsom patentdokument, årsregister till patent, tidning för kungörelser om patentansökningar och patent, registreringstidning för varumärken, registreringstidning för mönster och tidning för kungörelser av efternamn.

Myndigheten utfärdar bevis och utdrag ur myndighetens register.

3 § Myndigheten ska tillhandahålla behovsanpassad information om immateriella rättigheter som är relevant för olika intressenter. Myndigheten ska också genomföra insatser för att öka kunskapen

om immaterialrättens innehåll, inklusive upphovsrätt, och det immaterialrättsliga systemet.

4 § Myndigheten ska långsiktigt främja tillväxt samt stärka innovationsförmåga och konkurrenskraft i hela landet.

Myndigheten ska samverka med andra berörda nationella, regionala och lokala aktörer med uppgift att skapa förutsättningar för innovation och tillväxt.

5 § Myndigheten får bedriva uppdragsverksamhet, såsom att tillhandahålla konsulttjänster för granskning och annan rådgivning, ombesörja bevakning av avgifter för patent, varumärken och mönsterskydd, bedriva kurs- och utbildningsverksamhet samt tillhandahålla tjänster avseende myndighetens dokumentation.

Myndigheten får bedriva tjänsteexport som är direkt kopplad till myndighetens verksamhetsområde och som ligger inom ramen för det uppdrag som anges i denna instruktion eller i annan förordning.

6 § Myndigheten får till en stat som inte ingår i Europeiska unionen eller är ansluten till Europeiska ekonomiska samarbetsområdet föra över personuppgifter i den utsträckning uppgifterna ingår i patent-, varumärkes- eller mönsterdokumentation som

1. utgör allmän handling hos myndigheten, eller
2. ingår i myndighetens
 - a) patentregister eller diarium enligt 7 § patentkungörelsen (1967:838),
 - b) varumärkesregister eller diarium enligt 1 kap. 1 § andra stycket varumärkesförordningen (2011:594),
 - c) mönsterregister eller diarium enligt 6 § mönsterskyddsförordningen (1970:486), eller
 - d) register över periodiska skrifter.

Ledning

7 § Myndigheten leds av en myndighetschef.

8 § Vid myndigheten ska det finnas ett insynsråd som består av högst tio ledamöter.

Särskilt organ

9 § Vid myndigheten finns ett rådgivande organ benämnt Rådet för immateriella tillgångar.

Rådet ska

1. fungera som nationellt samrådsorgan i frågor som syftar till att öka förståelsen för hantering av immateriella tillgångar hos individer, företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet,
2. organisera kontinuerligt erfarenhetsutbyte,
3. öka kunskapsutvecklingen om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt genom ett programråd för forskningsfrågor,
4. utarbeta en handlingsplan som följs upp och redovisas årligen till regeringen.

Myndighetschefen är rådets ordförande. Myndigheten ansvarar för sekretariatsfunktionen i rådet. Rådet ska upprätta en arbetsordning.

Regeringen utser de organisationer som ska finnas representerade i rådet.

Anställningar och uppdrag

10 § Generaldirektören är myndighetschef.

Personalansvarsnämnd

11 § Vid myndigheten ska det finnas en personalansvarsnämnd.

Tillämpligheten av viss förordning

12 § Myndigheten ska tillämpa personalföreträdarförordningen (1987:1101).

Ärendenas handläggning

13 § Avdelningscheferna på patent- och varumärkesavdelningarna eller av dem särskilt förordnade tjänstemän får förordna om muntlig förhandling, om det behövs för att utreda ett ärende.

Begäran av sökande eller behörig invändare om muntlig förhandling i patent-, varumärkes-, mönster- eller namnärende får inte avslås om vederbörande inte förut beretts tillfälle att yttra sig vid sådan förhandling.

Avgifter

13 § Utan hinder av vad som anges i 16 § och 21 § första stycket avgiftsförordningen (1992:191) får myndigheten

- ta ut avgift för kopia av allmän handling och för utskrift av upptagning för automatisk databehandling även om en beställning inte omfattar tio sidor, samt
- ta ut avgift av staten för kopia eller avskrift av allmän handling, utskrift av upptagning för automatisk databehandling, kopia av video- eller ljudbandsupptagning eller utskrift av ljudbandsupptagning samt för bevis och registerutdrag.

Myndigheten får ta ut avgifter för den verksamhet som myndigheten bedriver enligt 5 §.

-
1. Genom denna förordning upphävs förordning (2007:1111) med instruktion för Patent- och registreringsverket.

2 Utredningens uppdrag och arbete

Detta kapitel beskriver vad som ingår i utredningens uppdrag, vilka tolkningar och avgränsningar av uppdraget som har gjorts samt hur utredningen har arbetat.

2.1 Utredningens uppdrag

Utredningens huvuduppgift är att föreslå hur statens framtida insatser inom det immaterialrättsliga området ska utformas för att på bästa sätt stödja innovation och tillväxt, samt hur insatserna ska finansieras.

Direktivet beskriver att det är grundläggande för den svenska ekonomin att företag och individer har förmåga och möjlighet att skydda sina immateriella tillgångar. Patent- och registreringsverkets (PRV) roll har traditionellt varit att upprätthålla en infrastruktur för att företag och individer ska ha möjlighet att få ett immaterialrättsligt skydd i Sverige, och ha goda förutsättningar att söka immaterialrättsligt skydd i andra länder. Utredningen har i uppdrag att göra en översyn av PRV:s roll i det innovationsfrämjande systemet och föreslå vilka konkreta innovationsfrämjande uppgifter myndigheten ska ha i framtiden. Samtidigt ska utredningen analysera hur PRV förhåller sig till andra statligt finansierade aktörer som främjar innovation, eftersom det är viktigt att PRV:s innovationspolitiska roll kompletterar vad andra aktörer gör.

Det har skett många förändringar på det immaterialrättsliga området på senare år. Det har fått till följd att efterfrågan på PRV:s tjänster har minskat. Utredningen har i uppdrag att belysa betydelsen av den granskning av immateriella rättigheter som sker i Sverige och hur kompetensen hos PRV bäst kan tas till vara, när nu

företag och individer har en ökad möjlighet att ansöka om skydd hos andra organisationer än PRV.

PRV är en avgiftsfinansierad myndighet och efter ett kontinuerligt intäktsbortfall från och med 2008 uppstod ett ackumulerat verksamhetsunderskott. Statskontoret har tidigare på regeringens uppdrag analyserat PRV:s verksamhet och den rådande finansieringsmodellen. Denna utredning har i uppdrag att ytterligare analysera problematiken kring att PRV är avgiftsfinansierat, samt föreslå vilken finansieringsform myndigheten ska ha. Utredningen har också i uppdrag att analysera hur avgiftssystemet för patent vid behov kan förändras för att svara mot avvägningen att avgifterna inte ska vara ett hinder för patentering, samtidigt som avgiftsinräktna ska motsvara kostnaderna för verksamheten.

Direktivet i sin helhet finns i bilaga 1.

2.2 Utgångspunkter

Utgångspunkt för utredningen är näringslivets och individers behov av statliga insatser på det immaterialrättsliga området och hur PRV:s kompetens bäst kan tas till vara för att bidra till förvärdningen till värde- och affärsskapande utifrån immateriella tillgångar i Sverige.

Utredningen har tagit fasta på begreppen värde- och affärsskapande, och arbetat med perspektivet hur immateriella tillgångar i Sverige kan skapa värde, oavsett om tillgångarna går att skydda eller om andra strategier behövs för att ta till vara på deras värde.

Utredningen har också arbetat med ett brett perspektiv på möjliga statliga insatser, och inte avgränsat sig till att enbart föreslå insatser där PRV skulle vara en lämplig utförare.

Under utredningens gång har några organisationer uttryckt att det finns ett behov av statliga insatser för att stötta mindre företag i att ifrågasätta och försvara immaterialrättsligt skydd. Utredningen har noterat behovet, men efter avstämning med expertgruppen valt att inte analysera frågan djupare eller lämna förslag inom området. Motivet är att dessa frågor är mycket komplexa och statens roll i sammanhanget är svår att definiera. Utredningen bedömde därför att det inte var möjligt att bidra med en kvalificerad analys av området under den begränsade tid som fanns till förfogande.

Utredningen är medveten om att det s.k. lärarundantaget är en del av ramvillkoren för högskolans nyttiggörande och hantering av immateriella tillgångar. Utredningen har i utformningen av förslagen valt att utgå från de rådande ramvillkoren och inte fördjupa sig i om lärarundantaget bör avskaffas eller inte.

2.3 Hur utredningen har arbetat

Utredningen inledde sitt arbete den 1 juni 2014. Genom att intervjua ett 30-tal företag och organisationer och ta del av rapporter inom området har utredningen fått värdefull information om behov och i flera fall förslag på en framtida inriktning på statliga insatser. Organisationerna är listade i bilaga 3.

Dessutom samlades en referensgrupp med representanter från AstraZeneca AB, Awapatent AB, Entreprenörskapsforum, Ericsson AB, Företagarna, Uppsala Innovation Centre, Karolinska Institutet Innovations AB, Svenska Industrins IP Förening och Swerea AB. Referensgruppen träffades två gånger, med fokus på att diskutera näringslivets och individers behov av statliga insatser.

Forum for Innovation Management arrangerade den 5 november 2014 en debattsalong på temat immaterialrättens roll i innovationssystemet. Utredningen presenterade där sitt arbete och deltog i debatten.

Utredningen har genomfört regelbundna möten med PRV och myndigheten har varit mycket behjälplig med att leverera underlag. Diskussioner vid ett möte med PRV:s insynsråd och ett rundabordsmöte där PRV hade bjudit in patentombud bidrog också med värdefulla insikter till arbetet.

Enligt direktiven ska de internationella jämförelser som är befogade göras. Myndigheten Tillväxtanalys har på utredningens uppdrag sammanställt en rapport om innovationsfrämjande insatser hos patentverken i Danmark, Singapore, Sydkorea, Tyskland och USA. Utredningen gjorde själv ett studiebesök i Norge.

Statskontorets analys av PRV:s verksamhet, ekonomi och administration inom patent- och varumärkesavdelningarna har varit ett

betydelsefullt underlag.¹ PRV:s ekonomi och finansieringsform har även diskuterats i möten med Statskontoret och Ekonomistyrningsverket.

En expertgrupp med ledamöter från Regeringskansliet och Vinnova har träffats fyra gånger. Ledamöterna har med sina synpunkter på utredningens analyser och förslag bidragit till att föra arbetet framåt.

¹ Statskontoret, 2013. Ändrade förutsättningar för PRV:s verksamhet och finansiering. Rapport 2013:13.

3 Immateriella tillgångar, innovation och tillväxt

Detta kapitel beskriver översiktligt betydelsen av immateriella tillgångar i ekonomin och i innovationsprocesser, och några av de drivkrafter som gör att denna betydelse ökar. Kapitlet redogör också för vilket utrymme immateriella tillgångar har fått i nationell och internationell forsknings- och näringspolitik.

3.1 Immateriella rättigheter och immateriella tillgångar

En immateriell rättighet ger innehavaren ensamrätt till resultatet av en intellektuell prestation, vilket kan vara en uppfinning, ett varumärke, en design, en roman, en bild m.m. Till de immateriella rättigheterna räknas upphovsrätt, patent, varumärkesskydd, designskydd, firmaskydd och växtförädlarrätt, men även t.ex. licenser till nämnda skydd.

Immateriella tillgångar är ett bredare begrepp som innefattar alla tillgångar som inte är fysiska. Immateriella tillgångar kan utöver immateriella rättigheter även vara affärsmetoder, kundregister, företagshemligheter, arbetsmetoder, goodwill m.m.

För att skapa värde och dra reell nytta av immateriella tillgångar behöver individer, organisationer och företag vara medvetna om vilka immateriella tillgångar de har och använder. Det är själva den immateriella tillgången som är värdefull, den immateriella rättigheten kan ha ett mycket mer begränsat värde. Med detta menas att exempelvis ett patent inte per automatik är värdefullt. Det är först när patentet sätts in i ett affärssammanhang som det skapar värde. Det innebär också att det finns olika sätt att utnyttja och eventuellt skydda immateriella tillgångar. För vissa tillgångar är det relevant

att använda sig av ett immaterialrättsligt skydd som patent eller varumärke, medan det i andra fall är mer relevant att t.ex. hålla tillgången hemlig. Vilken strategi ett företag ska välja för att hantera sina immateriella tillgångar beror på företagets produkt, affärsmodell, marknad och konkurrenter m.m.

Inom universitet och högskolor skapas också immateriella tillgångar, och lärosäten har relationer med organisationer, företag och sin egen personal. Även för lärosäten är det centralt att kunna hantera immateriella tillgångar och kunna skapa nytta och värde ur den kunskap som utvecklas.

3.2 Samhällets motiv för att bevilja immateriella rättigheter

Genom lagstiftningen inom immaterialrätten ger staten ensamrätt till upphovsmän och uppfinnare att under en begränsad tid kontrollera hur resultatet av deras intellektuella arbete får användas. Staten har flera skäl till att ge sådana ensamrätter:

- Det ger incitament till att uppfinningar och konstnärliga verk skapas och sprids.
- Det gör att ny kunskap offentliggörs.
- Det underlättar kontrakt mellan upphovsmän och producenter.¹

Motiven för staten att ge ensamrätt i form av ett patent är att det ger ett incitament att skapa uppfinningar, som i sin tur kan komma konsumenter och samhället till nytta. Ensamrätten gör det möjligt för en uppfinnare att få avkastning på investeringar i forskning och utveckling (FoU), eftersom en konkurrent inte kan utnyttja uppfinningen gratis. I samband med att ett patent publiceras offentliggörs också information om uppfinningen, vilket gör att ny kunskap blir tillgänglig och sprids. Patentet kan också underlätta kommersialisering, t.ex. genom licensiering eller andra avtal där man upplåter till vissa personer eller företag att utnyttja uppfinningen.

Ensamrätten innebär att innehavaren kan hindra andra från att använda det som skyddet omfattar. Det innebär däremot inte att

¹ IVA. 2012. Immateriella rättigheter och ekonomiska incitament.

innehavaren säkert själv har rätt att använda sin produkt som han eller hon vill. Det kan t.ex. finnas tidigare rättigheter som hindrar användandet. Det är därför viktigt att alltid undersöka om det föreligger s.k. "freedom to operate" innan produkter lanseras på marknaden eller används.

Upphovsrätten skyddar på samma sätt skaparen av ett verk från imitation och ger därmed incitament till att skapa konstnärliga verk. Upphovsrätten underlättar också kontrakt mellan skapare och utgivare av konstnärliga verk.

Motivet för staten att bevilja varumärkes- och mönsterskydd är att underlätta konsumenters val genom att särskilja produkter. Varumärket kan signalera kvalitet, vilket i sin tur ger incitament för producenter att hålla hög kvalitet.² För den som registrerar ett varumärke är motivet att särskilja sig på marknaden.

Immateriella rättigheter är alltså ett viktigt incitament för att företag ska investera i innovation, eftersom det ger möjlighet att få avkastning på investeringar i FoU och kunskap. Ett svagt skydd för immateriella rättigheter kan undergräva viljan att investera, underlätta piratkopiering och minska möjligheterna till tekniköverföring och handel med kunskap. Samtidigt behöver samhället ha en balans i hur starkt skyddet är. Ett för starkt skydd kan minska möjligheterna att bygga på redan befintlig kunskap och därmed minska innovation och konkurrens.³

3.3 Immateriella tillgångar och värdeskapande

Den strategiska betydelsen av immateriella tillgångar ökar. I den kunskapsbaserade ekonomin som växer fram är idéer den viktigaste resursen. För företag är målet att skapa största möjliga värde ur sina immateriella tillgångar. Där diskussionen tidigare främst handlade om hur immateriella tillgångar skulle skyddas, handlar den nu allt mer om hur de kan användas för att skapa affärsvärde.⁴

Immateriellrättsintensiva företag i Europa stod i medeltal för 26 procent av sysselsättningen under 2008–2010, och för 39 procent

² IVA. 2012. Immateriella rättigheter och ekonomiska incitament.

³ OECD. 2010. The OECD Innovation Strategy: Getting a Head Start on Tomorrow.

⁴ Economist Intelligence Unit. 2007. The value of knowledge - European firms and the intellectual property challenge.

av unionens totala BNP. Därmed är förädlingsvärdet per anställd högre i immaterialrättsintensiva företag, vilket också avspeglas i att lönerna är 41 procent högre i dessa företag jämfört med i övriga företag. Detta framgår av en rapport från EU:s varumärkesmyndighet OHIM och Europas patentmyndighet EPO.⁵ För att definiera immaterialrättsintensiva sektorer samkördes OHIM:s och EPO:s databaser med den kommersiella databasen ORBIS, som innehåller finansiella uppgifter om europeiska företag. Antalet varumärken, mönster och patent per anställd beräknades för varje sektor. De sektorer som låg över genomsnittet enligt denna mätning ansågs vara immaterialrättsintensiva. Enligt rapporten har varumärkesintensiva företag störst betydelse, med 21 procent av sysselsättningen och 34 procent av BNP.

Immateriella tillgångar spelar också en allt större roll för innovation. OECD beskriver i en rapport hur näringslivet ökar investeringarna i en lång rad av immateriella tillgångar, exempelvis data, mjukvara, patent, mönster, organisationsprocesser och företags-specifika kompetenser, och att detta ses som en del i innovationsprocessen. OECD kallar tillgångarna för kunskapsbaserat kapital, och menar att immaterialrätten blir ett allt viktigare ramverk som styr investeringar i kunskapsbaserat kapital. Rapporten pekar också på att politiska beslutsfattare behöver ha ett brett perspektiv på innovation, som inte enbart fokuserar på forskning och utvecklingsfrågor, utan även inkluderar andra former av kunskapsbaserat kapital som design, data och organisationskapital.⁶

3.4 Förändringar i omvärlden

En strategisk hantering av immateriella tillgångar har fått central betydelse för att företags innovationsarbete ska omsättas i tillväxt och jobbskapande. Företagen behöver strategier för att skydda sina nuvarande och framtida marknader, samtidigt som de behöver samarbeta med andra aktörer för att snabba upp och effektivisera sina

⁵ EPO och OHIM. 2013. Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union.

⁶ OECD. 2013. Supporting Investment in Knowledge Capital, Growth and Innovation.

innovationsprocesser.⁷ Det finns ett antal trender som driver på att företag måste klara av att integrera hanteringen av immateriella tillgångar i sina affärsstrategier, varav några redovisas i detta avsnitt.

3.4.1 Värdekedjor är globala

Världens produktion, handel och investeringar sker alltmer inom globala värdekedjor. Tidigare var bilden av handel den att en vara tillverkas i ett land i en fabrik för att sedan exporteras till ett annat land för att säljas. Denna bild är sedan länge förlegad. Det finns en stark trend att företag sprider ut olika delar av sina värdekedjor på flera länder, i ett nätverk av interna affärsenheter och externa underleverantörer. På detta sätt kan företagen specialisera sig på de processer i värdekedjan som de är bäst på.⁸ Tekniska framsteg inom informations- och kommunikationstekniken har varit viktiga drivkrafter för denna utveckling.

Även innovationsprocesser har internationaliserats. Kunskapsresurser har blivit avgörande tillgångar och verktyg för konkurrenskraft i den globala ekonomin.⁹ På senare år har det skett en tilltagande internationalisering av företagens FoU, som tidigare varit en av de minst mobila aktiviteterna inom de multinationella företagen.¹⁰ Världen har sett nya spelare ta plats på innovationsarenan. Länder som Kina, Sydkorea, Indien och Brasilien är på frammarsch. Till exempel har Kina kraftigt ökat sina investeringar i FoU och Korea var 2012 det OECD-land som investerade mest i FoU som andel av BNP.¹¹ Dessa länder är nu med och konkurrerar om att utveckla nya varor och tjänster.

Denna utveckling medför att företag och andra aktörer som är verksamma i olika delar av värdekedjorna behöver försäkra sig om att de tillgodogör sig värdet av de materiella och immateriella tillgångar som de tillför. Det innebär också att de är beroende av att ha kunskap om immaterialrättsliga system i flera länder.

⁷ Economist Intelligence Unit. 2007. The value of knowledge - European firms and the intellectual property challenge.

⁸ OECD. 2013. Interconnected Economies: Benefiting from Global Value Chains.

⁹ Vinnova. 2011. Utvecklingen av Sveriges kunskapsintensiva innovationssystem.

¹⁰ Tillväxtanalys. 2014. Flyttar forskningen från Sverige? – svenska koncerners FoU i Sverige och utomlands.

¹¹ OECD. Main Science and Technology Indicators.

3.4.2 Tjänsteinnehållet i produkter ökar och nya affärsmodeller växer fram

Företag använder, producerar, säljer och exporterar alltmer tjänster¹². Det pågår en omfattande tjänstefiering av industriföretags verksamheter och traditionella industriföretag förnyar sina affärsmodeller, t.ex. genom nya distributionssätt och betalningsmodeller. Varor och tjänster kombineras för att skapa det bästa erbjudandet för kunden. Att bli unik på ett relevant sätt är en av de viktigaste överlevnadsfaktorerna för ett företag och visar också på den avgörande betydelsen av en fungerande innovationsverksamhet. Traditionellt sett har innovationsmodeller i hög grad fokuserat på teknik och FoU, med produkt- och processutveckling som de huvudsakliga innovationsområdena. Men de nya affärsinnovationerna, både de kundnära innovationerna och de organisatoriska innovationerna, verkar utanför det traditionella innovationsområdet.¹³

Det finns flera orsaker till denna utveckling. Det är ofta svårt för kunden att särskilja mellan olika varor ur ett tekniskt perspektiv. Kunden fokuserar då mer på upplevelsen av en produkt och hur väl den lever upp till behov och förväntningar. En vara och en tjänsts livscykel blir allt kortare. Den övergripande utmaningen för företagen är att genom hela värdekedjan fokusera på det värde man levererar till kunden för att möta dennes behov inom ett allt mer snävt tidsspänn.

För företagen innebär det att immateriella tillgångar som t.ex. design, varumärke och kunddatabaser är av stor betydelse.

3.4.3 Samarbete är kärnan i innovationsprocesser

Innovation sker alltmer i ett system, och involverar såväl flera olika enheter inom företagen som många externa aktörer. Företag och organisationer hämtar in extern kunskap till sina innovationsprocesser genom partnerskap, allianser och samarbeten eller genom inköp av kunskap, t.ex. via FoU-avtal och licensiering av patent. De söker också i allt högre utsträckning externa partners för att kommersialisera innovationer som inte används inom den egna orga-

¹² Kommerskollegium. 2014. World Trade in the 21st Century.

¹³ Tillväxtanalys. 2010. De nya affärsmodellerna - värdeskapande affärsinnovationer.

nisationen. I dessa sammanhang är det helt avgörande att företag och organisationer kan hantera immateriella tillgångar och använda sig av immateriella rättigheter, främst för att utnyttja företagets egna immateriella tillgångar så att de skapar värde, men också för att identifiera användbar extern kunskap.¹⁴

Förändringarna i hur innovationsprocesser drivs har resulterat i att kunskapsbaserade företag, ofta mindre, har inriktat sig på vissa delar av innovationsprocesserna. De har specialiserat sig på att leverera kunskap till andra, ofta stora, företag. Läkemedelsindustrin är exempel på en sektor där detta syns tydligt.

Universitet och högskolor är för många företag en källa till extern kunskap och partners i innovationsarbetet. Av detta följer att det blir allt viktigare att även forskare, forskargrupper och lärosäten har förmåga att hantera immateriella tillgångar.¹⁵

3.5 Sverige som innovationsnation

3.5.1 Sverige rankas högt

Sverige toppar ofta olika internationella index över innovation och konkurrenskraft. Enligt EU:s index Innovation Union Scoreboard är Sverige det ledande innovationslandet i EU. Indexet mäter 25 indikatorer. En av indexets dimensioner är immateriella tillgångar, med indikatorer avseende patentansökningar, gemenskapsvarumärken och EU-designskydd. Inom denna dimension placeras sig Sverige på fjärde plats, efter Danmark, Österrike och Tyskland.¹⁶

Även i Global Innovation Index ligger Sverige högt upp. Denna ranking baseras på 81 indikatorer fördelade på sju huvudområden. Sverige placerar sig på plats 3 av 143 länder, efter Schweiz och Storbritannien. Året innan låg dock Sverige på andra plats. Rapporten uppmärksammar att Sverige ligger på tredje plats inom huvudområdet "knowledge and technology outputs", tack vare ett högt

¹⁴ OECD. 2010. The OECD Innovation Strategy: Getting a Head Start on Tomorrow.

¹⁵ ESO. 2012. Forskning och innovation – statens styrning av högskolans samverkan för nyttiggörande.

¹⁶ European Commission. 2014. Innovation Union Scoreboard 2014.

antal PCT-ansökningar om patent och stora royalty- och licens-intäkter.¹⁷

3.5.2 Vartannat svenskt företag är innovativt

Statistiska centralbyrån (SCB) har undersökt innovationsverksamheten under åren 2010–2012 i företag med 10 eller fler anställda. Drygt hälften av företagen, 53 procent, bedrev innovationsverksamhet. Företag som hade introducerat en produktinnovation fick besvara frågan om de var först i världen med att introducera denna vara eller tjänst, vilket kan ge viss indikation på behovet av immaterialrättsligt skydd. Nästan vart femte företag, 18 procent, svarade att de var först i världen, och bland de högteknologiska företagen var andelen hela 43 procent.

Undersökningen visar också i vilken utsträckning företagen samarbetar kring innovationer. Knappt 30 procent av företagen som hade introducerat en produkt- och/eller processinnovation hade innovationssamarbete under 2010–2012. Företagens vanligaste samarbetspartner var leverantörer, följt av kunder eller klienter samt konkurrenter eller andra företag inom branschen. Samarbetet med universitet och högskolor har ökat.

FoU var en vanlig innovationsaktivitet. Av företagen med innovationsverksamhet avseende produkt- och/eller processinnovation hade 62 procent egen FoU. Bland stora företag var andelen 76 procent, och hälften av dem hade även utlagd FoU. Dessutom gjorde 59 procent av de stora företagen inköp av existerande kunskap från andra företag eller organisationer. Det kan vara inköp av existerande know-how, expertis, upphovsrätt, patent eller icke-patenterade uppfinningar. Bland de små företagen köpte 46 procent in existerande kunskap från andra företag eller organisationer, och bland de medelstora företagen var andelen 49 procent.¹⁸

¹⁷ Cornell University, INSEAD och WIPO. 2014. The Global Innovation Index 2014: The Human Factor in Innovation.

¹⁸ SCB. 2014. Innovationsverksamhet i svenska företag 2010–2012.

3.5.3 Innovationssystemet behöver ändå förstärkas

Sverige har under lång tid varit bland de ledande länderna i världen när det gäller att satsa på FoU, räknat som andel av BNP. Sverige investerade 2012 fortfarande klart mer än snittet inom OECD som helhet, men gapet har minskat. Företagens FoU-utgifter som andel av BNP i Sverige har haft en nedåtgående trend under 2000-talet.

Stora internationella koncerner dominerar satsningarna på FoU i det svenska näringslivet. Dessa har ökat sina investeringar i FoU, men främst på andra platser än i Sverige, vilket innebär en betydande utmaning.¹⁹

OECD utvärderade under 2012 Sveriges innovationspolitik på uppdrag av regeringen. Enligt OECD är Sveriges styrkor landets starka makroekonomiska ställning och det institutionella ramverket, tillsammans med en hög livskvalitet och jämlikhet. Till detta läggs en hög vetenskaplig nivå, högklassig industriell forskning och god internationell närvaro. Som svagheter pekar OECD bl.a. ut brist på övergripande innovationspolitik, försämrad utbildning, bristande kontakt mellan akademi och små och medelstora företag, att svensk forskning tappar i kvalitet och problem med finansiering av innovationsprojekt. OECD bedömer att Sverige är en framträdande innovationsnation, men att systemet ändå är svagt på viktiga områden, och lämnar därför ett antal rekommendationer. OECD anser att Sverige bör vidmakthålla ett gynnsamt ramverk för innovation och entreprenörskap, vilket inkluderar immateriella rättigheter. I samband med förslaget om att se över utbud och efterfrågan på tidigt riskkapital pekar OECD på att det kan vara fördelaktigt att förbättra entreprenörers kunskap om immateriella tillgångar.^{20, 21}

¹⁹ Regeringskansliet. 2012. Den nationella innovationsstrategin.

²⁰ Vinnova och Entreprenörskapsforum. 2013. OECD:s utvärdering av Sveriges innovationspolitik: En sammanställning av OECD:s analys och rekommendationer.

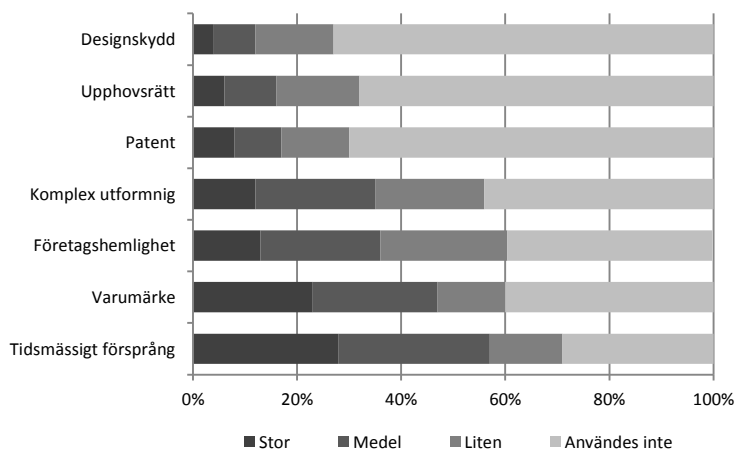
²¹ OECD. 2013. OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden 2012.

3.6 Immateriella tillgångar i svenska företag

Företag har olika metoder för att öka sin konkurrenskraft

I SCB:s innovationsundersökning från 2013 tillfrågades för första gången företag som introducerat en produkt- eller processinnovation hur viktiga olika metoder är för att behålla eller öka konkurrenskraften. Tidsmässigt försprång var den metod som flest företag, 28 procent, ansåg var av stor betydelse, följt av varumärken som 23 procent angav, se figur 3.1. Registrering av designskydd var den metod som företagen använde minst, endast 4 procent angav att designskydd hade stor betydelse.

Figur 3.1 Olika metoders betydelse för att behålla eller öka konkurrenskraften för produkt- och/eller processinnovationer åren 2010–2012

Källa: SCB.

Samma metod är inte relevant för alla typer av företag. För högteknologiska företag var tidsmässigt försprång den metod som högst andel företag, 44 procent, tyckte hade stor betydelse för konkurrenskraften, följt av företagshemligheter med 30 procent, se tabell 3.1. Vad gäller immaterialrättsligt skydd angav 25 procent av dessa företag att varumärken har stor betydelse, följt av 16 procent

för patent, 5 procent för varumärken och 2 procent för design-skydd.

Kunskapsintensiva företag var den grupp där högst andel, 11 procent, tyckte att upphovsrätt var en bra metod för att behålla eller öka konkurrenskraften. För lågkunskapsintensiva företag tycks varumärke vara den viktigaste metoden, 25 procent angav detta alternativ.

Tabell 3.1 Metoder för att behålla eller öka konkurrenskraften för produkt- och/eller processinnovationer med stor betydelse åren 2010–2012, procent.

	Patent	Design- skydd	Upphovs- rätt	Varumärke	Tidsmässigt försprång	Komplex utformning	Företags- hemlighet
Totalt	8	4	6	23	28	12	13
Högteknologiska	16	2	5	25	44	27	30
Medelhögteknologiska	19	3	5	28	36	19	19
Medellågteknologiska	13	5	5	20	31	13	15
Lågteknologiska	7	7	4	25	29	9	11
Övriga industrisektorn	0	1	0	16	16	6	4
Kunskapsintensiva	6	2	11	19	33	16	15
Lågkunskapsintensiva	6	5	4	25	20	6	9

Källa SCB.

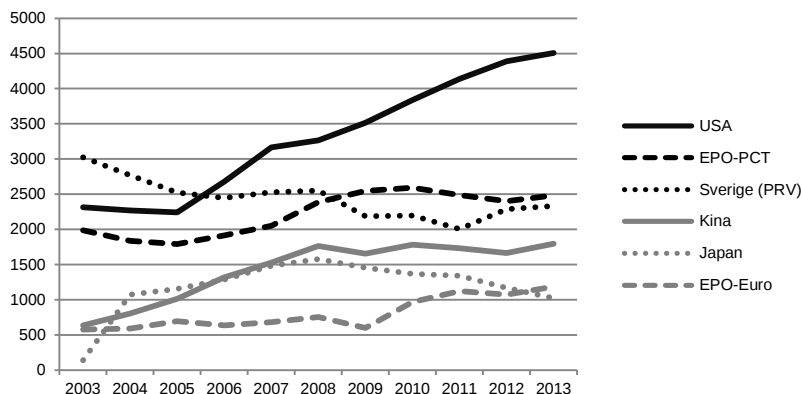
Patentansökningar från svenska individer och företag ökar

Globalt sett har antalet patentansökningar från svenska individer och företag ökat. Det är däremot inte självklart att de i första hand väljer att söka patent i Sverige. Figur 3.2 visar att svenska sökande i ökande grad ansöker om patent i USA, via United States Patent and Trademark Office (USPTO). Sedan mitten av 2000-talet har också allt fler lämnat in ansökningar om europeiska patent och PCT-granskning till det europeiska patentverket European Patent Office (EPO).²² Samtidigt minskade antalet svenska ansökningar i

²² För en mer detaljerad beskrivning av de olika ansökningsvägarna, se bilaga 2 Grundläggande om immaterialrätt.

Sverige, dock med en viss återhämtning de två senaste åren. Statistiken speglar att företag agerar alltmer globalt.

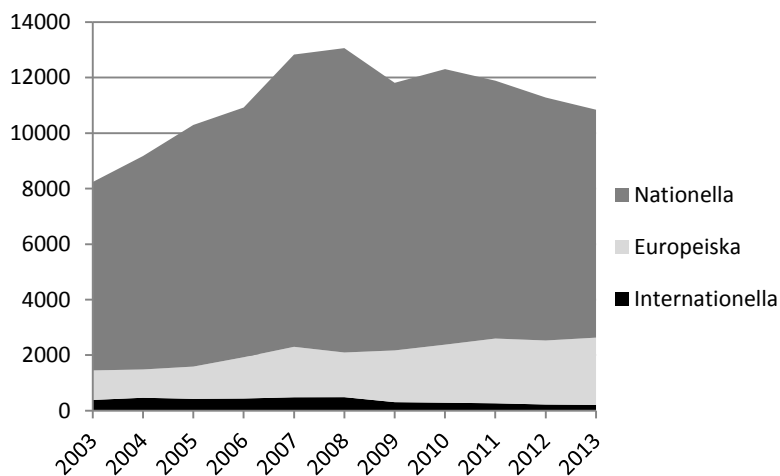
Figur 3.2 Antal patentansökningar från svenska sökande till patentverk i ett urval av länder 2003–2013

Not: Uppgifterna för respektive land inkluderar både nationella ansökningar och PCT-ansökningar. För EPO är uppgifterna uppdelade på EPO-Euro som anger antalet ansökningar om europeiskt patent vid EPO från Sverige, och EPO-PCT anger antalet PCT-ansökningar vid EPO från Sverige.
Källa: WIPO.

Varumärkesansökningar från svenska individer och företag minskar

Svenska ansökningar om att registrera varumärke har minskat sedan 2008. Det finns i huvudsak tre vägar att ansöka om registrering av ett varumärke. De är nationell ansökan i det land man önskar skydd, europeisk ansökan om gemenskapsvarumärke hos Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM), eller internationell ansökan hos WIPO. Svenskar registrerar främst varumärken i Sverige. Ansökningarna ökade kraftigt i början av 2000-talet, för att sedan minska efter 2008, se figur 3.3. Samtidigt har antalet ansökningar om gemenskapsvarumärke ökat konstant, medan det fortfarande är få svenskar som använder möjligheten att göra en internationell ansökan.

Figur 3.3 Antal varumärkesansökningar från svenska sökande 2003–2013

Källa: PRV.

3.7 Immateriella tillgångar och innovation i politiken

3.7.1 Immateriella tillgångar uppmärksammas i svensk forsknings- och innovationspolitik

Under det senaste decenniet har frågor som rör immaterialrätt och immateriella tillgångar kopplat till innovation fått ett ökat utrymme inom politiken.

Under 2004 tillsatte regeringen en utredning för att göra en översyn av de ekonomiska aspekterna av patentering för företags tillväxt. Utredaren lämnade sitt betänkande 2006 och beskrev hur en mer kunskapsbaserad ekonomi växer fram där immateriella tillgångar och rättigheter har fått starkt ökad betydelse, samtidigt som kunskapsläget om patenteringens roll för företagens tillväxt och utveckling i allmänhet var svagt. För att ta tillvara Sveriges goda förutsättningar i kunskapsekonomin ansåg utredaren att en nationell kultur för IP (intellectual property) och affärsutveckling, inklusive entreprenörskap, borde byggas upp och stärkas.²³

Under 2004 tillsatte regeringen också en utredare med uppdrag att klarlägga de rättsliga konsekvenserna av att avskaffa det s.k.

²³ SOU 2006:80, Patent och innovationer för tillväxt och välfärd.

lärarundantaget i lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar. Den s.k. UHFÖR-utredningen föreslog två alternativ, ett där högskoleforskaren ges en anmälningsplikt och ett med en övertaganderätt för högskolorna.²⁴ Lärarundantaget kvarstår fortfarande, men högskolelagen (1992:1434) har ändrats så att det i högskolans samlade uppgift ingår att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

I 2008 års forsknings- och innovationsproposition skriver regeringen att immaterialrätt och patent spelar en viktig roll när det gäller innovationer och ekonomiskt agerande. Avsnittet fokuserar främst på patent och licensiering. Regeringen avslutar resonemanget med att konstatera att det är angeläget att stärka lärosätenas stödresurser för nyttiggörande och kommersialisering av forskningsresultat för att öka den ekonomiska avkastningen på forskningssatsningarna.²⁵

I regeringens forsknings- och innovationsproposition från 2012 beskrivs ökad kunskap om immaterialrätt och om hur immateriella tillgångar strategiskt bör hanteras som ett ramvillkor för att öka nyttiggörandet av forskningsbaserad kunskap. Regeringen anser att kunskapsnivån om immaterialrätt bland forskare, i forskargrupper och forskningsmiljöer bör omfatta förståelse för hur immaterialrätt och immateriella tillgångar kan användas som strategiska verktyg för forskningsplanering och i nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap. I detta sammanhang spelar samarbete mellan universitet och högskolor och nationella myndigheter såsom PRV en relevant roll. Vad gäller näringslivet säger regeringen att det är viktigt att de individer som bedriver forskning och utveckling och de företag och andra aktörer som deltar i innovationsprocesser har ingående och tillräcklig kunskap om standardiseringsarbete och immaterialrättsligt skydd samt om hantering av de immateriella tillgångarna som strategiskt affärsverktyg.²⁶

I regeringens innovationsstrategi från 2012 beskrivs hur en del av innovationspolitiken är att stimulera utbudet av nya lösningar, och att skydd för immateriella tillgångar är en del i detta. Enligt strategin behöver Sverige fortsatt verka för ändamålsenligt och

²⁴ SOU 2005:95. Nyttiggörande av högskoleuppfinningar.

²⁵ Prop. 2008/09:50. Ett lyft för forskning och innovation.

²⁶ Prop. 2012/2013:30. Forskning och innovation.

effektivt immaterialrättsligt skydd nationellt, och för ett väl fungerande enhetligt patentskydd och en enhetlig patentdomstol i EU. Dessutom behöver Sverige fortsätta arbetet med att stärka kompetensen för hantering av immateriella tillgångar som en strategisk resurs för värdeskapande hos små och medelstora företag, universitet och högskolor, forskningsinstitut och innovationsstödjande aktörer. Offentliga stödaktörer behöver också, inom ramen för sina befintliga uppdrag, utveckla sin kompetens att arbeta med immateriella tillgångar som en affärsstrategisk resurs.

3.7.2 Flera länder utvecklar nationella IP-strategier

För att uppmärksamma betydelsen av immateriella tillgångar och utveckla politiken inom området har flera länder utvecklat nationella IP-strategier. Här följer några exempel.

I samband med att Japan år 2002 antog en lag för immateriella rättigheter inrättades ett högvarter för IP-strategi, Intellectual Property Strategy Headquarters. Det är ett permanent organ med statsministern som ordförande, samtliga ministrar som medlemmar och förstärkt med immaterialrättsexperter. Högkvarteret presenterar årligen en IP-strategi. År 2013 antog man dessutom en långsiktig vision som bygger på fyra pelare: att bygga upp ett globalt system för immateriella rättigheter för att förbättra näringslivets konkurrenskraft; att stödja en förbättring av små- och medelstora företags och riskkapitalisters hantering av immateriella rättigheter; att förbättra förutsättningarna för en anpassning till det digitala nätverkssamhället och att öka fokus på innehållsindustrin.

Singapores justitiedepartement presenterade år 2013 en strategi för hur landet ska utvecklas till en global knypunkt för immateriella tillgångar. Rapporten, med titeln Intellectual Property Hub Master Plan, togs fram efter omfattande konsultationer med patentinnehavare, företag och allmänheten. Tre strategiska mål lyfts fram: att Singapore ska utvecklas till en knypunkt för transaktioner av immateriella rättigheter och förvaltning av immateriella tillgångar; att inhemska och utländska företag ska uppmuntras att göra sina patentansökningar i Singapore samt att Singapore ska utvecklas till en bas för skiljedomsprocesser rörande immateriella tillgångar. Sju strategier finns definierade för att uppnå målen.

I Norge presenterade regeringen 2012 meldingen ”Unike idear, store verdier – om immaterielle verdier og retter”. En melding är en skrivelse från regeringen till parlamentet med konkreta policyförslag, som dock inte innehåller lagändringar eller har budgetkonsekvenser. Målet var att norskt näringsliv och offentliga aktörer bättre ska ta tillvara den möjlighet till värdeskapande som finns i en god hantering av immateriella värden och rättigheter. För att nå detta fokuserar regeringen på sex områden: att ansluta Norge till internationella avtal; bättre utbildning i immateriella värden och rättigheter; utveckla Patentstyret; vidareutveckla utbudet av offentlig rådgivning till företag; bekämpa piratkopiering och varumärkesförfälskning samt ta fram bättre kunskapsunderlag för policyutveckling.

4 Innovationssystemet för immateriella tillgångar

I detta kapitel ges en översikt över statligt finansierade aktörer som verkar inom det immaterialrättsliga området och sådana som främjar innovation, med fokus på aspekten immateriella tillgångar och innovation. Kapitlet bygger i huvudsak på Vinnova och PRV:s rapport ”Kartläggning och analys av det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar”. För en mer detaljerad beskrivning hänvisas till denna rapport.¹

4.1 Systemaktörer

4.1.1 Patent- och registreringsverket

Patent- och registreringsverket (PRV) har till uppgift att ansvara för ärenden om patent, varumärken, mönster, efternamn och förnamn och att vara internationell myndighet enligt konventionen om patentsamarbete. Myndigheten tillhandahåller generell information om immaterialrätt och hur man söker immaterialrättsligt skydd. PRV erbjuder också uppdragsutbildningar mot betalning och har en särskild enhet, PRV InterPat, som utför konsulttjänster inom patent, varumärke och design.

Sedan 2012 har PRV även till uppgift att långsiktigt främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet, genom att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet. PRV har haft ett särskilt

¹ PRV och Vinnova. 2011. Det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar.

regeringsuppdrag att tillsammans med Vinnova genomföra insatser för att öka små och medelstora företags konkurrenskraft genom förbättrat offentligt stöd för hantering av immateriella tillgångar.

PRV, Bolagsverket, Konsumentverket/Konsument Europa, Läkemedelsverket, Polisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten arbetar också gemensamt inom ett nätverk mot piratkopiering för att höja kompetensen och lyfta frågor om piratkopiering.

PRV:s verksamhet beskrivs mer i detalj i kapitel 5.

4.1.2 Statens jordbruksverk

Jordbruksverket har ansvar för växtsortsskydd, som regleras i växtförädlarlagen (1997:306). Myndigheten kan bevilja en växtförädlarrätt, dvs. en immateriell rättighet för en växtsort.

4.1.3 Bolagsverket

Bolagsverket ger ensamrätt till företagsnamn inom den bransch som namnet används. För bolagsformerna enskild firma, handelsbolag och kommanditbolag gäller skyddet bara i det län som verksamheten finns.

4.1.4 Patentombudsnämnden

Patentombudsnämnden hanterar auktorisation och tillsyn över patentombud. Ett företags patenträttsliga arbete utförs ofta av patentombud, som arbetar på exempelvis advokatbyråer eller patentbyråer. Genom patentombudsnämnden erbjuds patentombud möjlighet att bli statligt auktoriserade. För att bli auktoriserad ska den sökande bl.a. ha blivit godkänd på ett kunskapsprov som består av en teknisk och en juridisk del. Vid utgången av 2013 fanns knappt 400 patentombud registrerade i Sverige.²

Bolagsverket är kanslifunktion till Patentombudsnämnden och ansvarar för löpande administration och för att hålla registret över patentombuden.

² Patentombudsnämnden. 2014. Årsredovisning 2013.

4.1.5 Tullverket

Den som innehar en immateriell rättighet, till exempel ett varumärke, upphovsrätt, mönsterrätt eller patent, kan ansöka hos Tullverket om ingripande. Det innebär att verket stoppar misstänkta intrångsvaror som importeras, exporteras eller transiteras genom landet.

4.1.6 Försvarets materielverk

Försvarets materielverk, FMV, utformar och förser försvaret med försvarsmateriel och tjänster. Hos FMV finns en patentenhet för de myndigheter som hör till Försvarsdepartementet. Enheten handlägger ärenden som rör immaterialrättsliga frågor. Verksamheten innefattar att utreda uppfinningar och patent samt att utarbeta och fullfölja patentansökningar i Sverige och utomlands. Enheten bevakar också andras patentansökningar och informerar om nya patent inom försvarsområdet. Dessutom kan man lämna in invändningar mot andras patent, och utreda påstådda intrång vid försvarets upphandling eller användning av teknik. Mönster- och varumärkesansökningar behandlas på likartat sätt. Enheten hanterar även upphovsrättsfrågor, både gällande vilka rättigheter försvaret har och olika intrångsfrågor.

Patentenheten är vidare sammanhållande för att ge försvarets uppfattning om försvarsuppfinningar bör hållas hemliga. När patentansökningar avseende uppfinningar som klassas som försvarsuppfinningar lämnas in till PRV, skickar PRV dem till FMV för prövning av om de ska hållas hemliga. Granskningsnämnden för försvarsuppfinningar tar beslut i dessa frågor.

I vissa frågor kan patentenheten själv fatta beslut. Det gäller bland annat beslut om att hemlighålla försvarsuppfinningar som kommer från länder med vilka Sverige har en överenskommelse om att sekretessbelägga patentansökningar som är hemliga i ursprungslandet.

4.1.7 Åklagarmyndigheten och polisen

Samtliga utredningar om immaterialrättsbrott leds av åklagare och handläggs av Nationella gruppen mot immaterialrättsbrott vid Internationella åklagarkammaren Stockholm. Fyra åklagare har som enda uppgift att handlägga dessa brott nationellt.

Utredningar av immaterialrättsliga brott handläggs vid polismyndigheterna i Stockholms län, Västra Götaland och Skåne. I Stockholm finns också en nationell samordnare för immaterialrättsliga brott. Utredningsarbetet bedrivs av särskilt utbildade utredare.³

4.1.8 Patentbesvärsrätten

Patentbesvärsrätten (PBR) är en specialdomstol som hanterar överklagan av beslut från Patent- och registeringsverket i ärenden om patent, varumärken och mönster samt namn och utgivningsbevis. Domstolen överprövar också Statens jordbruksverks beslut i ärenden om växtsortsskydd. PBR:s prövning innebär att den sökande genom ett avgörande i domstol får fastställt om det som ansökan avser, dvs. en uppfinning, ett varumärke, ett mönster eller en växtsort, uppfyller villkoren för att omfattas av ensamrätt. I mån av resurser deltar PBR:s ledamöter i de allmänna domstolarnas arbete med patentmål och bidrar med patenträttslig och teknisk sakkunskap.

Regeringen avser att inrätta en särskild domstol för immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål, och som en konsekvens bl.a. avveckla Patentbesvärsrätten. Regeringen har övervägt utformningen av domstolsprövningen av mål inom dessa områden och konstaterat att de tillhör de mest komplicerade som handläggs i domstol. Att domstolsprövningen är utspridd på ett antal olika domstolar i kombination med ett lågt antal fall försämrar möjligheten till en effektiv handläggning med hög kvalitet. Avsikten är att den nya domstolsordningen ska träda i kraft under våren 2016.⁴

³ Rikspolisstyrelsen. 2013. Polismyndigheternas handläggning av ärenden om immaterialrättsliga brott.

⁴ Prop. 2014/15:1. Utgiftsområde 4: Rättsväsendet.

4.2 Rådgivare och finansiärer

4.2.1 Almi Företagspartner AB

Almi Företagspartner AB:s uppdrag är att bidra till hållbar tillväxt och innovation genom att förbättra möjligheterna att utveckla konkurrenskraftiga företag såväl nationellt som globalt. Verksamheten innefattar förmedling av lån, ägarkapital och rådgivning. Den omfattar alla faser i ett företags utveckling, från idé till satsning på tillväxt och expansion. Almi har kontor i alla län. Almi har även riskkapitalverksamhet inom Almi Invest AB.

Almi möter frågor kring immaterialrätt och immateriella tillgångar främst inom sin innovationsrådgivning och riskkapitalverksamhet. Innovationsrådgivningen vänder sig till idéer som har affärspotential och är nya eller väsentligt förbättrade jämfört med befintliga lösningar. Rådgivningen anpassas till företagets behov och situation och är kostnadsfri. Almi kan också bidra med finansiering i form av förstudiemedel, som används för att verifiera innovativa idéer i projektfasen. Stödet är max 25–50 000 kronor och kan användas för att köpa in externa tjänster, t.ex. för att ta fram en IP-strategi eller göra en nyhetsgranskning. Innovationsrådgivarna arbetar till viss del själva med att bedöma om det finns ett nyhetsvärde eller immaterialrättsliga hinder för företagets affärsidé, men man använder sig också av PRV:s tjänster och externa konsulter. Under 2013 fick 5 805 kunder innovationsrådgivning och 26 miljoner kronor beviljades i förstudiemedel.

Almi distribuerar även finansiering från andra aktörer, t.ex. affärsutvecklingscheckar från Tillväxtverket, IP-checkar från Vinnova i samarbete med PRV och innovationscheckar från Vinnova.

Almis dotterbolag Forskarpatent i Syd är en investmentfond som fokuserar på att hantera patentportföljer baserade på kunskap från svensk forskning. Bolaget fångar upp uppfinningar från svensk forskning och patenterar dem, för att sedan bl.a. licensiera ut dem eller utveckla dem inom ett företag som sedan knoppas av. Forskarpatent i Syd kommer under 2015 att integreras med Almi Invest Syds verksamhet i regionen.

4.2.2 Vinnova

Vinnova är Sveriges innovationsmyndighet. Vinnovas uppdrag är att främja hållbar tillväxt genom att förbättra förutsättningarna för innovation och att finansiera behovsmotiverad forskning. Myndigheten stimulerar ökat nyttiggörande av forskning, investerar långsiktigt i starka forsknings- och innovationsmiljöer och utvecklar mötesplatser. Vinnovas verksamhet är även inriktad på att stärka internationell samverkan. Vinnova är också nationell kontaktnmyndighet för EU:s ramprogram för forskning och utveckling, Horizon 2020.

Vinnova driver ett antal satsningar där företag får finansiering till innovativa projekt och där utveckling av immateriella tillgångar är centralt. Myndigheten ger inte själv råd avseende immateriella tillgångar, men kan helt eller delvis finansiera företags kostnader för att köpa in rådgivning från externa konsulter, t.ex. inom programmen Forska & Vax och VINN NU.

Under 2009 genomförde Vinnova en pilotsatsning kallad VINN IP, där företag som fått finansiering från Vinnova kunde söka finansiering för att gå igenom sina immateriella tillgångar och utveckla en strategi. Vinnova har därefter haft ett särskilt regeringsuppdrag att tillsammans med PRV genomföra insatser för att öka små och medelstora företags konkurrenskraft genom förbättrat offentligt stöd för hantering av immateriella tillgångar under 2012–2013. Under 2014–2016 fortsätter arbetet, med finansiering från Vinnova.

4.2.3 Tillväxtverket

Tillväxtverkets huvuduppgifter är att i alla delar av landet främja hållbar näringslivsutveckling och hållbar regional tillväxt samt genomföra strukturfondsprogram. I myndighetens uppdrag ingår att utveckla och genomföra insatser som främjar entreprenörskap, hållbar tillväxt och utveckling i företag, stärkt konkurrenskraft samt förenkling för företag.

Tillväxtverket har inte specifik rådgivning avseende immaterialrättsliga frågor, men flera av de insatser myndigheten gör berör hantering av immateriella tillgångar. Tillväxtverket har under åren 2010–2012 koordinerat och utfört fem uppdrag från regeringen för

att stärka kulturella och kreativa näringar, där immateriella rättigheters betydelse för affärsutveckling framgick. Verket driver också ett program för kulturella och kreativa näringar, och arbetar inom detta just för att öka kunskapen om immateriella rättigheters betydelse för affärsutveckling inom näringarna. En av programmets aktiviteter är en branschdialog med organisationer inom kreativa och kulturella näringar, där ett möte har fokuserat på immateriella rättigheter.

Inom Tillväxtverkets och Vinnovas program Ungas innovationskraft arrangerade Tillväxtverket en kurs tillsammans med PRV om rådgivning kring hantering av immateriella tillgångar i samband med appar och dataspel.

Tillväxtverket är också huvudfinansiär och koordinator för Enterprise Europe Network (EEN), som syftar till att ge stöd till små och medelstora företag och öka deras internationalisering. I Sverige ingår 15 nationella och regionala näringslivsorganisationer. Nätverket har bl.a. hållit utbildningar för innovationsrådgivare kring företags hantering av immateriella tillgångar.

Tillväxtverket ger dessutom stöd i form av affärsutvecklingscheckar till små- och medelstora företag som vill växa. Stödet gör det möjligt att köpa in extern kompetens för utveckling av varor och tjänster eller internationalisering. Företagen kan använda checken för att få rådgivning om immateriella rättigheter och beställa nyhetsgranskningar, däremot inte för att finansiera själva patentansökan. Under 2014 var stödet för utveckling av varor och tjänster 50–500 000 kronor, och stödet för internationalisering 50–250 000 kronor. Företaget ska finansiera lika mycket själv.

Tillsammans med Bolagsverket och Skatteverket driver Tillväxtverket webbplatsen verksamt.se som samlar information och e-tjänster som den som ska starta eller driva företag kan ha nytta av. Flera myndigheter bidrar med information till webbplatsen. Bland annat finns där information om patent, varumärken och design, med externa länkar för mer information.

4.2.4 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Sida arbetar för att minska fattigdomen i världen genom att förmedla bidrag och annan finansiering. Bland annat driver Sida internationella utbildningsprogram som erbjuder stöd till utvecklingsländer i deras arbete med att genomföra reformer och bidra till landets utveckling. Inom detta program finansierar Sida kunskaps-spridning om immaterialrätt, i samarbete med WIPO och via anpassade kurser som PRV ger. På detta vis får utvecklingsländer kunskap och verktyg så att de kan utveckla ett väl fungerande immaterialrättsligt system.

4.2.5 Innovationskontor

De tolv innovationskontoren bidrar i det strategiska arbetet på universitet och högskolor med nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap. Innovationskontoren erbjuder forskare och studenter allmän affärsrådgivning och vägledning. I övrigt varierar verksamhetens innehåll mellan kontoren. Vissa kan ge kvalificerat stöd bl.a. inom kommersialisering inklusive patentering och licensiering, kunskapsutbyte och principer för kontraktsforskning.

4.2.6 Holdingbolag

De nitton holdingbolagen gör det möjligt för universitet och högskolor att bilda, äga, utveckla och sälja bolag eller vara medlem i ekonomiska föreningar. Bolagsordningarna för holdingbolagen medger numera engagemang också vid andra högskolor än den till vilken respektive holdingbolag är knutet.

Vilken verksamhet de olika holdingbolagen bedriver varierar, men det finns några som själva eller via dotterbolag har omfattande verksamhet inom hantering av immateriella tillgångar, t.ex. Uppsala universitets Utveckling AB och Karolinska Institutet Holding AB.

4.2.7 Inkubatorer

En inkubator stöttar entreprenörer i att utveckla sin affärsidé till ett framgångsrikt företag. Inkubatorer stöttar entreprenörerna med aktiv och anpassad affärscoachning, finansiella, tekniska och kommersiella nätverk samt kontorsservice. De finansieras ofta med offentliga medel på kommunal och regional nivå, och de kan också söka medfinansiering från Vinnovas inkubatorprogram.

Vilket stöd som entreprenörerna erbjuds kring hantering av immateriella tillgångar varierar. Vissa inkubatorer gör genomgångar av immateriella tillgångar inför beslutet om ett företag ska antas till inkubatorn. Många inkubatorer har samarbetsavtal med patentbyråer och advokatfirmor, där företagen erbjuds viss kostnadsfri konsultation och ytterligare tjänster till rabatterade priser. Vissa har också egna affärscoacher med djupare kunskap om immateriella tillgångar som kan bistå företagen under deras affärsutveckling.

4.2.8 Statliga riskkapitalbolag

Det finns ett antal statliga bolag och stiftelser som har i uppdrag att förbättra tillgången på kapital för privata företag i olika faser och branscher. Dessa är Almi Invest AB, Inlandsinnovation AB, Fouriertransform AB, Stiftelsen Norrlandsfonden, Sjätte AP-fonden och Stiftelsen Industrifonden. I samband med att en investering i ett företag övervägs görs en genomgång av företagets tillgångar (due diligence), vilket innefattar immateriella tillgångar. Investerarna undersöker även om bolaget har freedom-to-operate på de marknader de avser att verka på, eller om de hindras av någon annans immateriella rättigheter.

4.2.9 Energimyndigheten

Energimyndigheten arbetar för ett hållbart energisystem, som föränsar ekologisk hållbarhet, konkurrenskraft och försörjningstrygghet.

Energimyndigheten stöttar forskning och utveckling för ny kunskap kring tillförsel, omvandling, distribution och användning av energi. Myndigheten arbetar också med affärsutveckling och

kommersialisering, främst genom olika typer av lån, men bidrar även med teknisk kompetens, marknadskännedom och aktiv affärsutveckling till svenska företag inom energiområdet t.ex. genom upparbetade nätverk.

Energimyndigheten kan finansiera ett projekt som avser experimentell utveckling, och i samband med det, patentarbete. Det finns olika möjligheter att finansiera nyhetsundersökningar och patentansökningar inom ramen för myndighetens mandat att främja affärsutveckling av hållbar energiteknik.

Energimyndigheten kan bevilja stöd för att få och upprätthålla patent och andra former av immaterialrättsligt skydd, om det är en del av ett större projekt och en förutsättning för att genomföra projektet. Utöver det kan Energimyndigheten bevilja stöd för innovationsrådgivningstjänster, dvs. tjänster som främjar skydd för och handel med immateriella rättigheter och licensavtal. Då utförs tjänsterna av en extern konsult. Stödmottagaren ska vara ett litet eller medelstort företag som vidareutvecklar en innovativ produkt.

4.2.10 Forskningsråd och forskningsstiftelser

Staten har ett antal forskningsråd vars uppgift är att finansiera forskning. Vetenskapsrådet är den största statliga finansiären av grundforskning. Vetenskapsrådets verksamhet innefattar att finansiera och främja utveckling av grundforskning inom alla vetenskapsområden, forskningspolitiska frågor och att stödja och utveckla forskningsinformation.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) stödjer grundforskning och behovsstyrd forskning inom områdena hälsa, arbetsliv och välfärd. Forte har även i uppdrag att finansiera forskning på hälso- och sjukvård.

Forskningsrådet Formas stödjer grundforskning och behovsmotiverad forskning inom områdena miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

Det finns även ett antal oberoende forskningsstiftelser som bildades med kapital från löntagarfonderna. Här kan nämnas Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra), Stiftelsen för strategisk forskning (SSF) och Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling (KK-stiftelsen).

Generellt sett har forskningsråden och stiftelserna haft begränsat fokus på hantering av immateriella tillgångar. Goda exempel finns dock, t.ex. från SSF som bifogar villkor gällande nyttiggörande när de beviljar anslag till forskare. Stiftelsen innehåller 3 procent av finansieringen för projekt som är större än 5 miljoner kronor, så att dessa medel används för insatser för nyttiggörande och kommersialisering. Medlen kan t.ex. täcka kostnader för patentering eller andra former av utveckling av immateriella tillgångar som data-mängder, modeller, metoder, programvara, designer etc.

4.2.11 Industriforskningsinstitut inom RISE

Industriforskningsystemet är en struktur för att stärka svenska företags utveckling, konkurrenskraft och sysselsättning. Sexton industriforskningsinstitut är samlade i nätverket Research Institutes of Sweden (RISE). Både staten och näringslivet står bakom instituten och finansierar deras verksamhet. Instituterna bedriver forskningsprojekt på uppdrag av näringslivet i samarbete med universitet och högskolor. I längre forskningsprogram samarbetar de med grupper av industriföretag kring gemensamma utmaningar, men de utför även kortare uppdrag för enskilda företag. Andra arbetsområden är att hjälpa små och medelstora företag med forsknings- och innovationsuppdrag, innovationsprocesser och affärsutveckling. Instituterna ger också support till företag som vill delta i EU:s forskningsprogram.

RISE-instituterna driver ett internt projekt för att stärka kompetensen på IP-området. Målet är att få en mer enhetlig hantering av immateriella rättigheter hos instituten.

4.3 Privata aktörer

Privata aktörer erbjuder olika typer av immaterialrättsliga tjänster. Aktörerna kan grovt delas in i tre olika kategorier. Den första, och största, kategorin är traditionella patentbyråer. De erbjuder tjänster inom patenträtt, varumärkes- och designrätt, upphovsrätt, avtals-skrivningar, tvistelösning och immaterialrättslig rådgivning. Den andra kategorin erbjuder även affärsstrategisk och processinriktad rådgivning inom immaterialrätt, utöver den traditionella patent-

verksamhet som beskrivits ovan. Den tredje kategorin är nischade teknik- och serviceleverantörer samt informationsspecialister. De erbjuder t.ex. söktjänster, hantering av årsavgifter, utvärderingar eller administrativ service som faller utanför traditionella patentbyråers kärnverksamhet.

Totalt finns det ett 60-tal immaterialrättskonsulter och patentbyråer i Sverige. Branschen domineras av ett fåtal större och marknadsledande aktörer. Antalet nystartade bolag, liksom antalet konkurser, är få. Tillsammans omsatte företagen cirka 2 miljarder och sysselsatte omkring 900 personer 2013.⁵ Mellan åren 2011–2013 ökade branschens nettoomsättning, för att därefter minska med cirka 10 procent under de tre första kvartalen 2014. Under början av 2015 bedömer branschen att efterfrågan på företagens tjänster kommer att öka.

Majoriteten av de större bolagen, tillsammans med PRV, står för den huvudsakliga försörjningen av IP-kompetens i Sverige, samtidigt som mindre företag bidrar till en ökad utveckling mot mer specialiserade och kundanpassade produkter och tjänster. Antalet ombud med europeisk patentombudsexamen, auktoriserade svenska patentombud, OHIM-ombud och svenska auktoriserade varumärkes- och designombud ökar. Branschen satsar också på kompetensutveckling för att kunna möta internationell konkurrens, och svara upp mot marknadens ökande efterfrågan på mer affärsstrategisk rådgivning.

4.4 Internationella organisationer och program

4.4.1 World Intellectual Property Organization

World Intellectual Property Organization (WIPO) är ett globalt forum för samarbete, information och policyutveckling inom immateriella rättigheter. WIPO är ett organ under FN och bildades 1967 i syfte att främja immaterialrättsligt skydd i världen. WIPO:s uppgift är att leda utvecklingen av ett välavvägt och effektivt internationellt system för immateriella rättigheter som möjliggör innovation och kreativitet. Organisationen har sitt säte i Genève.

⁵ Underlag från Sveriges Patentbyråers förening, SEPAF. Dessa uppgifter inkluderar inte advokatbyråer med immaterialrättslig verksamhet.

4.4.2 European Patent Office

European Patent Office, EPO, är det europeiska patentverket. EPO granskar och beviljar ansökningar om europeiskt patent i enlighet med den europeiska patentkonventionen. När ett enhetligt europeiskt patent införs (se avsnitt 5.2.1) kommer EPO vara granskningsmyndighet. EPO gör också granskningsrapporter för nationella patentansökningar på uppdrag av patentverken i ett antal länder, bl.a. Belgien, Frankrike och Nederländerna.

EPO har huvudkontor i München och kontor i Berlin, Haag, Wien och Bryssel. År 2013 var drygt 6 800 personer anställda inom organisationen, varav drygt 4 100 personer arbetade med att granska patent.

4.4.3 Office for Harmonization in the Internal Market

Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM) är en myndighet inom EU som ansvarar för registrering av gemenskapsvarumärke och EU-design. Sedan 2012 är OHIM också värd för ett europeiskt observatorium avseende varumärkesförfalskning och piratkopiering, The European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights. Observatoriet fungerar som en central resurs för insamling, analys och rapportering av information om immaterialrättsintrång samt som en plattform för informationsutbyte mellan företrädare för nationella myndigheter och andra berörda. OHIM har sitt säte i Alicante.

4.4.4 Horizon 2020

Horisont 2020 är EU:s ramprogram för forskning och innovation. Programmet löper under perioden 2014–2020 och har en total budget på runt 80 miljarder euro.

Programmets fokus är innovation och samhällsutmaningar, och många av aktiviteterna syftar till att överbrygga klyftan mellan forskning och marknad. Horisont 2020 består endast av ett program med tre prioriteringar: spetskompetens, industriellt ledarskap och samhällseliga utmaningar. Utlysningarna består till största delen av bidrag till samarbetsprojekt kring forskning och innovation.

Jämfört med tidigare program har Horizon 2020 ett mer företagsnära angreppssätt och lägger stor vikt vid att forskningsresultat och teknisk utveckling ska skapa värde. Inom programmet finns ett regelverk för nyttiggörande och spridning av projektresultat. Kraven på hantering av immateriella rättigheter har därmed skärpts upp jämfört med tidigare ramprogram. Redan i ansökan ska den sökande bl.a. redogöra för en strategi för att hantera immateriella tillgångar, definiera vilken tidigare kunskap (background) som tas med in i projektet och inkludera kostnader för skydd av immateriella rättigheter i projektbudgeten. Under projektets gång ska bl.a. relevanta avtal tecknas och IP-strategier kontinuerligt uppdateras, och innan resultat publiceras ska hänsyn alltid tas till om något resultat först ska skyddas.

4.4.5 European IPR Helpdesk

European IPR Helpdesk är ett projekt inom EU-kommissionen som tillhandahåller gratis rådgivning till deltagare i EU:s forskningsprojekt och till små och medelstora företag som är involverade i gränsöverskridande samarbetsavtal. De tillhandahåller också mallavtal, utbildningar samt ger ut nyhetsbrev och faktablad, bl.a. om hantering av immateriella rättigheter i Horizon 2020.

5 PRV:s nuvarande verksamhet

Utredningen har i uppdrag att analysera ett antal aspekter av PRV:s verksamhet. Bland annat ingår att belysa betydelsen av granskningen av immateriella rättigheter i Sverige, att belysa risken för att PRV inte kan behålla sin status som PCT-myndighet, att föreslå vilken finansieringsform PRV ska ha samt beskriva konsekvenserna av denna. Detta kapitel ger därför en bild av PRV:s nuvarande verksamhet och hur den är organiserad. I kapitlet beskrivs också hur myndighetens ekonomi har utvecklats det senaste decenniet, och hur kostnader och intäkter fördelar sig inom verksamheten.

5.1 Uppdrag och organisation

5.1.1 Uppgift och mål

PRV:s uppgifter framgår av förordning (2007:1111) med instruktion för Patent- och registreringsverket. Enligt förordningen ska PRV:

- Ansvara för ärenden om patent, varumärken, mönster, efternamn och förnamn.
- Föra register över periodiska skrifter med utgivningsbevis.
- Vara internationell myndighet enligt konventionen om patent-samarbete.
- Handlägga ärenden om registrering av kommunala vapen och om utgivning av periodisk skrift.
- Långsiktigt främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet genom att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella

tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet.

Uppgiften att främja tillväxt och innovation lades till av regeringen i slutet av 2011 och trädde i kraft den 1 februari 2012. Regeringen har dessutom gett ett särskilt regeringsuppdrag till PRV och Vinnova att under 2012 och 2013 genomföra insatser som stärker små och medelstora företags förmåga att affärsstrategiskt hantera immateriella tillgångar.¹ PRV fick i regleringsbrevet för 2014 i uppdrag att fortsätta detta arbete under 2014.

PRV:s instruktion ger också myndigheten möjlighet att bedriva uppdragsverksamhet och tjänsteexport. Det står att PRV:

- Får bedriva uppdragsverksamhet, såsom att tillhandahålla konsulttjänster för granskning och annan rådgivning, ombesörja bevakning av avgifter för patent, varumärken och mönsterskydd, bedriva kurs- och utbildningsverksamhet samt tillhandahålla tjänster avseende verkets dokumentation.
- Får bedriva tjänsteexport som är direkt kopplad till myndighetens verksamhetsområde och som ligger inom ramen för det uppdrag som anges i instruktionen eller i annan förordning.

PRV:s verksamhet regleras dessutom av patentlagen (1967:837), varumärkeslagen (2010:1877) och mönsterskyddslagen (1970:485) med tillhörande föreskrifter.

Verksamhetens mål

De övergripande målen för PRV:s verksamhet är enligt regleringsbrevet för 2014 att verka för en bättre service för medborgare och företag. I detta ingår att verket ska utforma och offentliggöra ett s.k. serviceåtagande, som ger tydlig, relevant och förpliktigande information om verkets tjänster och service.

PRV har utformat ett sådant serviceåtagande, som säger att PRV strävar efter att vara bland de främsta myndigheterna inom sitt område när det gäller korta leveranstider samt hög process- och

¹ N2011/6169/FIN Uppdrag att genomföra insatser för att öka små och medelstora företags konkurrenskraft genom förbättrat offentligt stöd för hantering av immateriella tillgångar.

granskningskvalitet. Både patentavdelningen och design- och varumärkesavdelningen har preciserat serviceåtagandet genom att sätta upp specifika mål för leveranstider.

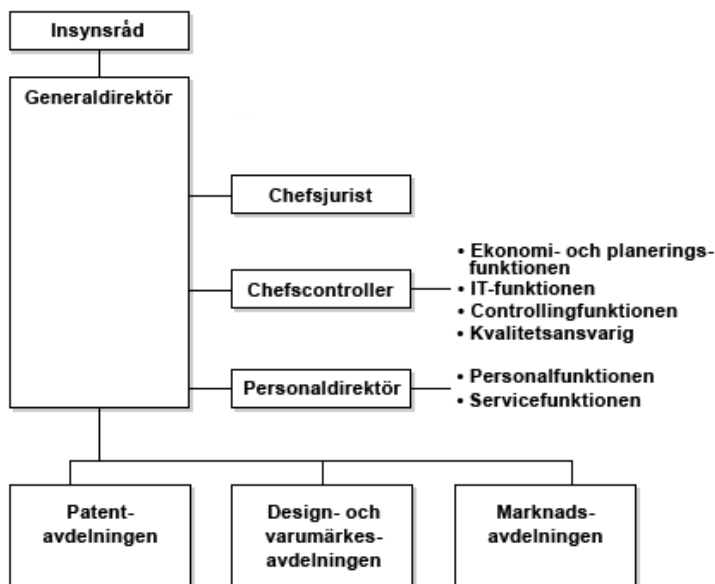
5.1.2 Organisation och ledning

PRV är en enrådgivningsmyndighet och leds av en generaldirektör. Denna ledningsform innebär att PRV inte har en styrelse, utan ett insynsråd. Rådets uppgifter är att utöva insyn och att ge generaldirektören råd. Insynsrådet har inte några beslutsbefogenheter.

I generaldirektörens stab ingår en chefsjurist, chefscontroller och personaldirektör. I ledningsgruppen ingår utöver dessa personer även cheferna för patentavdelningen, design- och varumärkesavdelningen och marknadsavdelningen.

PRV hade 347 personer anställda 2013. Myndigheten har kontor i Stockholm och Söderhamn.

Figur 5.1 PRV:s organisation

Källa: PRV.

Patentavdelningen

Patentavdelningen i Stockholm handlägger nationella och internationella patentansökningar och utvecklar och upprätthåller patent-systemet i Sverige. Avdelningen sprider dessutom information om patentsystemet. Inom patentavdelningen arbetade 179 personer år 2013, varav 115 patentingenjörer som handlägger patentansökningar.

De huvudsakliga stegen i handläggningen av en nationell ansökan om patent i Sverige är mottagande, formell handläggning, teknisk prövning och beslut.

PRV är PCT-myndighet

Patent Cooperation Treaty (PCT) är ett avtal som reglerar internationella patentansökningar. Avtalet slöts 1970 och trädde i kraft 1978. Det hanteras av World Intellectual Property Organization (WIPO).

PCT-systemet gör det möjligt att med *en* ansökan söka om patent i de länder som anslutit sig till avtalet. Särskilt utsedda PCT-myndigheter utför granskning och i vissa fall bedömning av en uppfinnings nyhetsvärde och patenterbarhet. För närvarande finns det 17 PCT-myndigheter, och sedan starten 1978 är PRV en av dem.²

PRV:s granskning av en PCT-ansökan består av mottagande, formell handläggning och teknisk prövning. Handläggningen resulterar däremot inte i ett beslut, eftersom den granskning och bedömning PRV gör enbart är rådgivande. Beslutet om att bevilja ett patent tas i de länder eller regioner där uppfinnaren väljer att fullfölja sin ansökan.

² http://www.wipo.int/pct/en/access/isa_ipea_agreements.html. Hämtad 2014-07-14.

Design- och varumärkesavdelningen

Design- och varumärkesavdelningen i Söderhamn arbetar inom fyra verksamhetsgrenar: varumärken, design, periodisk skrift och personnamn. Totalt arbetade 89 personer på design- och varumärkesavdelningen år 2013.

Inom verksamhetsgrenen varumärken granskar PRV bl.a. om det sökta varumärket är identiskt eller förväxlingsbart mot ett äldre varumärke och att varumärket inte strider mot lag, god sed eller allmän ordning. PRV handlägger även ansökningar om internationell registrering av varumärke inom ramen för Madridprotokollet, ett avtal mellan ett stort antal länder som innehåller bestämmelser om internationell registrering av varumärken. Verksamhetsgrenen är den absolut största inom avdelningen, med cirka 75 procent av avdelningens resurser.³

Inom verksamhetsgrenen design granskar PRV huvudsakligen att designen inte strider mot lag, god sed eller allmän ordning, eller innehåller så kallade officiella beteckningar. Däremot är det den sökandes eget ansvar att undersöka att designen skiljer sig från tidigare känd och registrerad design, samt att designen inte är för enkel.

Inom verksamhetsgrenen periodisk skrift beviljar PRV utgivningsbevis till periodiska skrifter. En periodisk skrift är någon form av tryckt skrift med en bestämd titel som ges ut minst fyra gånger om året. När ägaren till skriften har ansökt om utgivningsbevis gör PRV en formell kontroll av ansökan, och granskar att skriftens titel inte är lätt att förväxla med en titel som redan har ett utgivningsbevis. För webbplatser och databaser är det däremot Myndigheten för radio och tv som utfärdar utgivningsbevis.

Inom verksamhetsgrenen personnamn hanterar PRV vissa namnfrågor, t.ex. att byta alla sina förnamn, skapa ett helt nytt efternamn eller byta till ett gammalt släktnamn. Även Skatteverket hanterar namnfrågor, och Namnlagskommittén har föreslagit att Skatteverket ska ta över PRV:s handläggning av namnären.⁴ Betänkandet har remitterats och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

³ PRV. 2014. Årsredovisning 2013.

⁴ SOU 2013:35 En ny lag om personnamn.

Marknads- och kommunikationsavdelningen

Marknads- och kommunikationsavdelningen i Stockholm och Söderhamn arbetar med intern och extern kommunikation, informationsverksamhet, kundsupport, med att anordna externa kurser och utbildningar samt med försäljning av konsulttjänster inom patent, varumärken och design. Totalt 17 personer arbetade på marknadsavdelningen år 2013.

PRV erbjuder både grundutbildningar inom immateriella rättigheter och skraddarsydda kurser. Det finns ett omfattande material för självstudier på hemsidan. Verket har också ett bibliotek som ger allmänheten tillgång till en specialsamling av litteratur inom områdena immaterialrätt, uppfinningar och teknik, och möjlighet att söka i databaser över ansökningar och beviljade patent, varumärken och designregistreringar.

Under 2013 lanserades webbplatsen ”PRV för företagare”. Här lyfter verket fram nyttan med immaterialrätt för små och medelstora företag. Företagen erbjuds bl.a. grundläggande fakta om immateriella rättigheter och tillgångar, information om rådgivare och möjligheter till ekonomiskt stöd, ett självtest för att kartlägga sina immateriella tillgångar, goda exempel på hur andra företag arbetar med sina immateriella tillgångar m.m.

Genom konceptet PRV-skolan vänder sig myndigheten till dem som vill få grundläggande kunskaper om immaterialrätt. Målgrupper är högstadie- och gymnasieelever samt studenter på universitet och högskolor som går utbildningar inom till exempel entreprenörskap, ekonomi, teknik eller design. Inom PRV-skolan finns korta filmer som introducerar olika delar av immaterialrätten, och undervisningsmaterial som lärare och handledare kan använda sig av.

PRV InterPat erbjuder uppdragstjänster

PRV marknadsför under varumärket PRV InterPat konsulttjänster som utförs av personal inom respektive sakavdelning. T.ex. hantearas uppdrag avseende patent av patentavdelningen.

Uppdrag inom patentområdet svarar för den största delen av intäkterna. Exempel på tjänster som PRV InterPat erbjuder är nyhetsgranskningar i syfte att utreda om en kunds uppfinning uppfyller kraven för nyhet och uppfinningshöjd, sökningar inför utred-

ningar av företags immateriella tillgångar inför förvärv och fusioner, freedom to operate-sökningar för att undersöka om en kund som vill lansera en produkt behöver ta hänsyn till tidigare skyddade immateriella tillgångar m.m.

Inom varumärken och design erbjuder PRV InterPat bl.a. granskningar för kunder som vill undersöka om någon annan har identiska eller liknande rättigheter.

5.1.3 Internationellt samarbete

PRV deltar sedan länge i internationellt immaterialrättsligt samarbete, där de viktigaste organisationerna är World Intellectual Property Organization (WIPO), European Patent Office (EPO) och Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM).

World Intellectual Property Organization, WIPO

PRV:s generaldirektör leder den svenska delegationen till WIPO:s generalförsamlingar, medan Justitiedepartementet leder arbetet med de normativa frågorna inom WIPO. Frågor som berör organisation och finansiering leds av Näringsdepartementet. Instruktionerna för arbetet i alla WIPO:s organ tas fram i samarbete med Justitiedepartementet. Frågor som bedöms som viktiga för näringslivet remitteras till användargrupper och intresseorganisationer.

WIPO:s arbete gällande patent

PRV och ibland Justitiedepartementet representerar Sverige i ett antal kommittéer och arbetsgrupper. Här kan nämnas Standing Committee on the Law of Patents (SCP) och en informell grupp kallad B+ som båda arbetar med harmonisering av patenträttsliga frågor.

Vidare ansvarar PRV för den svenska delegationen till PCT Working Group, som består av samtliga PCT:s medlemsländer. Gruppen arbetar med utveckling av regelverket och hur PCT-systemet fungerar. I kraft av att PRV är PCT-myndighet deltar verket även i Meeting of International Authorities under the Patent

Cooperation Treaty, där framför allt arbete med utveckling av riktlinjer sker.

WIPO:s arbete gällande design och varumärken

PRV och ibland Justitiedepartementet representerar Sverige i WIPO:s ständiga kommitté för varumärken, mönster och geografiska ursprungsbeteckningar. Kommittén tar fram underlag till fördrags- texter och rekommendationer inom sitt rättsområde.

PRV deltar också i WIPO:s arbetsgrupp för den rättsliga utvecklingen av Madridsystemet för registrering av varumärken. Gruppen arbetar med löpande förändringar av fördragets tillämpningsbestämmelser.

European Patent Office, EPO

PRV:s generaldirektör leder den svenska delegationen i EPO:s förvaltningsråd, som är organisationens högsta beslutande organ. Rådet består av delegationer från samtliga medlemsländer inom European Patent Convention (EPC). Förvaltningsrådet diskuterar och beslutar om strategiska och större operativa och legala frågor som berör EPO:s verksamhet inom ramen för EPC.

Rådet har till sin hjälp ett antal kommittéer. PRV deltar i alla dessa, däribland Budget- och finanskommittén, Kommittén för tekniskt och administrativt samarbete och Patenträttskommittén. Förmöten hålls regelmässigt med företrädare för Närings- och Justitiedepartementet. Justitiedepartementet deltar då frågor av större politisk betydelse avhandlas. PRV kontakter användargrupper för synpunkter.

PRV deltar också i möten i det utskott som har i uppgift att anta verkställighetsregler och avgifter för det blivande europeiska patentet med enhetlig verkan. I detta utskott leder Justitiedepartementet den svenska delegationen.

Office for Harmonization in the Internal Market, OHIM

PRV:s generaldirektör leder den svenska delegationen i OHIM:s administrativa styrelse, som är medlemsstaternas organ för att få insyn i organisationen, och i organisationens budgetkommitté.

OHIM har inrättat en samarbetsfond som ska finansiera projekt för att effektivisera administrationen i OHIM och de nationella myndigheterna och gränssnittet mot användarna. PRV är delaktiga i majoriteten av projekten. PRV deltar också i OHIM:s konvergensprogram, som syftar till att skapa en gemensam europeisk praxis på vissa specifika områden inom varumärkes- och designrätten.

OHIM driver dessutom ett Observatorium angående varumärkesförfalskning och piratkopiering, som har arbetsgrupper med representanter från olika branscher, myndigheter och länder. PRV fungerar som gränssyta mellan observatoriet och svenska myndigheter med exekutiva uppgifter mot immaterialrättsintrång, som Tullen, Polisen och Åklagarmyndigheten.

PRV och OHIM upprättar årliga bilaterala samarbetsavtal. Avtalen innebär att PRV tillhandahåller information om OHIM till svenska användare, mot viss ersättning från OHIM. Dessutom har PRV och OHIM ett utbyte av nationella experter.

5.2 Efterfrågan på PRV:s verksamhet

5.2.1 Patent

Det finns flera vägar för att få ett patent granskat och sedan beviljat i Sverige:

1. En nationell förstagångsansökan: En ansökan lämnas in direkt till PRV, som gör en granskning av nyhetsvärde och patenterbarhet. Om granskningen visar att patentet kan beviljas fattar PRV beslut om detta, och den sökande betalar en meddelandavgift för att patentet ska offentliggöras. Skyddet upprätthålls så länge innehavaren betalar årsavgifter, dock i maximalt 20 år.
2. Validering av ett europeiskt patent: En ansökan om ett europeiskt patent lämnas in till det europeiska patentverket, EPO, som gör en granskning av nyhetsvärde och patenterbarhet. EPO kan

bevilja patent i de länder som har anslutit sig till den europeiska patentkonventionen, men för att patentet ska bli giltigt måste uppfinnaren validera patentet i de länder där skyddet ska gälla. För att få skydd i Sverige behöver man översätta patentkraven och betala en valideringsavgift till PRV och sedan årsavgifter på samma sätt som för ett nationellt patent.

3. PCT-ansökan: En PCT-ansökan lämnas in till PRV eller till någon annan PCT-myndighet, som gör nyhetsgranskning och prövar patenterbarhet. En PCT-granskning leder däremot inte till beslut om patent, så den sökande måste sedan gå vidare och fullfölja ansökan i de länder där skydd önskas. En fördel med PCT-ansökan är att den gör det möjligt att skjuta upp beslutet om i vilka länder patent ska sökas i hela 30 eller 31 månader, och därmed skjuts även kostnaderna till en senare tidpunkt.

En sökande kan också välja att lämna in en nationell patentansökan i Sverige och få den granskad av PRV, men sedan inte fullfölja processen i Sverige, utan istället lämna in en ny ansökan i ett annat land inom 12 månader. På detta sätt får den sökande ett prioritetsdatum från Sverige som blockerar andra från att få patent på samma uppfinning.

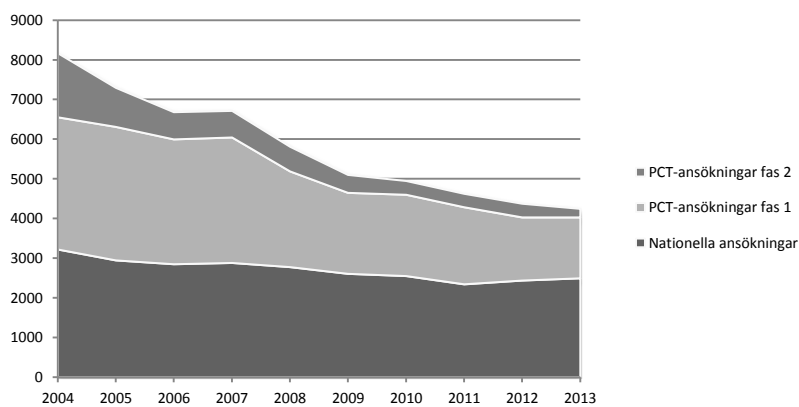
Patentansökningar till PRV har minskat

Antalet patentansökningar till PRV har minskat det senaste decenniet, se figur 5.2. De nationella patentansökningarna från svenska och utländska företag har minskat från cirka 3 200 till 2 500 under perioden 2004–2013, även om en återhämtning skedde under 2011–2013. PRV bedömer att nedgången beror på ökad internationalisering, som medför att Sverige inte är huvudmarknad för företagens produkter. Scania CV AB, Tetra Laval Holdings & Finance SA och BAE Systems skickade in flest ansökningar om nationellt patent 2013.

PCT-ansökningarna till PRV har mer än halverats under 2004–2013, från 3 300 till 1 700 ansökningar. PRV bedömer att nedgången beror på internationalisering och ökad konkurrens från andra och nybildade PCT-myndigheter. Telefonaktiebolaget L M

Ericsson, Scania CV AB och Nokia Corporation skickade in flest PCT-ansökningar under 2013.

Figur 5.2 Antal patentansökningar till PRV 2004–2013

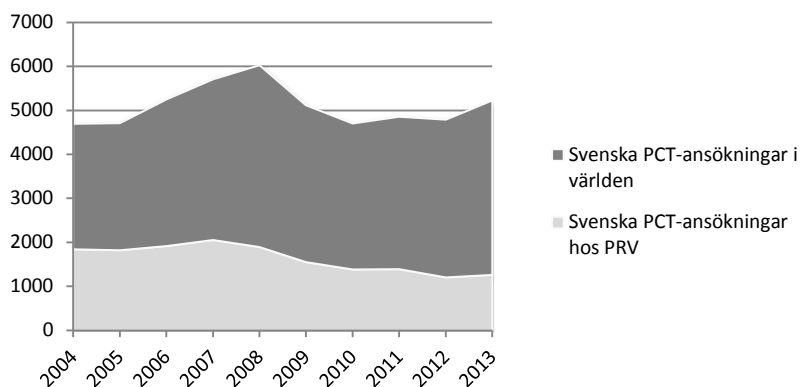

Källa: PRV.

Svenska sökande använder i ökande grad andra PCT-myndigheter än PRV

Svenska sökande utnyttjar PCT-systemet, men använder i minskande grad PRV som granskande myndighet, se figur 5.3. År 2004 granskade PRV 39 procent av de svenska PCT-ansökningarna. År 2013 hade andelen minskat till 24 procent. Även detta förklaras med en ökande internationalisering av näringslivet.

Figur 5.3 Antal PCT-ansökningar med svenska sökande uppdelat på granskande myndighet 2004–2013

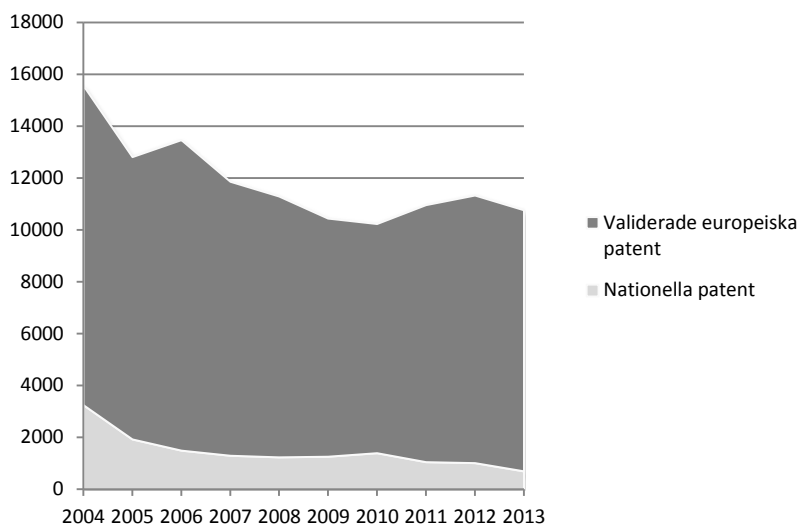
Källa: PRV.

Beviljade och giltiga patent i Sverige har minskat

De flesta patent som blir giltiga i Sverige är validerade patent, som har granskats av EPO. Antalet validerade europeiska patent minskade från 12 300 till 10 100 under perioden 2004–2013. En viss återhämtning skedde under 2011–2012 för denna kategori, se figur 5.4.

Av de nationella patentansökningarna som granskas av PRV beviljas knappt hälften. Under 2013 beviljade PRV knappt 700 patent, en minskning jämfört med drygt 3 200 år 2004. Hur många patent som beviljas beror inte bara på antalet ansökningar och beviljandegraden, utan också på PRV:s arbetsbelastning.

Figur 5.4 Antal beviljade patent i Sverige uppdelade på nationella patent och validerade europeiska patent 2004–2013

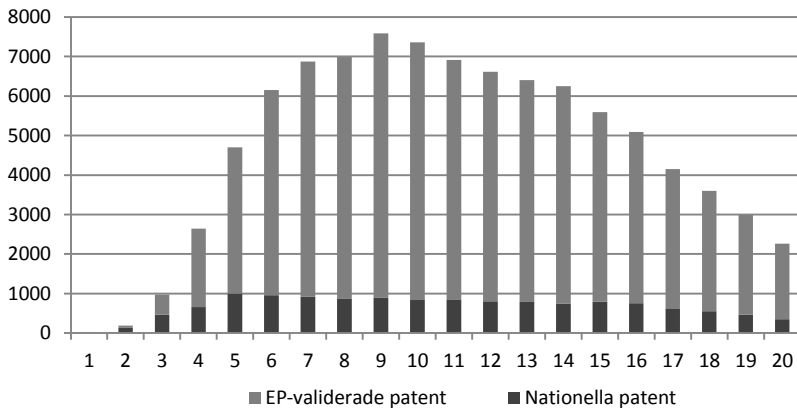

Källa: PRV.

Totalt var drygt 93 000 patent giltiga i Sverige 2014. När finanskrisen inleddes 2008 var knappt 106 000 patent giltiga, men i och med att företag såg över sina kostnader för att upprätthålla patent sjönk antalet till knappt 97 000 två år senare.

Figur 5.5 visar åldern på de patent som var giltiga i Sverige 2014. En stor andel av patenten är mellan 7 till 14 år gamla. En analys av hur den relativa ålderssammansättningen har förändrats sedan 2007 visar att gamla patent utgör en ökande andel av det totala antalet giltiga patent.

Figur 5.5 Antal patent som är giltiga i Sverige 2014 i olika åldersklasser, uppdelade på nationella patent och validerade patent som beviljats av EPO

Källa: PRV.

Förändringar i patentsystemen kan påverka efterfrågan

Ansökningar om nationellt patent kan numera lämnas in på engelska

Sedan 1 juli 2014 är det möjligt att lämna in en ansökan om nationellt patent i Sverige på engelska. En översättning av patentkraven till svenska ska dock även fortsättningsvis lämnas in. Förändringen syftade till att sökanden ska kunna begränsa sina kostnader för översättningar. Tidigare behövde hela patentansökan ges in på svenska, dvs. såväl beskrivningen som patentkraven och sammandraget. Många svenska företag har engelska som koncernspråk, och även svensk forskning har ofta engelska som arbetsspråk, så detta kunde kräva ett omfattande översättningsarbete. Ytterligare en fördel med att en ansökan om nationellt patent kan skrivas på engelska är att underlaget sedan kan utnyttjas även vid ansökningar i andra länder.

Ett enhetligt europeiskt patentsystem kommer att införas

Ett enhetligt patentskydd i EU kommer att införas som ett resultat av ett fördjupat samarbete mellan 25 av EU:s medlemsstater. Avsikten är att göra det enklare och billigare för uppfinnare att ansöka

om patentskydd i EU. Med det nya systemet kan en sökande genom en enda ansökan få ett patent som täcker hela EU, förutom Spanien och Italien som för närvarande inte deltar i samarbetet.

Samtidigt inrättas den enhetliga patentdomstolen genom ett internationellt avtal, som alla EU:s medlemsstater utom Spanien, Polen och Kroatien har undertecknat. Domstolen ska i princip vara ensamt behörig att pröva tvister om europeiska patent med enhetlig verkan och europeiska patent utan enhetlig verkan. Domstolens avgöranden ska gälla i alla stater som deltar i systemet.

Fortfarande återstår ett antal frågor att lösa innan det enhetliga patentet och den nya domstolen kan sjösättas. Det är bl.a. inte fastställt hur höga årsavgifterna ska vara, och hur dessa intäkter ska fördelas mellan medlemsstaterna.

Det är ännu osäkert hur införandet av det enhetliga patentet kommer att påverka företag och individers ansökningsmönster.

PRV förutspår att såväl nationella ansökningar som PCT-ansökningar kommer att minska

Utredningen har bitt PRV göra en prognos för framtida volymer av patentansökningar. Verket uppskattar att antalet nationella patentansökningar kommer att minska kontinuerligt från drygt 2 400 år 2014 till cirka 2 250 år 2017.

Även PCT-ansökningar förväntas minska, från knappt 1 350 år 2014 till cirka 1 150 år 2017.

5.2.2 Varumärken

Varumärkesskydd kan sökas på flera olika vägar:

1. Nationell varumärkesansökan: En ansökan skickas till PRV, som granskar denna och tar ut en ansökningsavgift. Varumärket kan sedan förnyas vart tionde år obegränsat antal gånger, mot en förnyelseavgift.
2. Gemenskapsvarumärke: En ansökan skickas direkt till EU:s varumärkesmyndighet OHIM, som granskar denna och tar ut en ansökningsavgift. Varumärket blir sedan automatiskt giltigt i alla EU-länder. Ansökan kan också skickas till WIPO, som

skickar den vidare till OHIM för handläggning. Varumärket kan sedan förnyas vart tionde år obegränsat antal gånger, mot en förnyelseavgift.

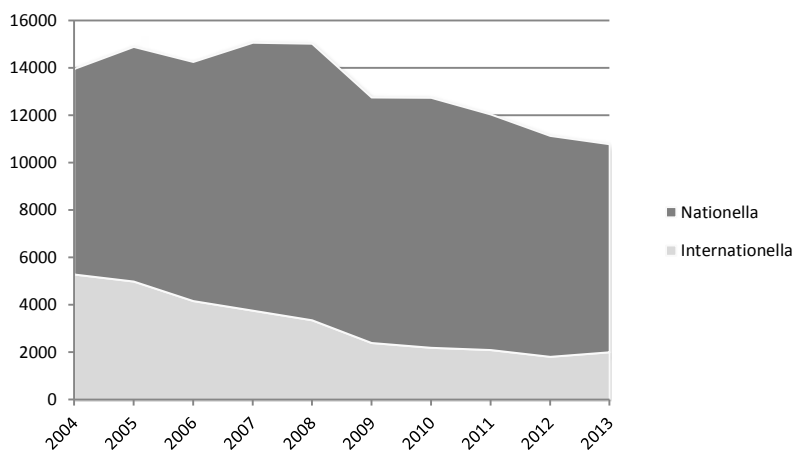
3. Internationell registrering (Madridprotokollet): En internationell registrering måste baseras på en tidigare nationell ansökan. Den som vill ansöka om internationell registrering av varumärke skickar en ansökan till PRV och anger vilka länder den avser. PRV undersöker att alla formella krav är uppfyllda och skickar vidare till WIPO, som gör en formell granskning. Om ansökan går igenom skickas den till de länder som angivits, som i sin tur granskar den mot sina nationella varumärkeslagar.

Varumärkesansökningar till PRV har minskat

Det totala antalet varumärkesansökningar till PRV har minskat under perioden 2000–2013, se figur 5.6. Det beror huvudsakligen på en nedgång i internationella varumärkesansökningar enligt Madridprotokollet. Minskningen förklaras av att det sedan 1996 har varit möjligt att ansöka om internationellt varumärke via en ansökan om europeiskt gemenskapsvarumärke direkt till OHIM, och inte enbart via PRV.

Antalet nationella varumärkesansökningar har varit relativt konstant under perioden 2004–2013. Dock ses en vikande trend sedan 2008. Det kan förklaras med att många vänder sig direkt till OHIM med en ansökan om europeiskt gemenskapsvarumärke, istället för att ansöka om ett nationellt svenskt varumärke.

Figur 5.6 Antal nationella och internationella varumärkesansökningar hos PRV 2004–2013

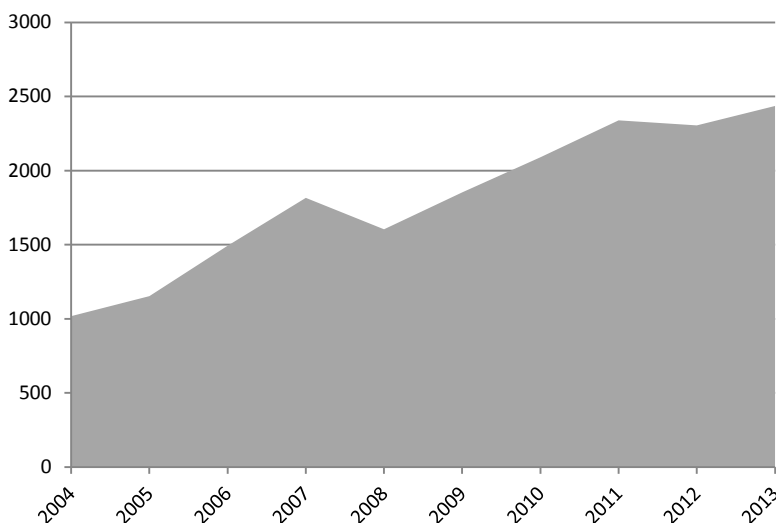

Källa: PRV.

Svenska ansökningar om europeiskt gemenskapsvarumärke ökar

Svenskar utnyttjar i ökande utsträckning möjligheten att ansöka om europeiskt gemenskapsvarumärke via OHIM, se figur 5.7. År 2004 lämnades drygt 1 000 svenska ansökningar in till OHIM. Tio år senare hade antalet mer än fördubblats, till 2 400 stycken.

Figur 5.7 **Antal svenska ansökningar om gemenskapsvarumärke via OHIM 2004–2013**

Källa: PRV.

Det pågår en översyn av EU:s varumärkessystem

Sedan våren 2013 pågår en översyn av EU:s varumärkessystem. EU-kommissionen har föreslagit ändringar i varumärkesförordningen, som gör det möjligt att registrera ett gemenskapsvarumärke med giltighet i hela unionen, och varumärkesdirektivet, som i hög grad harmoniserar den nationella varumärkesrätten inom EU.

Ett av kommissionens förslag innebär att det skapas en rättslig grund i varumärkesförordningen för ett fördjupat samarbete mellan EU:s varumärkesmyndighet OHIM och de nationella varumärkesmyndigheterna, i Sverige PRV. Samarbetet ska ske genom deltagande i olika projekt, som ska finansieras genom bidrag från OHIM. Efter förhandlingar i rådet har medlemsstaterna dock uttryckt missnöje med att den ekonomiska kompensationen från OHIM ska bero på om de nationella varumärkesmyndigheterna deltar i samarbetsprojekt. Rådet har därför i stället föreslagit att OHIM, utöver finansieringen av projekt, årligen ska kompensera medlemsstaterna för de kostnader som deras nationella myndigheter har haft med anledning av gemenskapsvarumärket. Det kan inkludera

även andra myndigheter än varumärkesmyndigheter, t.ex. tullmyndigheter.

Kommissionen har också föreslagit att det införs en bestämmelse i varumärkesdirektivet som innebär att nationella varumärkesmyndigheter inte längre på eget initiativ ska kunna granska om en ansökan om ett nytt varumärke strider mot en tidigare rättighet, t.ex. ett varumärke eller en firma. PRV gör i dag sådana granskningar. Efter förhandlingar i rådet har dock medlemsstaterna enats om att denna möjlighet ska finnas kvar.

Förhandlingarna har nått sitt slutskede och för närvarande pågår s.k. triloger med Europaparlamentet, som är medlagstiftare. När det gäller frågan om granskning av varumärkesansökningar har Europaparlamentet anslutit sig till rådets förslag. Detta innebär troligtvis att rådets förslag står sig. När det gäller frågan om OHIM:s finansiering av projekt och ekonomisk kompensation till nationella myndigheter har däremot Europaparlamentet anslutit sig till kommissionens förslag. Det återstår således att se hur denna faller ut i trilogförhandlingarna med Europaparlamentet.

Målsättningen är att rättsakterna ska antas innan sommaren 2015.

PRV förutspår att nationella och internationella varumärkesansökningar ökar

Utredningen har bett PRV göra en prognos för framtida volymer av varumärkesansökningar. Verket uppskattar att antalet nationella varumärkesansökningar kommer öka något, från knappt 8 500 år 2014 till cirka 8 700 år 2017. Antalet internationella designeringar, dvs. där utländska sökande i en internationell ansökan till WIPO har angett att de önskar varumärkesskydd i Sverige, förutspås ligga kvar på 2014 års nivå om 1 500 stycken. Vad gäller internationella varumärkesansökningar förväntas en svag ökning från 215 år 2014 till cirka 250 stycken tre år senare.

5.2.3 Design

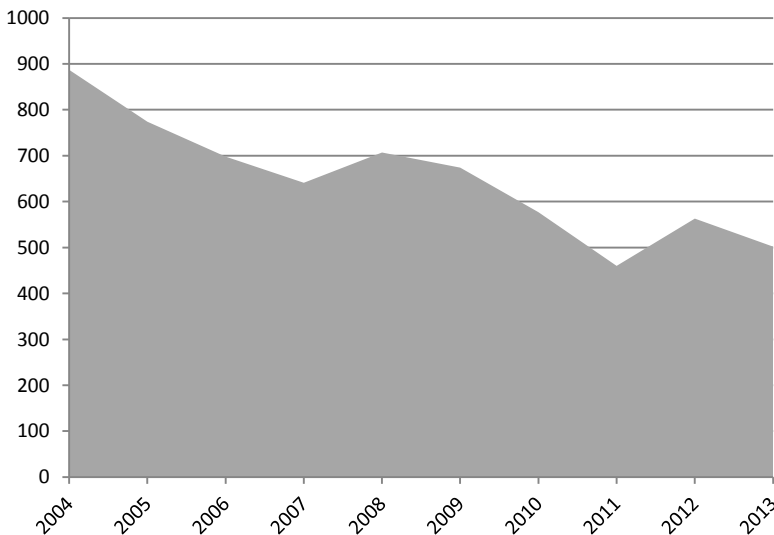
Det finns flera vägar att ansöka om designskydd:

1. Nationell ansökan: En ansökan om designskydd skickas till PRV, som granskar denna ur ett formellt perspektiv och tar ut en ansökningsavgift. Skyddet kan sedan förnyas vart femte år max fyra gånger, mot en förnyelseavgift.
2. Europeisk ansökan: En ansökan om EU-design lämnas in till OHIM direkt. Den ger ett enhetligt designskydd som täcker hela EU. Skyddet kan sedan förnyas vart femte år max fyra gånger, mot en förnyelseavgift.

Ansökningar om nationellt designskydd i Sverige minskar

Antalet ansökningar om nationell registrering av designskydd (mönsterskydd) har minskat i Sverige under perioden 2004–2013, se figur 5.8. De bedöms även fortsättningsvis ligga på en låg nivå.

Figur 5.8 **Antal ansökningar till PRV om nationellt designskydd 2004–2013**

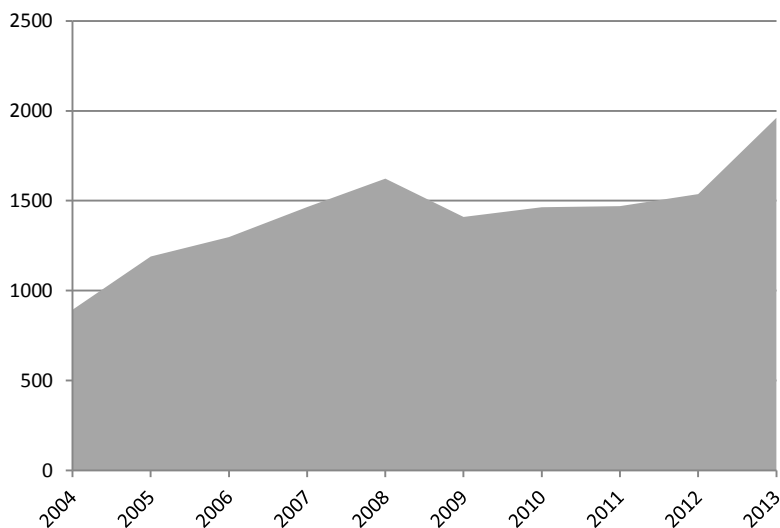

Källa: PRV.

Svenska ansökningar om EU-design ökar

Antalet svenska ansökningar till OHIM om EU-design har ökat sedan denna möjlighet infördes 2003, se figur 5.9. År 2013 nåddes den högsta nivån hittills, med nästan 2 000 stycken.

Figur 5.9 Antal ansökningar från svenskar om EU-design 2004–2013

Källa: PRV.

5.2.4 Periodisk skrift och personnamn

Periodisk skrift och personnamn utgör endast en mindre del av PRV:s verksamhet. Antalet nyansökningar om utgivningsbevis minskade från 532 stycken 2011 till 391 stycken 2013.

Antalet namnansökningar har ökat från 7 533 stycken 2011 till 8 724 stycken 2013.

5.2.5 Uppdrag

PRV:s uppdragsverksamhet består dels av uppdrag åt kunder under varumärket PRV InterPat, dels av internationella utbildningar för Sida, WIPO eller andra internationella organisationer. Totalt har

uppdragsverksamheten omsatt mellan 25 till 35 miljoner kronor per år under perioden 2005–2013.

Inom den nationella uppdragsverksamheten är uppdrag inom patentområdet den största posten. Intäkterna ökade från 11 miljoner kronor 2005 till 19 miljoner kronor 2008, men sjönk sedan tvärt i samband med finanskrisen. Sedan 2011 har dock intäkterna ökat, och uppgick till 15 miljoner kronor 2013. En förklaring är att marknadsaktiviteter mot utvalda myndigheter och företag har lett till flera uppdrag.⁵

Intäkterna från internationella utbildningar inom samarbetet med Sida och WIPO har varierat mellan 9 till 12 miljoner kronor under 2005–2013. PRV och Sida diskuterar en utvärdering av de program som har genomförts, vilket ska leda till uppdaterade och nya aktiviteter under 2015.⁶

5.3 Ekonomi och finansiering

5.3.1 Övergripande om PRV:s ekonomiska förutsättningar

Verksamheten är avgiftsfinansierad och principen om full kostnadstäckning gäller

PRV:s verksamhet finansieras helt av avgifter. Av regleringsbrevet framgår att verket själv får disponera inkomsterna, förutom att medel ska avsättas till statsbudgeten för att finansiera Patentbesvärshörsrättens anslag.

De avgifter som PRV tar ut är antingen tvingande (offentlig-rättsliga) eller frivilliga. Riksdagen har beslutat att PRV ska ta ut avgifter för den offentligrättsliga verksamheten, vilket står i patentlagen (1967:837), varumärkeslagen (2010:1877) mönsterskyddslagen (1970:485) och namnlagen (1982:670). Regeringen har beslutat att PRV har rätt att ta ut avgifter för sin uppdragsverksamhet, vilket står i verkets instruktion.⁷

Det är regeringen som beslutar om nivån på de offentligrättsliga avgifterna.

⁵ PRV. 2014. Årsredovisning 2013.

⁶ Ibid.

⁷ Förordning (2007:1111) med instruktion för Patent- och registreringsverket.

Enligt patentlagen ska den som söker patent betala dels en ansökningsavgift, dels årsavgifter för att upprätthålla sitt patent. Patentlagen bemyndigar regeringen att fastställa nivån på ansökningsavgifterna och årsavgifterna. Regeringen har beslutat om avgiftnivåerna i patentkungörelsen (1967:838), varumärkesförordningen (2011:594), mönsterskyddsförordningen (1970:486) och namnförordningen (1982:1136).

Vissa avgifter är dock beroende av bestämmelser i internationella avtal. Regeringen har i patentkungörelsen bemyndigat PRV att föreskriva avgifter relaterade till internationella ansökningar, men i praktiken styrs avgifterna av konventionen om patentsamarbete (PCT).

För validerade europeiska patent gäller att varje kontraktsstat ska betala hälften av de årsavgifter som tas ut för dessa patent till EPO. Detta framgår av European Patent Convention (EPC).

PRV beslutar däremot själv om nivån på uppdragsverksamhetens avgifter. Detta framgår av verkets regleringsbrev.

Principen om full kostnadstäckning gäller för PRV, vilket innebär att avgifterna ska beräknas så att de helt täcker verksamhetens kostnader. Avgifter inom en verksamhetsgren får inte användas för att finansiera underskott i en annan verksamhetsgren.

5.3.2 PRV:s ekonomi under 2013

Under 2013 hade PRV 322,4 miljoner kronor i intäkter (334 innan intern fördelning) och 307,1 miljoner kronor i kostnader (318,7 innan intern fördelning), vilket genererade ett positivt resultat på 15,3 miljoner kronor. En översikt över resultatet per verksamhetsgren finns i tabell 5.1. Översikten visar att patentverksamheten har stor betydelse för PRV:s ekonomi.

Tabell 5.1 Ekonomisk översikt för PRV 2013 (tkr)

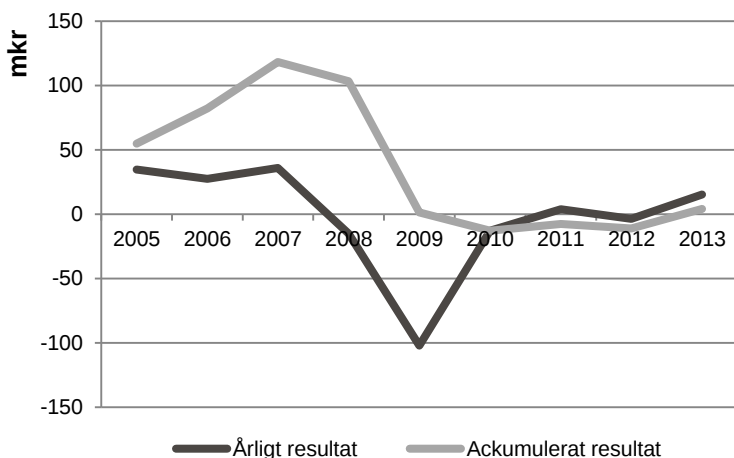
Verksamhetsgren	Intäkt	Kostnad	Resultat 2013	Resultat 2012
Patent	229 356	220 676	8 680	-10 536
Varumärken	53 251	48 512	4 739	3 726
Mönster (design)	3 185	3 750	-565	1 301
Periodisk skrift	1 494	2 118	-623	-272
Personnamn	12 688	12 131	557	347
Uppdrag	34 020	31 524	2 495	1 980
Intern fördelning	-11 620	-11 620		
Total	322 374	307 091	15 283	-3 454

Källa: PRV.

5.3.3 Historisk utveckling av PRV:s ekonomi

PRV:s ekonomiska förutsättningar har varierat kraftigt under senare delen av 2000-talet och framåt. Vid utgången av 2007 hade verket ett ackumulerat överskott på 118 miljoner kronor, se figur 5.10. Två år senare var överskottet förbrukat, och fram till 2012 hade verket istället ett ackumulerat underskott. År 2013 vände trenden och PRV visade återigen ett positivt ackumulerat resultat. Följande avsnitt förklarar orsakerna bakom denna utveckling.

Figur 5.10 PRV:s årliga och ackumulerade resultat 2005–2013

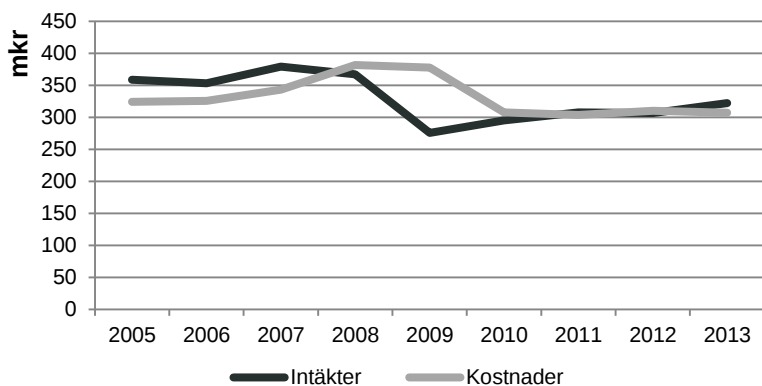

Källa: PRV.

Personal- och IT-kostnader ökade

Mellan 2006 och 2008 ökade PRV:s kostnader med 56 miljoner, se figur 5.11. Det berodde bl.a. på att verket anställde personal inom patentavdelningen och gjorde investeringar i IT-stöd.

Figur 5.11 PRV:s totala intäkter och kostnader 2005–2013, miljoner kronor

Källa: PRV.

Finanskrisen och internationella förändringar innebar minskade intäkter

Under 2008 och 2009 minskade PRV:s intäkter med drygt 90 miljoner kronor. Då tog en global finanskris fart och många företag såg över sina kostnader, inklusive kostnader för immateriella rättigheter. De upphörde att betala årsavgifter för patent som inte ansågs strategiskt värdefulla och förnyade inte heller varumärken i samma utsträckning som tidigare.

Dessutom skedde internationella förändringar som resulterade i att PRV drabbades av stora intäktsbortfall. Ett exempel är att både Finland och det Nordiska patentinstitutet, som är ett samarbete mellan patentverken i Norge, Danmark och Island, blev PCT-myndigheter 2005 respektive 2007. Detta minskade antalet PCT-ansökningar till PRV och därmed även verkets intäkter. Vidare upphörde ett samarbetsavtal med EPO, så att PRV inte längre gjorde nyhetsgranskningar på uppdrag av EPO. Lättnader i översättningskrav medförde också minskade intäkter från meddelandavgifter.

Personalminskningar och besparingar sänkte kostnaderna, samtidigt som höjda avgifter ökade intäkterna

Under 2009 tog PRV fram besparingsprogram inom sina verksamhetsområden för att möta de minskande intäkterna. PRV var även tvunget att säga upp personal och enbart under 2009 lämnade cirka 50 personer verket. Antalet anställda har minskat från 466 personer i medeltal 2008 till 347 personer 2013.

I början av 2010 höjde regeringen avgifterna för patent, varumärken och design och i slutet av 2012 höjdes avgifterna för patent och varumärken. Detta ökade PRV:s intäkter med 35 respektive 14 miljoner kronor. Under 2013 nådde verksamheten ett positivt ackumulerat resultat igen.

5.3.4 Kostnader och intäkter från PRV:s avgifter för patent och varumärken

I detta avsnitt tas endast patent och varumärken upp, eftersom de står för den absolut största delen av PRV:s intäkter och kostnader.

Validering av europeiska patent finansierar i hög grad övrig patentverksamhet

Avgifter för patent är uppdelade i ansökningsavgifter som betalas när en patentansökan lämnas in och granskas av ett patentverk, och årsavgifter som betalas till patentverken i de länder där patentet ska vara giltigt.

Patent i ett land kan sökas via flera olika vägar. Detta är av betydelse, eftersom det kan vara så att patentverket i ett land gör den granskning för vilken en ansökningsavgift tas ut, men patentskyddet söks sedan i ett annat land, som då får intäkterna från årsavgifterna.

I tabell 5.2 finns en sammanställning av vilka organisationer som får avgiftsintäkter från olika typer av patentansökningar.

Tabell 5.2 Översikt över vilken organisation som får avgiftsintäkter från olika typer av ansökningar om patent i Sverige

Ansökningsväg	Mottagare av ansökningsavgift	Mottagare av årsavgift	Kommentar
Nationell ansökan i Sverige	PRV	PRV	
Validering av europeiskt patent	PRV (valideringsavgift)	PRV 50% EPO 50%	PRV granskar inte nyhetsvärde och patenterbarhet
PCT-ansökan via PRV	PRV/WIPO ⁸	-	Efter granskningen väljer uppfinnaren i vilka länder patent ska sökas. Ansöknings- och ev. årsavgifter betalas då till respektive land.

PRV:s verksamhetsgren patent uppvisade ett positivt resultat på 9 miljoner kronor 2013. Föregående år gick verksamheten med 11 miljoner kronor i förlust.

Resultatet för de olika delarna av patentverksamheten varierar dock kraftigt. Intäkterna för nationella patent som granskats av PRV var 2013 knappt 10 miljoner kronor i ansökningsavgifter och

⁸ Den internationella ansökningsavgiften går till WIPO, medan avgiften för nyhetsgranskning och patenterbarhetsbedömning går till PRV.

42 miljoner kronor i årsavgifter. Kostnaderna för handläggning av nationella ansökningar är dock avsevärt högre än de intäkter PRV får. PRV redovisar i sin årsredovisning kostnader och täckningsbidrag per prestation. För nationella patentansökningar varierade kostnadstäckningen mellan 0,24–0,28 under 2011–2013. Med detta menas att de avgifter som PRV tar in täcker 24–28 procent av verkets kostnader för granskningen. Resultatet påverkas av att inte alla granskningar leder till ett nationellt patent i Sverige. Enligt uppgifter från PRV får ungefär 50 procent av de kunder som använder ombud ett patent beviljat, och ungefär 20 procent av de kunder som inte använder ombud.

Intäkterna från PCT-granskningar var drygt 24 miljoner kronor 2013. För denna granskning har kostnadstäckningen varierat mellan 0,27–0,34 under 2011–2013. Majoriteten av PCT-ansökningarna kommer inte att generera årsavgifter, eftersom de endast är första steget i en utlandspatentering. Såväl granskningen av nationella ansökningar som granskningen av PCT-ansökningar är alltså underfinansierade sett till PRV:s intäkter i form av avgifter.

Den resterande finansieringen av patentverksamheten kommer fram för allt från årsavgifter från validerade europeiska patent. Under 2013 hade PRV knappt 143 miljoner kronor i intäkter från europeiska patent, varav drygt 22 miljoner kronor i meddelandavgifter och drygt 121 miljoner kronor i årsavgifter. PRV har relativt små administrativa kostnader för att hantera dessa ärenden. Det är därmed patent som granskats av EPO som finansierar den övriga patentverksamheten.

Internationella varumärkesärenden finansierar de nationella

Avgifter för varumärken innefattar en ansökningsavgift och förnyelseavgifter. Tabell 5.3 ger en översikt över hur intäkterna fördelas för olika typer av varumärkesansökningar och registreringar.

Tabell 5.3 Översikt över vilken organisation som får avgiftsintäkter från olika typer av ansökningar och registreringar av varumärken i Sverige

Ansökningsväg	Mottagare av ansökningsavgift	Mottagare av förnyelseavgift
Nationellt varumärke	PRV	PRV
Gemenskapsvarumärke	OHIM	OHIM
Internationellt varumärke	PRV/WIPO ⁹	PRV

PRV:s verksamhetsgren varumärken uppvisar ett positivt resultat om 5 miljoner kronor 2013. Resultatet har varit positivt hela perioden 2003–2013.

Huvuddelen, cirka 73 procent, av intäkterna kommer från nationella varumärkesärenden, med 24 miljoner kronor i registreringsavgifter och 15 miljoner kronor i förnyelseavgifter. Internationella varumärkesärenden bidrar med 14 miljoner kronor i intäkter, vilket inkluderar både ansökningsavgifter och förnyelseavgifter. Dessutom har PRV övriga intäkter om 6 miljoner kronor, huvudsakligen från tjänster som verket utför åt OHIM.

Kostnadstäckningsgraden för ett nationellt varumärkesärende har minskat de senaste åren, från 0,82 år 2011 till 0,62 år 2013. Till viss del beror det på att beräkningssättet förändrades 2012. De internationella varumärkesärendena genererar däremot ett överskott, täckningsgraden var 1,08 år 2013. Internationella ärenden finansierar därmed de nationella ärendena.

⁹ WIPO tar ut en administrativ avgift, och PRV tar ut en ansökningsavgift om den sökande har angett att den önskar skydd i Sverige.

6 Innovationsfrämjande insatser vid patentverk i ett urval länder

Utredningen har i uppdrag att beskriva vilka innovationsfrämjande roller patent- och registreringsmyndigheter har i andra jämförbara länder, vilket beskrivs i detta kapitel. Utredningen har valt att studera dels länder som är jämförbara med Sverige (Danmark och Norge), dels länder som är stora på världsmarknaden (Tyskland och USA) samt länder som har offensiva nationella strategier för immateriella tillgångar (Sydkorea och Singapore). Kapitlet bygger på en rapport som Tillväxtanalys har skrivit på uppdrag av utredningen. Informationen om Norge har utredningen själv sammanställt. De frågor som har studerats är om, och i så fall vilka, innovationsfrämjande insatser som patentverken har, om uppdragen är formaliserade i patentverkens instruktioner eller liknande dokument, och hur insatserna är finansierade.

6.1 Danmark

6.1.1 Patent- og Varemærkestyrelsen

Ett av målen för det danska patentverket, Patent- og Varemærkestyrelsen, är att främja innovation genom immateriella rättigheter. Patentverkets löpande arbete styrs och utvärderas av så kallade resultatkontrakt. De är inte juridiskt bindande, men ändå viktiga måldokument för myndigheten. De mål som formuleras där återkommer så väl i verkets utvärderingar som i årsredovisningar, och ligger därför till grund för de initiativ som tas upp nedan. I patentverkets resultatkontrakt för 2014 med Erhvervsministeriet, ministeriet för företag och tillväxt, står det explicit att ett av verkets mål är att främja innovation genom immateriella rättigheter. Ett annat

mål är stärkta villkor för små och medelstora företag. Aktiviteter som nämns i resultatkontraktet är bland annat att patentverket ska:

- Bidra till arbetet med strategin ”Danmark som produktionsland”.
- Skriva ett utkast till en företagsorienterad IPR-strategi under 2014.
- Genomföra en nätverks- och kompetenskurs för anställda på patentbiblioteken (se nedan).
- Undersöka möjligheterna för att utveckla ett nytt förslag om att underlätta danska företags tillgång till immateriella värden globalt.

Patentbibliotek vid universitet

Den danska regeringen lanserade 2012 en innovationsstrategi kallad ”Danmark – ett lösningarnas land”, där patentverket är ansvarigt för ett av de 27 initiativen. Patentverkets initiativ innebar att man skulle starta patentbibliotek, så kallade Patlib centres. På biblioteken är det möjligt att gratis söka i patentdatabaser, antingen efter specifika ämnen eller för att få svar på generella frågor. Syftet är bland annat att öka åtkomsten och kunskapen om patent samt att stärka universitetens kommersialisering av forskningsverksamhet. Under 2013/2014 startades tre patentbibliotek på olika universitet. Universiteten står själva för huvuddelen av finansieringen. Patentverket får inga extra anslag för att genomföra initiativet, men bistår med hjälp inom administration och projektstyrning.

Under 2014 har patentverket även arbetat för att stödja universitetens kunskap om immateriella rättigheter. Det sker genom kurser för Patlib-anställda, men även genom att hålla kurser inom immaterialrätt för forskare och studenter samt att assistera med inledande tekniska sökningar för forskare och för universitetens tech transfer-kontor.

IPR-pakken

Patentverket har tillsammans med regionala center för företagsutveckling, så kallade Væksthus, skapat IPR-pakken. Det är ett erbjudande som ska hjälpa företag att växa med hjälp av väl utnyttjade immateriella rättigheter. I initiativet ges företag hjälp med:

- Att kartlägga sina behov vad gäller immateriella rättigheter och sina möjligheter att skapa tillväxt i verksamheten.
- Informationsmaterial, t.ex. skrifter som informerar om motiv för att skydda en idé och översikter över ansökningsprocesser och kostnader för olika skyddsformer.
- Mentorskap, där företag kan få en mentor som ger råd om hur företaget kan hantera sina immateriella tillgångar.

Patentverket mottog under 2010–2012 fem miljoner danska kronor årligen för IPR-pakken. Væksthusen fick under samma period sammanlagt 70 miljoner årligen för innovationsfrämjande arbete, dock hade finansieringen inte någon direkt koppling till arbete med immateriella värden.

Andra initiativ

Det danska patentverket har en juridisk hotline där företag kan få svar på frågor rörande immaterialrätt. Dessutom för patentverket en löpande dialog med danska företag och konsulter innan nya lagförslag läggs fram. Forumet IP-dialog som drivs av myndigheten är en viktig kontaktpunkt mellan myndigheten och näringslivet. I forumet har företag möjlighet att diskutera IP-frågor i vid mening, men även att diskutera frågor som uppstår i samband med internationella förhandlingar eller implementering av internationella regler i dansk lagstiftning. Patentverket erbjuder även internetbaserade kurser i immaterialrätt. Dessa får kursdeltagarna dock betala för.

Patentverket och Fonden för entreprenörskap driver tillsammans webbplatsen ”Styrk din idé” som vänder sig till studerande och lärare vid skolor och universitet för att sprida information om immaterialrätt. Informationen handlar bland annat om hur man kan skydda sin idé och hur man kan tjäna pengar på den.

Patentverkets arbete med strategi och analys

I regeringens tillväxtstrategi som presenterades i maj 2014 är kunskap om immaterialrätt en punkt i ett projekt för att främja tillväxt i små och medelstora företag. Denna punkt innefattar att ansökningstiden för patent ska reduceras med tio procent fram till 2016, vilket skulle göra Danmarks handläggningstid kortare än de länder de jämför sig med.

I patentverkets resultatmål står det även att verket ska bidra med analyser och initiativ till regeringens arbete med den kommande strategin "Danmark som produktionsland". Ytterligare ett mål är att under 2014 ta fram ett utkast till en företagsorienterad IPR-strategi. Strategin ska baseras på ny kunskap om vad som kännetecknar danska IPR-intensiva företag, vilken betydelse de spelar för samhällsekonomin och företagens villkor i ett internationellt perspektiv. Strategin ska staka ut riktningen för framtida politiska insatsområden och bidra till att danska företag stärker sitt arbete med immateriella rättigheter, så att det kan bevara och öka sin globala konkurrenskraft.

6.2 Norge

6.2.1 Patentstyret

Patentstyret ska vara ett nationellt center för immateriella rättigheter och värden. Verket har cirka 250 anställda och ligger i Oslo. På engelska heter det Norwegian Industrial Property Office, NIPO. Verksamheten finansieras med anslag från staten.

Patentstyret har tre roller: myndighetsrollen, pådrivarrollen och uppdragsrollen. Inom myndighetsrollen behandlar och avgör myndigheten ansökningar om patent, varumärken och designskydd. De tillhandahåller databaser så att kunderna själva kan söka information. Inom pådrivarrollen ska Patentstyret vara en kunskapsleverantör till näringslivet, lärosäten och till andra myndigheter. De ska ge vägledning och utbildningar i hur immateriella rättigheter kan användas. De ger däremot inte konkreta affärsstrategiska råd till enskilda företag. De ska också stärka och vidareutveckla den samlade norska IP-sektorn. Patentstyret ska dessutom leverera kunskap vid utformning av närings- och forskningspolitik. Inom upp-

dragsrollen ska Patentstyret leverera tjänster inom områden där den privata marknaden inte täcker behovet, där Patentstyret har unik kompetens eller där myndigheten kan uppnå synergier genom att samarbeta med andra privata eller offentliga aktörer.

Samarbetsprojekt med Innovasjon Norge

Patentstyret driver på uppdrag av regeringen ett projekt med Innovasjon Norge om väglednings- och rådgivningstjänster för små och medelstora företag. Projektet ska bidra till att öka företagets kunskap om immateriella värden och rättigheter så att de bättre utnyttjar dessa värden i sina verksamheter. Som en del av projektet gjordes en undersökning av 4 000 företags behov inom området, som visade att det behövs tydligare och mer tillgänglig information och vägledning om immateriella värden och rättigheter. Man såg också att man måste segmentera små och medelstora företag, och tjänsteföretag blev en av målgrupperna. För att möta behoven ska myndigheterna utveckla en "IPR-pakke". Detta tjänstepaket ska innehålla många olika delar, bl.a. en servicetelefon, ett självtest och kostnadskalkyler.

Samarbetsavtal

Patentstyret har samarbetsavtal med offentliga aktörer som Innovasjon Norge, Forskningsrådet och Siva. I avtalen ingår att ta fram en årlig arbetsplan och arbetet ska avrapporteras till Närings- och fiskeridepartementet.

Avtalet med Innovasjon Norge har två syften: att Patentstyret och Innovasjon Norge ska framstå som samordnade aktörer gentemot företagen, och att Patentstyret och Innovasjon Norge ska samarbeta om att höja medvetenheten om immateriella tillgångar hos företag. Avtalet beskriver varje myndighets roll. Patentstyret ska öka kunskapen om immateriella rättigheter i norskt näringsliv, och Innovasjon Norge ska öka företagets medvetenhet om immateriella rättigheter som strategiskt verktyg. Samarbetsavtalet är ett sätt att höja upp frågan om immateriella rättigheter och målsatta arbetet. Däremot finns det ingen specifik finansiering för detta

arbete. Det ingår redan i Patentstyrets uppdrag att bidra med utbildning och kunskapsförmedling till offentliga aktörer.

Avtalet med Forskningsrådet har också två syften: att Patentstyret och Forskningsrådet ska framstå som samordnade aktörer gentemot företagen och att öka kunskapen om immateriella rättigheter i näringslivet, universitet och högskolor, hälsoföretag och forskningsinstitut och därmed bidra till att immateriella värden används till samhällets bästa. Forskningsrådet åtar sig i avtalet bl.a. att bidra till ökad kunskap om behovet av att skydda immateriella värden i innovationsprojekt, att utvärdera om rådet behöver få hjälp från Patentstyret med att kvalitetssäkra projekt som ska finansieras och att ställa krav på att immateriella rättigheter säkras i projekt som rådet finansierar. Vid sidan om avtalet ska Patentstyret göra en pilot med Forskningsrådet för att se vilket värde det skapar att göra en kartläggning av immateriella rättigheter inom ett område.

Avtalet med Siva syftar till att ge kunderna ett mer komplett erbjudande inom de utvecklingsprojekt som myndigheterna driver. Målet är att bidra till ökad kunskap om immateriella rättigheter som ett strategiskt verktyg för entreprenörer och företag. Siva är ett statligt företag som erbjuder erfarenhet och expertis om affärsutveckling i kombination med tillgång till kapital och nätverk. Siva har ett särskilt ansvar för att främja tillväxten i regionerna, och driver bl.a. ett inkubatorprogram. Siva åtar sig att utbilda Patentstyret inom Sivas verksamhetsområden och att ta fram informationsmaterial om innovation och kommersiellt utnyttjande av immateriella rättigheter som är anpassade till Patentstyrets kunder och verktyg. Patentstyret åtar sig att på motsvarande sätt utbilda Sivas personal och tillhandahålla informationsmaterial. Bägge organisationerna ska också informera sina kunder om varandras utbud av tjänster.

6.3 Tyskland

6.3.1 Deutsches Patent- und Markenamt

Det tyska patentverket, Deutsches Patent- und Markenamt (DPMA), ska registrera immaterialrättsliga skydd och publicera dessa register, men även tillgängliggöra information om immateriella rättigheter och hur de immaterialrättsliga processerna går till.

Patentverkets ansvarsområden påverkas i hög grad av att Tyskland är en federation. Immaterialrättsligt skydd ges på nationell nivå, men aktiva insatser för att öka kunskap och användande av immaterialrätt sker i enskilda delstater. Patentverket har därför inget mandat eller särskilda resurser för att aktivt marknadsföra nyttan eller öka användningen av immaterialrättsligt skydd.

Patentverkets informationsavdelning

Det tyska patentverket har fyra avdelningar, varav en har i uppgift att förmedla information om immaterialrättsliga frågor till allmänheten. Avdelningen ger bl.a. tillgång till olika patentdatabaser och arbetar med att tillhandahålla information om processerna för att ansöka om immaterialrättsligt skydd. Patentverket hjälper dessutom företag med en kostnadsfri initial immaterialrättslig konsultation med en patentjurist.

På informationsavdelningen arbetar 140 av patentverkets drygt 2 500 anställda. Den största delen av personalen arbetar med sådant som verket är juridiskt bundet till att göra, vilket finansieras genom statsbudgeten. Endast en liten del av avdelningen arbetar med samarbeten med patentinformationscenter och handelskammare (se nedan). Detta finansieras inom verkets marknadsföringsbudget.

Exempel på tjänster är DPMAregister, en databas över alla immateriella rättigheter i Tyskland, DPMAkurier där företag kan få en automatiserad övervakning av immateriella rättigheter, och DEPATISnet som kan användas för att söka i en global patentdatabas. Dessa tjänster är kostnadsfria.

Berlins tekniska informationscenter är en del av patentverket. Det har i uppgift att samordna verkets samarbeten med olika partners och med övriga patentinformationscenter ute i delstaterna. Avdelningen har även ansvar för ett bibliotek med publikationer inom vetenskap, teknik, immateriella rättigheter samt olika patentdokument.

Samarbeten för informationsspridning och innovationsfrämjande

Eftersom patentverket inte har ett eget mandat att informera om immateriella rättigheter på lokal nivå stödjer man andra aktörer som arbetar med detta. En liten del av patentverkets informationsavdelning arbetar med samarbeten med patentinformationscenter och handelskammare. Man samarbetar dessutom med enheter vid olika universitet som kopplar samman forskare med företag och finansiärer.

Samarbeten med patentinformationscenter är patentverkets viktigaste aktivitet för att främja innovation. Patentinformationscenter är regionala center som ger övergripande service inom immaterialrätt och arbetar för att öka medvetenheten om immaterialrätt i sin region. Centrens främsta målgrupper är små och medelstora företag, universitet och forskningsinstitut. Patentinformationscentren arbetar främst med följande områden:

- Information om immaterialrätt.
- Organisation av kostnadsfria informationssamtal med patentjurister.
- Individuell söksupport för företag och privatpersoner på informationscentren, men även online. Patentverket samarbetar med patentinformationscentrena för att erbjuda möjligheter att söka i patentverkets databaser, men också i privata söktjänster.
- Informationsträffar, kurser och seminarier rörande immaterialrättsligt skydd, IP-strategi eller kommersialisering av immateriella rättigheter.
- Uppdrag inom sökning och informationshantering.

Det finns totalt 23 center i lika många regioner. Tolv center är delar av universitet, fem är sektioner av statsägda eller självständiga teknikcenter, två är avdelningar inom regionala handelskammare, tre är avdelningar inom Myndigheten för teknikinnspektion och en är en avdelning inom regionfullmäktige. Centren finansieras av dessa aktörer, men även av avgiftsintäkter och fonder. Patentverket ger inget ekonomiskt stöd till patentinformationscentren. Istället inne-

bär samarbetet ett utbyte av tjänster, utbildning av personal, tillgång till databaser och information till allmänheten.

Handelskammare (DIHK) är ytterligare en viktig samarbetspartner för patentverket. DIHK är en förening för alla tyska handels-, och industrikamrar, och samlar fler än tre miljoner företag av olika storlek. DIHK ger företag generella råd och hjälp om immaterialrätt, men också i den immaterialrättsliga processen. DIHK har en dubbel roll gentemot patentverket, dels som åsiktsförmedlare från näringslivet, men även som informationsspridare. På så vis kan patentverket få återkoppling från näringslivet på sitt arbete. När patentverket kommer ut med ny information sprider DIHK den vidare till sina medlemmar på regional nivå. Dessutom medverkar patentverket när DIHK anordnar seminarier, kampanjer och handelsmässor.

Patentverket samarbetar också med Ministeriet för ekonomi och energi, bl.a. i projektet SIGNO, Skydd för idéer med kommersiellt syfte. Syftet är att främja tekniköverföring från offentlig till privat sektor. SIGNO drivs för att stödja små och medelstora företag, universitet och fristående forskare med lagligt skydd och hjälp med att kommersialisera sina idéer, och i det arbetet är det immaterialrättsliga skyddet en viktig del.

6.4 USA

6.4.1 U.S. Patent and Trademark Office

Det amerikanska patentverket, U.S. Patent and Trademark Office (USPTO) ansvarar för att utfärda immaterialrättsligt skydd i USA. Myndigheten lyder under det amerikanska handelsdepartementet och har omkring 10 000 anställda patentgranskare, varumärkesombud och övrig personal. USPTO:s verksamhet finansieras helt av intäkter från patentansökningar och relaterade tjänster. Finansdepartementet ansvarar för att förvalta majoriteten av dessa intäkter och delar därefter ut ett årligt anslag till myndigheten, vilket ska täcka dess operativa kostnader.

USPTO har tre uppdrag:

- Handläggning och registrering av nya patent och varumärken.
- Rådgivning för att säkra en stark inhemsk och internationell patentlagstiftning.
- Spridning av information och utbildning om immaterialrätt på en global skala.

2011 antog kongressen en ny patentlag, America Invents Act (AIA), efter nästan ett decennium av förhandlingar. I och med den nya lagen övergick USA från ett "first-to-invent" till ett "first-inventor-to-file"-system. Avsikten var att öka patentkvaliteten, att reducera patentkostnader för amerikanska företag nationellt och internationellt, och att effektivisera och förkorta handläggningsprocessen. Reformen innebär både en omfattande förändring av immaterialrättssystemet och flera förändringar av USPTO:s verksamhet.

Hjälperktyg och resurser för information och administration

USPTO erbjuder en rad olika administrativa och informationsorienterade tjänster såsom tillgång till databaser, statistik och analytiska verktyg m.m. Myndigheten har även ett landstäckande nätverk av resurscenter, så kallade Patent and Trademark Resource Centres, förlagda vid offentliga och akademiska bibliotek. Dessa center hjälper till med informationssökning om specifika patent och kan ge rådgivning i ansökningsprocessen. Allmänheten kan också kontakta USPTO:s Inventors Assistance Center med generella frågor gällande patenthandläggning, och de sökande erbjuds att kontakta en patentombudsman (Patents Ombudsman) om de stöter på problem i ansökningsprocessen.

AIA-reformen utlyste skapandet av ett antal nya informations- och utbildningsinitiativ, bland annat ett webbaserat informationsverktyg, Patent Litigation Tool Kit, som ska hjälpa användare att undvika och överkomma juridiska tvister.

Gratis juridisk rådgivning

Det största ekonomiska hindret för små företag och enskilda uppfinnare för att ansöka om patent är kostnaderna för att anlita ett patentombud. I samband med införandet av America Invents Act inledde därför USPTO ett samarbete med immaterialrättsföreningar runt om i USA som erbjuder gratis juridisk rådgivning. För tillfället deltar 22 delstater.

Satellitkontor

För att förbättra kontakten med viktiga innovationsregioner håller USPTO på att upprätta fyra satellitkontor. Avsikten är att dessa ska verka som små miniatyrrpatentverk, med en bemanning på omkring 100 patenthandläggare och tillhörande supportpersonal. Satellitkontoren ska skapa en närhet till entreprenörer och företag i regionerna. Ambitionen är också att de ska bidra till att förkorta patentverkets backlog, förbättra rekryteringen av patenthandläggare och minska personalomsättningen. Det första satellitkontoret öppnade i Detroit följt av Denver. Näst på tur är kontor i Silicon Valley och Dallas under 2015.

Andra initiativ

Inom Edison Scholars Program delar USPTO ut stipendier till forskningsprojekt som bidrar till myndighetens utveckling. Under 2014 finansierades fem projekt, som bl.a. handlar om digitaliseringsmöjligheter, utveckling av kvalitetsindikatorer etc.

USPTO har fått mandat att upprätta en reservfond med pengar som inte kräver ett förhandsgodkännande från finansdepartementet för att användas. Fonden ska bidra till att ge USPTO mer långsiktig stabilitet i sin finansiering. USPTO har också fått tillfällig befogenhet att bestämma sina avgifter, dock med begränsningen att de samlat inte får överstiga vad som motsvarar de operativa kostnaderna.

En ny kategori för patentansökningar har införts som en underkategori till "small entities", kallat "micro entities". För att kvalificeras som en micro entity ska den sökande inte inneha fler än fyra

patent och inte ha en bruttointkomst över en viss nivå. Micro entities är berättigade till 75 procents rabatt på alla patentavgifter, medan small entities erhåller 50 procents rabatt.

Till sist kan nämnas att USPTO också arbetar för att uppmuntra barn och unga att söka sig till naturvetenskapliga utbildningar genom att bland annat hålla och delta i lokala teknikmässor, workshops och lärarutbildningar.

6.5 Sydkorea

6.5.1 Korea Intellectual Property Office

Det sydkoreanska patentverket Korea Intellectual Property Office (KIPO) lyder under Ministry of Industry, Trade and Energy och har 1 600 anställda. Verksamheten är helt avgiftsfinansierad, med en budget motsvarande tre miljarder kronor år 2014. Intäkterna ger även ett visst bidrag till statskassan.

I KIPO:s instruktion ingår fyra delar:

- Pröva ansökningar om immateriella rättigheter inklusive patent, bruksmönster, mönster och varumärken.
- Aktivt driva och genomföra olika program relaterade till immateriella tillgångar för befintliga och potentiella kunder, samt att öka allmänhetens medvetenhet om området, t.ex. bland studenter.
- Ansvara för ett regionalt nätverk av kontor med experter som kan ge råd till lokala aktörer och främja immaterialrättsliga frågor.
- Utforma och föreslå strategier för politik inom immaterialrättsligt skydd och främjande, stödja regionalpolitisk utveckling inom området samt verka som kompetenscentrum för immaterialrättsliga frågor för hela statsförvaltningen.

KIPO ansvarar för en handlingsplan som ska främja immateriella tillgångar. Planens syfte är att skapa en positiv spiral för innovatörer genom en bättre miljö för skapande, användning och skydd av idéer. Innovationspolitiska åtgärder ingår numera i de flesta departementens ansvarsområden och i myndigheternas instruktioner.

Det är ett led i att genomföra den koreanska regeringens nationella tillväxt- och innovationsstrategi som fokuserar på en ”kreativ ekonomi”.

I den senaste handlingsplanen från 2013 betonas särskilt att KIPO ska bli mer proaktiva i sitt arbete och utöka programverksamheten ytterligare. I målen ingår att förbättra ekosystemet för immateriella tillgångar, att stödja företags strategiska arbete inom IP via rådgivning, att ge finansieringsstöd, främja IP-baserad forskning och utveckling, och att vara mer aktiv inom internationella samarbeten. Termen IP-baserad forskning och utveckling används av KIPO för att benämna projekt som tidigt har integrerat immaterialrättsliga ställningstaganden och strategier i sina processer. KIPO:s budget för år 2015 ökas även med 14 procent för att finansiera de utökade programmen. IP-baserade FoU-program planeras stå för en femtedel av den totala budgeten under 2015.

Tidigt engagemang i FoU-strategier

KIPO har ett nära samarbete med de departement som är ansvariga för att ta fram nationella forsknings- och innovationsstrategier i syfte att bidra till att skapa starka och kommersialiserbara patent. Bland annat bidrar KIPO med analys av patent- och andra tekniktrender, särskilt med detaljerade data från offentligt finansierad forskning och utveckling. KIPO bidrar med patentanalyser inte endast vid forskningsplanering, utan även i urval och utvärdering av FoU-projekt. Sedan år 2004 har KIPO utökat denna verksamhet, och år 2013 stödde KIPO urval/utvärdering av 3 885 statligt finansierade FoU-projekt.

KIPO stöder också strategiutvecklingen inom det immaterialrättsliga området för statliga forskningsinstitut och akademiska institutioner, i syfte att öka kunskapen om immateriella tillgångar bland forskare som deltar i projekten, och i slutändan öka effektiviteten i statligt finansierad FoU. Fram till och med 2013 har KIPO skickat experter till totalt 54 institutioner för att hjälpa till med att utforma immaterialrättsfokuserade FoU-strategier. KIPO väljer också ut och sprider information om framgångsexempel från 40 forskningsinstitut som har utarbetat strategier för att hantera pro-

blematiska patent, att utforma patentansökningar och att bättre integrera immaterialrättsliga frågor tidigt i FoU-processer.

Tekniköverföring främjas genom sekonderade experter och samrådsgrupper

KIPO är aktivt engagerade i insatser för ökad tekniköverföring till näringslivet från universitet och offentliga forskningsinstitut, samt för att förhindra överproduktion av icke använda patent, vilket har identifierats som ett återkommande problem både i den privata och offentliga forskningen i Sydkorea. KIPO genomför till exempel intervjuer på forskningsinstitutioner i syfte att hjälpa till med att sälla fram högkvalitativa potentiella patent. Ett annat exempel är att 26 forskningsinstitutioner kopplats samman med företag, i syfte att få till stånd bruk av oanvända patent. Satsningen har resulterat i 30 kontrakt.

KIPO sekonderar också patentförvaltningsexperter, inklusive patentgranskare, till olika universitet och offentliga forskningsinstitut. KIPO placerar årligen experter, vanligtvis under treårsperioder, vid cirka 20 institutioner.

KIPO organiserar olika samrådsgrupper som träffas årligen i syfte att stödja uppbyggnaden av patentportföljer och tekniköverföring. Samrådsgruppen för FoU består av 95 universitet och offentliga forskningsinstitut. Det finns en liknande samrådsgrupp inom finansiering, med deltagare från finansinstitutioner som är intresserade av att förbättra sina investeringsstrategier för immateriella tillgångar. Inom samrådsgruppen för industrin diskuteras tekniska och affärsmässiga aspekter av tekniköverföring från forskningsinstitut.

Insatser för att öka små och medelstora företags kompetens

”IP Star” är ett av KIPO:s viktigaste program för att främja små och medelstora företags intresse och förmåga att hantera immateriella tillgångar. Syftet med programmet är att identifiera regionala företag med tillväxtpotential, och sedan under en treårsperiod hjälpa dem att omvandla sina idéer till patent och andra immate-

riella rättigheter. Sedan 2010 har drygt 600 små och medelstora företag fått stöd.

Ett annat stödprogram är inriktat på medelstora företag som har potential att växa globalt, och i detta ger KIPO råd vad gäller att skapa en IP-portfölj och en IP-strategi. Råden grundar sig i en skräddarsydd analys som tar hänsyn till status på företagets FoU, potentialen för teknikallianser och licensiering med utomstående parter, tillgången till uppköpskandidater med kärnteknologier, tekniktrender inom statlig FoU och så vidare.

För nystartade företag finns ett program som erbjuder utbildningar inom IP och bidrag till ansökningsavgifter för t.ex. patent. Om ett litet företag har färre än tre patentansökningar de senaste tre åren bistår KIPO även med viss utredning om patentets potential och teknikhöjd.

KIPO har även indirekt möjlighet att öka små och medelstora företags finansieringsmöjligheter. Konkret underlättar KIPO, tillsammans med de statliga finansiella institutionerna Korea Development Bank och Korea Credit Guarantee Fund små och medelstora företags låneansökningar, genom att företagen kan lämna enbart sina immateriella tillgångar som säkerhet. När företag ansöker om lån skickar banken en förfrågan till organisationer som KIPO har utsett för att utvärdera de underliggande immateriella rättigheterna. Bankerna lånar sedan ut kapital med villkor baserade på värderingsresultaten. Programmet har även satt igång en allmän diskussion om hur immateriella tillgångar bäst ska värderas.

Rådgivning på lokalkontor

KIPO driver 31 regionala IP-centra i landet i samarbete med lokala myndigheter. Dessa centra bedriver en rad aktiviteter, som att tillhandahålla informationstjänster, rådgivning, praktisk utbildning inom immaterialrätt och andra typer av mer generellt kunskapsutbyte, ofta i samarbete med regionala organisationer.

KIPO arbetar också för att öka medvetenheten i regionerna om vikten av IP-strategier. Det är obligatoriskt för städer och provinser att utarbeta lokala IP-strategier enligt ramverket Framework Act on IP som antogs år 2011. För att möta den ökande efterfrågan från regionerna har KIPO arrangerat konferenser i större städer

med syfte att upplysa lokala företag, universitet och tjänstemän om trender inom immateriella rättigheter. Konferenserna har gett lokala aktörer från olika sektorer en möjlighet att diskutera hur de bäst ska kunna samarbeta för att utnyttja de immateriella tillgångarna i företag, forskningsinstitut och universitet.

Insatser för att höja akademins kompetens

Sedan 2006 har KIPO arrangerat egna universitetskurser inom immaterialrätt i samarbete med olika universitet. Syftet är att säkra den framtida försörjningen av experter inom immaterialrättsliga frågor. Till exempel håller KIPO en Master of IP Graduate Course som ger en tvärvetenskaplig syn på IP-relaterade ämnen som teknik, juridik och företagsledning. Utöver denna aktivitet ger KIPO stöd till ett flertal utvalda universitet i deras arbete med att själva utforma och driva kurser inom immaterialrätt.

Dessutom har KIPO arrangerat andra mer riktade utbildningsprogram vid KAIST Pohang University of Science and Technology, landets högst rankade tekniska universitet, för att utveckla entreprenörstalanger. I utbildningsprogrammen erbjuds grundläggande kunskaper om företagande samtidigt som studenterna får ökade kunskaper om immaterialrätt.

Sedan 2008 arrangerar KIPO i samarbete med National Academy of Engineering Korea den årliga tävlingen Campus Patent Strategy University. I tävlingen löser studenter tillsammans med sina lärare verkliga immaterialrättsliga problem som företagsrepresentanter har valt ut. Tävlingen har fått mycket uppmärksamhet eftersom den utgör en ny typ av samarbete mellan statsförvaltning, industri och universitet.

6.6 Singapore

6.6.1 Intellectual Property Office of Singapore

Singapores patentverk Intellectual Property Office of Singapore (IPOS) etablerades 2001 som en myndighet under Singapores justitiedepartement. IPOS har som vision att bli en IP-knytpunkt i

Asien, i linje med regeringens nationella IP-strategi som heter Intellectual Property Hub Master Plan.

IPOS har en särskild enhet, Promotion Cluster, som arbetar med att öka medvetenheten om immateriella rättigheter. Enheten har ett brett uppdrag. De ska dels verka för att stärka kompetensen om immaterialrättsfrågor inom den privata och offentliga sektorn, dels verka för att uppmuntra allmänheten, särskilt unga, att ha en "IP-savvy lifestyle", dvs. att vara medveten om immateriella rättigheter i sin vardag. Enheten arbetar också för att främja internationella samarbeten med regeringar, företag och riskkapitalister, samt ska verka för att etablera Singapore som en handelsplats för immateriella rättigheter. Inom enheten finns servicecentret IP 101 som tillhandahåller rådgivning, information, databaser och verktyg för att underlätta inlämningen av ansökningar. De anordnar även seminarier för att öka kunskapen om immaterialrättsliga frågor och utbildningsprogram riktade mot företag, offentlig sektor, lärosäten m.fl.

IPOS har dessutom ett antal fristående avdelningar, med delvis överlappande funktioner. IP Academy håller utbildningar och kurser, anordnar konferenser och seminarier, bedriver forskning och upprätthåller ett kunskapscenter med dokument som rör immateriella rättigheter. IPOS International arbetar med att internationalisera IPOS tjänster. IP ValueLab hjälper företag att hantera sina immateriella tillgångar på ett korrekt sätt. Avdelningen hjälper till att möjliggöra värdering av immateriella tillgångar samt hjälper företag att kapitalisera dessa tillgångar.

Embracing IP - ett initiativ för små och medelstora företag

I april 2014 offentliggjorde IPOS ett särskilt initiativ, Embracing IP, för att främja skapandet av nya immateriella rättigheter i Singapore. De två främsta delarna i initiativet är etableringen av servicecentret IP 101 och en satsning på ett s.k. IP Financing Scheme som gör det möjligt för företag att ta lån med immateriella rättigheter som säkerhet. IP Financing Scheme omfattar S\$ 100 miljoner, motsvarande 570 miljoner kronor. Den singaporianska staten åtar sig att stå för en del av risken i samband med att dessa lån utfärdas. Låne-

villkoren fastställs av de finansiella institutioner som IPOS samarbetar med.

Andra finansieringsprogram riktade till små och medelstora företag

Utöver IP Financing Scheme erbjuds singaporienska företag tre andra finansieringsprogram för att underlätta tillgången till kapital: IP Management for SMEs, Productivity and Innovation Credit Scheme samt Global Company Partnership.

Programmet IP Management for SMEs administreras gemensamt av IPOS och SPRING Singapore, en myndighet under landets näringsdepartement. Syftet är att hjälpa små och medelstora företag att förvalta sina immateriella tillgångar på bästa sätt. Företag erbjuds bidrag för att kunna ta hjälp av särskilda IP-konsulter som godkänts av IPOS och SPRING Singapore.

Inom Productivity and Innovation Credit Scheme kan företag ansöka om skatteavdrag eller bidrag för att registrera patent, varumärken, design eller förvärv av immateriella tillgångar. Företaget måste ha minst tre anställda och ha fortsatt verksamhet i Singapore för att vara berättigade till stödet. Ansökan görs till Singapores skattemyndighet.

Global Company Partnership administreras av International Enterprise Singapore, en statlig myndighet som ska främja singaporienska företags utlandsexpansion. Inom programmet kan singaporienska företag beviljas ett ekonomiskt bidrag för att stärka företagen i deras expansion utomlands. Bidraget kan bl.a. användas för att anlita externa konsulter i syfte att utforma en strategi för hantering av immateriella tillgångar.

7 Behov av utveckling

Utredningens utgångspunkt är näringslivets och individers behov av statliga insatser på det immaterialrättsliga området och hur PRV:s kompetens bäst kan tas till vara för att bidra till förmågan till värde- och affärsskapande utifrån immateriella tillgångar i Sverige. Detta kapitel beskriver de behov av statliga insatser på det immaterialrättsliga området som utredningen har identifierat genom intervjuer, möten och rapporter.

7.1 Medvetenheten om immateriella tillgångar behöver öka i samhället

Utredningen har identifierat ett stort behov av att öka medvetenheten om den roll immateriella rättigheter och tillgångar spelar i dagens samhälle.

Flera av de intervjuade har lyft fram att frågor rörande immateriella tillgångar och rättigheter behöver komma högre upp på den politiska agendan, och pekar på hur regeringar i andra länder har tagit fram IP-strategier på nationell nivå.

Barn och ungdomar behöver få kunskap om immateriella rättigheter redan i grundskolan. Det handlar dels om att öka kunskapen om hur de får använda material som skyddas av immateriella rättigheter, men också om att lägga grunden för att de i framtiden ska vara medvetna om den betydelse immateriella tillgångar har.

Den ökande betydelsen av immateriella tillgångar inom forskning och näringsliv gör att breda grupper måste ha en förståelse för området. Det finns därför ett behov av att öka undervisningen om immaterialrätt i högskole- och forskarutbildningar, särskilt om hur immateriella tillgångar kan skapa värde och nytta i olika verksam-

heter. Detta behov har även tidigare beskrivits i en mängd nationella och internationella rapporter.

I näringslivet behöver medvetenheten också öka, vilket beskrivs i nästa avsnitt.

7.2 Kompetensen om affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar behöver höjas

Företag med låg kunskap om immaterialrättsliga frågor och om immateriella tillgångar har inte förutsättningar att ta till vara de värden som en strategisk hantering av dessa tillgångar kan ge. I det breda perspektivet är företagens kompetens inom området låg, med undantag för stora företag med egna IP-avdelningar och vissa små och medelstora teknikbaserade företag, t.ex. inom branscherna life sciences och telekommunikation. Rapporter och de intervjuer som utredningen har gjort visar på ett stort behov av att höja kunskapen i näringslivet om hur det immaterialrättsliga systemet och dess olika verktyg fungerar, samt om betydelsen av en affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar.

Behovet av att öka företagets kompetens har framkommit i flera tidigare undersökningar. Organisationen Företagarna genomförde under 2013 en enkätundersökning som besvarades av knappt 1 200 företag. Av dessa ansåg 54 procent att de inte hade några immateriella tillgångar och 57 procent visste inte vart de kan vända sig för att få vägledning om hur de kan hantera och eventuellt skydda sina tillgångar. I en analys av det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar konstaterar Vinnova och PRV att behovet av såväl grundläggande information och utbildning som av avancerad affärsstrategisk utbildning och rådgivning är omfattande. Internationellt har bl.a. OECD och WIPO lyft fram behovet av att öka små och medelstora företags kompetens inom området.

En tydlig bild är att företag ofta inte är medvetna om att de behöver stöd i att utveckla sin hantering av immateriella tillgångar. Däremot söker sig många företag till offentliga affärsrådgivare och privata konsulter för att få stöd i sina innovations- och tillväxtprocesser generellt sett. Dessa spelar därmed en central roll och vägleder företag i att gå från en idé till en produkt eller tjänst som är

framgångsrik på marknaden. I den processen görs många vägval som påverkas av vilka immateriella tillgångar företaget eller konkurrenterna har. När ett företag utvecklar strategier för sin affärsutveckling baserat på marknadsmöjligheter och tekniska möjligheter behöver de därför samtidigt forma strategier för hur de ska hantera immateriella tillgångar. De behöver t.ex. veta om de riskerar att göra intrång i andra företags rättigheter och vilka relevanta skydd som finns för företagets egna immateriella tillgångar. Offentliga affärsrådgivare har oftast grundläggande kunskaper om immaterialrätt, men det råder i denna grupp en brist på kompetens om immateriella tillgångar och hur immaterialrätten kan användas strategiskt i innovations- och affärsutveckling. Den slutsatsen drar Vinnova och PRV efter att ha genomfört insatser för att höja rådgivningskompetensen hos de offentliga aktörerna i innovationssystemet. Bilden bekräftas i de intervjuer utredningen har genomfört.

För att offentliga affärsrådgivare ska kunna arbeta integrerat med affärsutveckling och immateriella tillgångar behöver deras kompetens stärkas. Insatser som adresserar detta behov medverkar till att bygga ett långsiktigt kunskapskapital i organisationer som möter många företag, och som har en bred bild av det enskilda företagets behov och framtida affärsutveckling. Företagen själva har dessutom svårt att fungera som kompetenta beställare av tjänster inom området, och flera aktörer som utredningen har intervjuat önskar att en offentlig aktör på något sätt ska kvalitetssäkra privata aktörer som tillhandahåller dessa tjänster.

7.3 Det finns behov av marknadskompletterande finansiering för företagsspecifika strategier

Små och medelstora företag har oftast varken behov av eller möjlighet att bygga upp en egen specialiserad kompetens kring hantering av immateriella tillgångar. Som konstaterats ovan är de istället ofta beroende av extern kompetens hos privata och offentliga aktörer. Dock upplevs kostnaderna som höga och osäkerheten stor om vilken rådgivare man ska kontakta. Utredningen ser därför ett behov av finansiering till företagsspecifika strategier för hur immateriella tillgångar kan hanteras i ett företags affärsutveckling. Finansie-

ringen bör vara öronmärkt för detta ändamål, annars riskerar en analys av hur immateriella tillgångar kan skapa värde för företaget att prioriteras ned, till förmån för annat innovations- och utvecklingsarbete. Det är viktigt att såväl rådgivning som finansiering är tillgänglig för företag och individer oavsett om de har sin bakgrund i näringslivet eller akademien.

I uppföljningen av sitt arbete med IP-checkar drar Vinnova och PRV slutsatsen att det finansiella stödet har varit ett viktigt incitament för att få företagen att arbeta med en strategi för immateriella tillgångar, och att det utan detta stöd är svårt att få företagen att prioritera ett sådant arbete. För många företag har arbetet med strategin blivit ett uppvaknande som fått dem att lyfta upp dessa frågor i sin verksamhet.

7.4 Ansökningar om immaterialrättsligt skydd måste granskas snabbt och med hög kvalitet

Företag och privatpersoner som ansöker om immaterialrättsligt skydd är beroende av att ansökningarna handläggs snabbt och med hög kvalitet. Om ett skydd beviljas eller inte påverkar företagens beslut om inriktning på FoU, innovations- och marknadsaktiviteter m.m. Företagen behöver också kunna lita på att granskningen håller hög kvalitet och att ett immaterialrättsligt skydd inte beviljats på felaktiga grunder, så att det vid en eventuell tvist riskerar att ogiltigförklaras. För Sveriges del innebär det att det finns behov av att PRV fortsätter att erbjuda korta leveranstider och hålla hög kvalitet i sin granskning. I de intervjuer utredningen har genomfört framhålls detta som PRV:s viktigaste roll.

7.5 En god tillgång på IP-kompetens måste upprätthållas

När betydelsen av immateriella tillgångar ökar i ekonomin ökar också behoven av personal med IP-kompetens. Utredningens intervjuer har mycket tydligt visat på den viktiga roll PRV spelar för försörjningen av IP-kompetens i Sverige. PRV har en omfattande internutbildning, som i kombination med praktisk handläggning

ger en specialistkompetens inom bedömning av immateriella rättigheter. Vissa IP-konsultföretag har också egna internutbildningar. PRV:s patentingenjörer och jurister utgör en betydande rekryteringsbas för näringslivet och konsultföretag och spelar en viktig roll för tillgången på IP-kompetens i Sverige.

7.6 Universitet och högskolor behöver förstärka sin hantering av immateriella tillgångar

Universitet och högskolor behöver ytterligare professionalisera sin hantering av immateriella tillgångar, och innovationskontorens verksamhet inom området har potential att vidareutvecklas och stärkas. Tidigare utredningar har konstaterat att det är ont om strategier och policyer för den immaterialrättsliga hanteringen inom högskolan. När forskare deltar i samverkans- eller uppdragsforskningsprojekt behöver högskolan säkerställa att immateriella tillgångar hanteras korrekt. Det finns också ett behov av att förstärka stödet till studenter och forskare som vill kartlägga och nyttiggöra sina immateriella tillgångar. Det ger personerna möjlighet att fatta strategiska och informerade beslut, t.ex. om när forskningsresultat ska publiceras och om hur de kan nyttiggöras. Vidare finns det behov av att kunna sekretessbelägga forskningsresultat som kan utgöra grund för patentansökan.

Regeringen har inrättat tolv innovationskontor som ska ge kvalificerat stöd bl.a. inom kommersialisering inklusive patentering och licensiering. Flera av dem har byggt upp mycket kompetent rådgivning. Innovationskontoren lyfts i intervjuer fram som centrala aktörer och det finns behov av att deras verksamhet och samverkan förstärks ytterligare.

7.7 Fördjupa underlagen för forsknings- och innovationssatsningar

Utredningens bild är att det finns en outnyttjad potential i användningen av patentinformation inom universitet och högskolor. Underlag för att styra och planera forskning grundar sig i huvudsak på bibliometriska data. Men en avsevärd del av all publicerad tek-

nisk information hittas i patentedokument, vilket ofta förbises. Detta riskerar bl.a. att leda till att forskningsprojekt bedrivs trots att resultaten redan är kända. En användning av patentinformation i fördelning av forskningsmedel och planering av forskningsprojekt skulle dessutom ge en mer komplett bild av forskningsläget, konkurrenter och möjliga samarbetspartners.

Den enskilda forskaren kan också utnyttja patentinformation till att hitta lösningar på tekniska problem, identifiera konkurrenter och möjliga samarbetspartners och precisera inriktningen på sin forskning.

Även i offentliga finansiärers satsningar på forskning, innovation och affärsutveckling finns behov av att utnyttja patentinformation, t.ex. i planeringen av program och utlysningar. I beslut om stöd kan finansiärerna dessutom behöva veta att stödmottagaren inte riskerar att göra intrång i någon annan parts rättigheter.

7.8 Det bör vara möjligt att ifrågasätta och försvara immaterialrättsligt skydd till en rimlig kostnad

Näringslivet och enskilda har ett behov av att både kunna ifrågasätta och försvara ett immaterialrättsligt skydd till en rimlig kostnad. Utredningen har särskilt uppmärksammat på mindre företag och enskilda uppfinnares behov av att kunna hävda sina rättigheter eller försvara sig mot anklagelser om intrång. Ett litet företag har svårt att överleva långdragna tvister, även om företaget i slutändan får rätt.

8 Förslag

I detta kapitel lämnar utredningen förslag på statliga insatser inom det immaterialrättsliga området för att främja innovation och tillväxt. Kapitlet inleds med att redogöra för ett antal vägval som utredningen har ställts inför, och som har påverkat utformningen av förslagen. Därefter presenteras en målbild, som förslagen ska hjälpa till att uppnå. Till sist beskrivs förslagen var för sig.

8.1 Vägval

I utformningen av förslagen har utredningen ställts inför ett antal vägval, som diskuteras nedan.

8.1.1 Bör PRV fokusera på kärnverksamheten eller utveckla en rådgivande roll?

Utredningen menar att PRV inte bör ges i uppdrag att ta en rådgivande roll eller utveckla en bredare affärsmässig kompetens. Av de offentliga aktörerna i innovationssystemet är det istället de som arbetar med affärs- och innovationsrådgivning som behöver utveckla sin kompetens om hantering av immateriella tillgångar.

Att individer och företag har behov av rådgivning om immateriella tillgångar verifieras i intervjuer och rapporter. De vänder sig ibland till rådgivare för att få stöd i sin verksamhet, men frågorna rör sällan specifikt hur de ska hantera immateriella tillgångar. Som Vinnova och PRV skriver i en rapport: Det är svårt, för att inte säga omöjligt, att efterfråga något som man inte vet att man behöver.¹

¹ PRV och Vinnova. 2011. Kartläggning och analys av det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar.

Det är därmed viktigt att integrera rådgivning om immateriella tillgångar i övrig innovationsrådgivning, och att den finns nära användarna. PRV är i dag inte den naturliga parten för individer och företag som har behov av att diskutera innovations- och tillväxtfrågor, och myndigheten har inte heller kompetens inom dessa frågor i ett brett perspektiv.

Ytterligare ett skäl för att inte utveckla PRV mot att tillhandahålla rådgivning är att en sådan roll är svår att förena med en oberoende granskning av ansökningar om immateriella rättigheter. Denna gränsdragningsproblematik finns till viss del också inom uppdragsverksamheten. Utredningen menar att det är viktigt att de tjänster som PRV utför på uppdrag av kunder inte innehåller rådgivande rekommendationer eller slutsatser.

Utredningen anser att PRV:s viktigaste roll i innovationssystemet är kärnverksamheten, dvs. att tillhandahålla hög kvalitet i granskningen av immateriella rättigheter och uppfylla sina serviceåtaganden. Myndigheten och dess tjänster ska också kännetecknas av hög tillgänglighet för användarna.

PRV bör också arbeta för att utöka volymen i sin kärnverksamhet, t.ex. genom att lyssna av om näringslivet har behov inom områden där PRV:s kompetens för närvarande inte är tillräcklig, men där verket kan bli en mer konkurrenskraftig och behovsanpassad granskningsmyndighet genom rekrytering eller insatser för kompetensutveckling.

8.1.2 Är det viktigt för Sverige att PRV kan behålla sin PCT-status?

Att PRV kan behålla sin status som PCT-granskande myndighet är av stor betydelse för att upprätthålla den kvalitet och bredd i granskningsverksamheten som näringslivet efterfrågar, och för att PRV även fortsättningsvis ska kunna försörja näringslivet och andra organisationer med specialistkompetens.

För att upprätthålla statusen som PCT-myndighet måste myndigheten ha minst 100 kvalificerade granskare.² I verksamhets-

² WIPO, Regulations under the Patent Cooperation Treaty (as in force from July 1, 2014).

planen för 2014 budgeterade PRV för 115 personer.³ En minskning av antalet granskare kan leda till att myndighetens roll som PCT-myndighet ifrågasätts.

Utredningen har i sina intervjuer och möten frågat vad en förlorad PCT-status skulle innebära. Det har mycket tydligt framgått att det vore allvarligt om PRV förlorar sin PCT-status. Ett skäl är att myndigheten därmed tappar en stor del av sina granskningsärenden, vilket leder till att antalet granskare blir allt färre och att granskningskompetens även vad gäller nationella patentansökningar därmed går förlorad. Om antalet granskare minskar kommer varje person behöva täcka ett större tekniskt område och inte längre kunna vara lika specialiserad. Detta är negativt för kvaliteten i granskningarna. En lägre kvalitet skulle i sin tur göra PRV mindre attraktivt som granskare, eftersom det skapar en osäkerhet om verkets bedömningar håller för en överprövning, vilket är en affärsrisk för företag.

Färre granskare gör också att PRV:s roll som rekryteringsbas för näringslivet och andra organisationer i behov av IP-kompetens försvagas. Detta lyfts i utredningens intervjuer fram som ett stort potentiellt problem. I dagsläget finns inga andra organisationer som kan spela PRV:s viktiga roll som kompetensförsörjare, och ge motsvarande kombination av teoretisk utbildning och praktiskt hantverk.

Ytterligare en negativ konsekvens av en förlorad PCT-status skulle vara att enskilda uppfinnare och företag som vill göra en PCT-ansökan tvingas vända sig till utländska myndigheter. Närheten till PRV, möjligheten att prata svenska och verkets öppenhet i dialogen med de sökande har lyfts fram som positivt, främst för små och medelstora företag.

³ PRV budgeterar i sin verksamhetsplan för 2014 för 100 personårs årsarbetskraft för ingenjörskategorin, men eftersom alla medarbetare inte arbetar heltid så är den siffran lägre än det faktiska antalet individer. Omräkningsfaktorn är cirka 0,87 så 100 personår motsvarar 115 personer.

8.1.3 Bör PRV inrikta sig på att stärka den nationella verksamheten eller söka internationella allianser?

PRV konkurrerar såväl med andra nationella patentverk, som med andra PCT-granskande myndigheter och med EPO. För att kunna täcka breda områden och samtidigt ha djup kunskap och hålla hög kvalitet i granskningarna är det nödvändigt att verket har en hög volym av granskningsärenden. I dagsläget minskar dock såväl antalet nationella patentansökningar och varumärkesansökningar som antalet PCT-ansökningar. Det finns anledning att vara oroad över hur tillräckliga volymer i verksamheten ska kunna upprätthållas.

Utredningen anser därför att PRV bör arbeta för att skapa internationella allianser, t.ex. med det Nordiska patentinstitutet (Nordic Patent Institute) eller med EPO.

8.2 Utredningens målbild

Sverige är mitt i ett paradigmskifte mellan det industriella och det kunskapsintensiva samhället. Företagen går från att vara produkt-orienterade till att vara teknik-, tjänste- och varumärkesorienterade. Företag och organisationer som ska lyckas på en global marknad behöver i en allt högre grad kunna hantera immateriella rättigheter och tillgångar och skapa värde ur dem.

Länder runt om i världen skapar handlingskraftiga strategier där immateriella tillgångar ses som en central del i att utveckla tillväxt och innovationskraft. För att Sverige på bästa sätt ska stödja innovation och tillväxt behöver det nationella innovationssystemet utvecklas så att det kan hantera immateriella värden och bygga en ekonomi kring kunskapen.

Utredningens förslag bygger vidare på de strukturer och insatser som redan finns för stöd och främjande av innovation och tillväxt med målsättningen att:

- Kunskapen om hur värde kan skapas ur immateriella tillgångar ska öka hos individer, företag och andra organisationer.
- Företag och individer ska ha tillgång till behovsanpassade och kravställda stöd i form av marknadskompletterande finansiering och rådgivning.

- PRV ska ha förutsättningar att utveckla sin kärnkompetens och utföra sitt uppdrag med hög kvalitet och hög servicegrad, samt vara en kunskapsnod för immateriella rättigheter i Sverige.

Utredningen föreslår däremot inte att Sverige ska ta fram en nationell IP-strategi, utan menar att förslagen kan stå för sig själva och bidra till att uppfylla målbilden, samtidigt som frågor om immateriella tillgångar måste ges ökat utrymme i framtida utformning av policy för innovation och tillväxt.

8.2.1 Översikt över förslagen

Utredningens uppdrag är att föreslå statliga insatser inom det immaterialrättsliga området som ska stödja innovation och tillväxt, samt hur insatserna ska finansieras. Utredningen ska även se över PRV:s roll och finansieringsform. Mot denna bakgrund och med hänsyn till de behov som beskrivits i kapitel 7 föreslås följande:

- Inrätta ett Råd för immateriella tillgångar.
- Förstärk kunskapsutveckling om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt.
- Betona betydelsen av immateriella rättigheter i styrdokument för vissa myndigheter och statliga bolag.
- Förläng Vinnovas uppdrag att finansiellt stödja företags hantering av immateriella tillgångar.
- Förstärk PRV:s verksamhet inom information och kunskaps-spridning.
- Ändra PRV:s namn till Myndigheten för immateriella rättigheter.
- Ändra finansieringsform för PRV till anslagsfinansiering.
- Höj avgifterna för patent.
- Utveckla den statliga FoU-finansieringen för att uppnå en bättre hantering av immateriella tillgångar.
- Öka kunskapen om immaterialrätt och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor.

8.3 Inrätta ett Råd för immateriella tillgångar

Förslag: Regeringen bör inrätta ett Råd för immateriella tillgångar vid Patent- och registreringsverket. Rådets syfte är att vara ett forum för informations- och erfarenhetsutbyte mellan berörda myndigheter, statliga bolag och andra aktörer i innovationssystemet. Rådet bör även samråda med representanter för andra myndigheter samt med företrädare för näringsliv, konsumenter och andra intressenter för att inhämta synpunkter av betydelse.

Rådets arbete bör framgå av PRV:s instruktion genom tillägg av följande paragraf:

Särskilda organ

9 § Vid myndigheten finns ett rådgivande organ benämnt Rådet för immateriella tillgångar.

Rådet ska

1. fungera som nationellt samrådsorgan i frågor som syftar till att öka förståelsen för hantering av immateriella tillgångar hos individer, företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet,
2. organisera kontinuerligt erfarenhetsutbyte,
3. öka kunskapsutvecklingen om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt genom ett programråd för forskningsfrågor,
4. utarbeta en handlingsplan som följs upp och redovisas årligen till regeringen.

Myndighetschefen är rådets ordförande. Myndigheten ansvarar för sekretariatsfunktionen i rådet. Rådet ska upprätta en arbetsordning.

Regeringen utser de organisationer som ska finnas representerade i rådet.

Kunskapen hos myndigheter och andra aktörer i innovationssystemet behöver öka om vilka insatser de olika aktörerna gör som har betydelse för individer och företags hantering av immateriella tillgångar. Regeringen bör därför inrätta ett Råd för immateriella till-

gångar vid PRV. Rådet ska vara ett forum för myndigheter, statliga bolag och andra aktörer i innovationssystemet att utbyta erfarenheter och information sinsemellan. Rådet ska även samråda med andra myndigheter utöver de som är direkt representerade, samt med företrädare för näringsliv, konsumenter och andra intressenter.

Rådet bör vara placerat vid PRV, som ansvarar för ordförandeskap och sekretariat. Rådet bör upprätta en arbetsordning och en årlig handlingsplan för sitt arbete. Rådet kan ha arbetsgrupper under sig, till exempel för frågor inom upphovsrätt, piratkopiering eller kreativa näringar. En uppföljning av rådets arbete bör redovisas till regeringen i PRV:s årsredovisning.

Bakgrund

Utredningens bild är att kunskapen om immateriella tillgångar behöver höjas hos aktörer i innovationssystemet. Det finns också ett behov av att förbättra koordineringen mellan aktörerna, vilket bl.a. lyftes fram i PRV och Vinnovas kartläggning och analys av det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar.⁴ Genom att inrätta ett Råd för immateriella tillgångar anser utredningen att aktörernas framtida satsningar kommer bygga på ett bättre kunskapsunderlag och att de i ökad utsträckning kan koordineras sinsemellan.

Rådet skulle också ge regeringen ett brett forum för att fånga upp trender, följa internationell utveckling och för att analysera framväxande behov. Det blir därmed ett verktyg för att lyfta fram goda exempel och kontinuerligt identifiera och analysera behov av statliga insatser inom det immaterialrättsliga området.

⁴ PRV och Vinnova. 2011. Det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar.

8.4 Förstärk kunskapsutvecklingen om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt

Förslag: Regeringen bör inrätta ett Programråd för forskningsfrågor inom Rådet för immateriella tillgångar. Programrådets uppgift bör vara att stimulera forskning i gränsytan mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt, samt att sprida resultaten. I programrådet bör det finnas företrädare för akademi, myndigheter och näringsliv. Programrådet bör årligen bidra med 5 miljoner kronor till forskning inom området.

Kunskapen om vilken betydelse immateriella tillgångar har för innovation och ekonomi bör förstärkas för att utveckla det underlag som politiska och affärsmässiga beslut fattas på. Sverige behöver också stark egen forskning inom området för att kunna koppla upp sig mot internationella miljöer och ta del av internationell kunskapsutveckling. Utredningen föreslår därför att det inrättas ett Programråd för forskningsfrågor vid Rådet för immateriella tillgångar hos PRV. Programrådets uppgift bör vara att stimulera forskning om kopplingarna mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt. Regeringen bör utse programrådets ledamöter och ordförande. I rådet bör det finnas företrädare för akademi, myndigheter och näringsliv. Ansökningar bör bedömas utifrån vetenskaplig kvalitet och relevans för samhället. Programrådet bör ge en rekommendation om vilka ansökningar som ska beviljas, varefter generaldirektören för Patent- och registreringsverket fattar beslut om vilka projekt som ska tilldelas forskningsmedel. Möjligheten att använda Vinnovas kompetens och erfarenhet av att administrera forskningsprogram bör undersökas, i syfte att driva programmet så effektivt som möjligt.

Programrådet bör årligen bidra med 5 miljoner kronor till forskning inom området. Under 2016 föreslås medlen tas ifrån Vinnovas anslag. Därefter föreslås att finansiering tilldelas i en kommande proposition inom forskning och innovation, som en ökning av PRV:s anslag.

8.5 Betona betydelsen av immateriella tillgångar i styrdokument för vissa myndigheter och statliga bolag

Förslag: Skrivningar om hantering av immateriella tillgångar bör föras in i ett antal myndigheters instruktioner och statliga bolags ägardirektiv enligt följande:

Almi Företagspartner AB ska bidra till att de företag som bolaget stöttar tar till vara värdet av sina immateriella tillgångar.

Vinnova ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av myndighetens verksamhet tas till vara.

Formas ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av rådets verksamhet tas till vara.

Forte ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av rådets verksamhet tas till vara.

Energimyndigheten ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av myndighetens verksamhet tas till vara.

Business Sweden ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av rådets verksamhet tas till vara.

RISE ska bidra till att värdet av immateriella tillgångar som skapas med stöd av institutens verksamhet tas till vara.

Ett flertal myndigheter och statliga bolag behöver aktivt arbeta för att professionalisera hanteringen av immateriella tillgångar i den verksamhet de stöttar och finansierar. Utredningen föreslår att regeringen i instruktioner och ägardirektiv understryker vikten av att myndigheter och statliga bolag bidrar till att immateriella tillgångar hanteras systematiskt och professionellt.

För forskningsfinansiärerna bör ett första steg vara att utarbeta planer för hantering av immateriella tillgångar, i enlighet med förslag 8.11.1.

Bakgrund

Sverige bör ha målet att värdet av immateriella tillgångar som skapas i landet ska öka, och att offentliga aktörer ska ha bättre förståelse för immaterialrätt och hantering av immateriella tillgångar. Det

berör långt fler myndigheter och statliga bolag än de som är direkt verksamma inom den immaterialrättsliga sfären. Utredningen har tidigare beskrivit behovet av att öka medvetenheten om dessa frågor, och bedömer att de i dag inte är tillräckligt uppmärksammade inom myndigheter och statliga bolag. För att lyfta området anser utredningen att regeringen behöver specifikt uttrycka att myndigheter och statliga bolag aktivt ska arbeta för att immateriella rättigheter hanteras systematiskt och professionellt inom de verksamheter som aktörerna finansierar och stöttar. I detta arbete finns internationella exempel att hämta. T.ex. har WIPO och OECD sammanställt verktyg och strategier från olika länder som kan tjäna som inspiration.

Utredningen vill särskilt lyfta fram vikten av att Almi Företagspartner AB har djup kompetens inom området. Almis uppdrag är att bidra till hållbar tillväxt och innovation genom att förbättra möjligheterna att utveckla konkurrenskraftiga företag såväl nationellt som globalt. I takt med att immateriella tillgångar spelar allt större roll för företagens konkurrenskraft och värdeskapande behöver Almi kunna ge företagen kvalificerad affärsstrategisk rådgivning kring hur företagen kan hantera dessa tillgångar, integrerat med sin övriga rådgivning. Utredningen bedömer att Almi behöver förstärka erbjudandet av sådan kompetens. I det sammanhanget är det av intresse att studera hur Innovasjon Norge har byggt upp en enhet med personer som är dedikerade rådgivare inom frågor som gäller immateriella tillgångar, och som kan stötta organisationens övriga affärsrådgivare ute i landet. Almi ska dock inte bygga upp intern kompetens ifall det går att anlita privata aktörer för att möta företagens behov av rådgivning.

8.6 Förläng Vinnovas uppdrag att finansiellt stödja företags hantering av immateriella tillgångar

Förslag: Regeringen bör även fortsättningsvis ge Vinnova i uppdrag att genom finansiellt stöd till hantering av immateriella tillgångar bidra till att öka små och medelstora företags konkurrenskraft. Uppdraget bör omfatta 10 miljoner kronor årligen under 2015–2020. Uppdraget bör bedrivas i samarbete med PRV.

Företag behöver kunskap om hur de ska hantera immateriella tillgångar ur ett affärsstrategiskt perspektiv, för att ta till vara de värden dessa tillgångar kan ge. Små och medelstora företag är ofta beroende av att anlita extern kompetens för att arbeta med dessa frågor. Det är viktigt att det finns ett dedikerat stöd till affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar för att få företagen att prioritera detta arbete.

Utredningen föreslår att regeringen ger Vinnova i uppdrag att ge små och medelstora företag finansiellt stöd till hantering av immateriella tillgångar. Syftet är att stärka företagens konkurrenskraft. Satsningen bör omfatta 10 miljoner kronor årligen under 2015–2020, och drivas i samarbete med PRV. Satsningen måste även nå företag som inte har ursprung inom akademien.

En viktig målgrupp är företag inom inkubatorer. Vinnova bör därmed även i utformningen av sitt inkubatorprogram särskilt beakta inkubatorföretagens behov av rådgivning inom affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar.

Den föreslagna satsningen syftar även till att höja kompetensen hos de offentliga rådgivarna i innovationssystemet. Rådgivarna bör aktivt delta i att utarbeta företagens strategier. Det höjer rådgivarnas egen kunskap, och bygger ett långsiktigt kunskapskapital som kommer fler företag till del än enbart de företag som direkt deltar i satsningen. För det enskilda företaget bidrar rådgivarna till att höja företagets beställarkompetens och att orientera sig i utbudet av tjänsteleverantörer.

Ett finansiellt stöd enligt förslaget stimulerar vidare privata aktörer till att utveckla tjänster för affärsstrategisk rådgivning kring hur ett företag kan hantera immateriella tillgångar för att stärka sin affärsstrategi.

Bakgrund

Under 2009 genomförde Vinnova en pilotsatsning kallad VINN IP, där företag som fått finansiering från Vinnova kunde söka finansiering för att gå igenom sina immateriella tillgångar och utveckla en strategi för att hantera dessa. En slutsats från studien var att företagen utan stödet inte själva skulle ha genomlyst sina immateriella tillgångar eller utvecklat en strategi. Vinnova konsta-

terade vidare att det fanns få aktörer i Sverige som kunde agera som fristående rådgivare utan att ha ett affärsmässigt intresse av att även hantera processen för att registrera rättigheter.⁵

Som ett resultat av studien gav regeringen år 2011 PRV och Vinnova i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det offentliga stödet till små och medelstora företags hantering av sina immateriella tillgångar. Projektet bestod av insatser som hade tre syften: att höja kompetensen hos företagsrådgivare, att öka medvetenheten hos innovativa små och medelstora företag samt att ge ett ekonomiskt stöd till företag för att ta fram immaterialrättsstrategier. Regeringen finansierade uppdraget med totalt 20 miljoner kronor under 2012 och 2013. Därutöver bidrog Vinnova med totalt drygt 10 miljoner kronor.

För att öka kompetensen hos såväl offentliga som offentligt finansierade rådgivare anordnade PRV och Vinnova utbildningar, seminarier och workshops.

För att öka medvetenheten hos innovativa små och medelstora företag satte PRV och Vinnova med hjälp av konkreta exempel in immaterialrätten i ett affärsstrategiskt sammanhang. Exempel på aktiviteter var att PRV utvecklade en webbplats för små och medelstora företag, kallad ”PRV för företagare”, och att verket deltog i företagsarrangemang runt om i landet.

Det ekonomiska stödet gavs i form av s.k. IP-checkar om maximalt 100 000 kronor. IP-checkarna delades under projektets gång ut av rådgivare hos Almi, Swedish Incubators and Science Parks (SISP) och Industriella UtvecklingsCentra (IUC). Finansieringen gav små och medelstora företag möjlighet att köpa tjänster från specialister för att ta fram en strategi för hanteringen av företagets immateriella tillgångar. Det fanns en beskrivning av hur processen skulle gå till och vad som skulle uppnås. Rådgivarna följde också företagets och konsulternas arbete med immaterialrättsstrategin.

Vinnova och PRV:s projekt har varit framgångsrikt. Det visas av uppföljningen av satsningen, och bekräftas av intervjuer som utredningen har gjort. De företag, rådgivare och konsulter som använt sig av IP-checkarna anser att företagen kommer att ha stor nytta av den IP-strategi som tagits fram med hjälp av finansieringen. En

⁵ Vinnova och PRV. 2011. Det offentliga stödsystemet för hantering av företags immateriella tillgångar.

enkät har skickats ut till 297 personer som använt sig av checkarna. Dessa fick ange på en sjugradig skala hur stor affärsstrategisk nytta de bedömde att företaget kommer ha av IP-strategin. Av företagen gav 49 procent högsta betyg (sju) och 42 procent nästa högsta betyg (sex). Bland rådgivarna gav 56 procent högsta betyg och 35 procent näst högsta betyg, och bland konsulterna var motsvarande andelar 41 respektive 46 procent.

I Vinnovas regleringsbrev för 2014 gav regeringen Vinnova tillsammans med PRV i fortsatt uppdrag att genomföra insatser för att öka små och medelstora företags konkurrenskraft genom förbättrat offentligt stöd för hantering av immateriella tillgångar. Vinnova har frivilligt åtagit sig att finansiera en fortsättning av IP-checkarna. Utredningen menar dock att regeringen bör fastslå att Vinnova ska göra det, så att insatsen inte riskerar att prioriteras ned om andra åtaganden läggs på myndigheten. Satsningen bör bedrivas i motsvarande omfattning som under det tidigare regeringsuppdraget, och omfatta 10 miljoner kronor per år. I det tidigare uppdraget finansierade Vinnova PRV:s arbete med 9,3 miljoner kronor, varav knappt 8,9 miljoner kronor från regeringsuppdraget. Utredningen föreslår i avsnitt 8.7 att PRV ska ha egna resurser för kunskapsspridning, och därmed självt finansiera sitt deltagande i satsningen.

8.7 Förstärk PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning

Förslag: I syfte att ge PRV ett tydligt uppdrag att sprida kunskap och information om immateriella rättigheter bör följande ändringar göras i myndighetens instruktion:

”Myndigheten ska tillhandahålla behovsanpassad information om immateriella rättigheter som är relevant för olika intressenter. Myndigheten ska också genomföra insatser för att öka kunskapen om immaterialrättens innehåll, inklusive upphovsrätt, och det immaterialrättsliga systemet.

Myndigheten ska långsiktigt främja tillväxt samt stärka innovationsförmåga och konkurrenskraft i hela landet. Myndigheten ska samverka med andra berörda nationella, regionala och lokala

aktörer med uppgift att skapa förutsättningar för innovation och tillväxt.”

För detta arbete bör PRV årligen tilldelas 10 miljoner kronor via anslag.

Det finns ett omfattande behov av att öka medvetenheten i Sverige om betydelsen av immateriella tillgångar. En del i detta är att öka kunskapen om immaterialrätt och hur det immaterialrättsliga systemet fungerar. PRV bör därför få ett tydligt uppdrag att sprida kunskap och information om immateriella rättigheter, som även innefattar att informera om upphovsrättens innehåll. Myndigheten bör ha specifik finansiering via anslag för att arbeta med information och kunskapsspridning.

Utredningen föreslår därför att ersätta 2 a § Förordning (2007:1111) med instruktion för Patent- och registreringsverket. Nuvarande paragraf lyder: ”Patent- och registreringsverket ska långsiktigt främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet. Verket ska göra detta genom att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet.” Utredningen föreslår nya paragrafer enligt följande:

”3 § Myndigheten ska tillhandahålla behovsanpassad information om immateriella rättigheter som är relevant för olika intressenter. Myndigheten ska också genomföra insatser för att öka kunskapen om immaterialrättens innehåll, inklusive upphovsrätt, och det immaterialrättsliga systemet.

4 § Myndigheten ska långsiktigt främja tillväxt samt stärka innovationsförmåga och konkurrenskraft i hela landet.

Myndigheten ska samverka med andra berörda nationella, regionala och lokala aktörer med uppgift att skapa förutsättningar för innovation och tillväxt.”

Bakgrund

PRV bedriver redan i dag informationsverksamhet. Myndigheten har också sedan 2011 enligt sin instruktion i uppgift att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella

tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovations-systemet.

Utredningen menar dock att detta uppdrag bör vara ännu tydligare, och ange att myndigheten ska tillhandahålla information om immateriella tillgångar som har anpassats till olika intressenter, utan att som i dag avgränsa målgrupperna till företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet. Uppdraget ska också ange att PRV förväntas agera proaktivt och genomföra insatser för att öka kunskapen om immaterialrättens innehåll och det immaterialrättsliga systemet. Detta gör PRV till viss redan i dag, men arbetet begränsas av bristande finansiering. Myndigheten ska emellertid inte konkurrera med utbildningar som erbjuds av privata aktörer.

För att nå ut brett i samhället och anpassa informationen till olika intressenter bör PRV aktivt söka samarbete med andra myndigheter och organisationer. Här kan särskilt nämnas universitet och högskolor, affärsrådgivare, innovationsslussar, branschorganisationer, regionala aktörer, Ung Företagsamhet m.fl. Dessa aktörer kan även tillföra perspektiv och kunskap inom områden som ligger utanför PRV:s kärnkompetens, såsom affärsstrategisk hantering av immateriella tillgångar och nyttiggörande av kunskapstillgångar. Det är viktigt att insatserna riktas även utanför tekniska sektorer, t.ex. till företag inom kulturella och kreativa näringar.

PRV bör dessutom ha ett uttalat uppdrag att informera om upphovsrätten. Behovet av att öka kunskapen om upphovsrätten har bl.a. framkommit i Tillväxtverkets arbete under 2010–2012 med sina regeringsuppdrag att stärka kulturella och kreativa näringar. I slutrapporterna lyfter Tillväxtverket fram att immateriella rättigheter är centrala för affärsutveckling inom kulturella och kreativa näringar och att kunskapen om värden som skapas av dessa rättigheter måste öka.⁶ Under 2013–2015 driver verket på eget initiativ en branschdialog med organisationer inom kreativa och kulturella näringar. Inom denna har immateriella rättigheter och frågan om PRV bör ha ett nationellt ansvar inom upphovsrätten diskuterats, vilket flertalet av de deltagande organisationerna har ställt sig positiva till.

⁶ Tillväxtverket. 2013. Slutrapport: Kompetensutveckling av kultur- och näringslivsaktörer inklusive hur kulturella och kreativa verksamheter utvecklas i samt påverkar utvecklingen av it och nya medier.

Utredningen anser att PRV bör ha egna resurser för information och kunskapsspridning. För närvarande erbjuder PRV webbaserat lärande inom immaterialrätt kostnadsfritt på hemsidan, t.ex. via PRV-skolan eller webbseminarier. PRV erbjuder även en rad öppna kurser till en kostnad som är marknadsanpassad. Vad gäller utbildningar för till exempel myndigheter och högre lärosäten tar verket ut en avgift som motsvarar självkostnadspris. I dagsläget avböjer PRV förfrågningar om utbildning för övriga intressenter runt om i landet på grund av bristande resurser. Verket hänvisar då till sitt webbaserade material för information och utbildning. Inom ramen för regeringsuppdraget att stödja små och medelstora företags hantering av immateriella tillgångar genomför PRV informations- och utbildningsinsatser. Till exempel har myndigheten utvecklat webbplatsen "PRV för företagare" och PRV håller utbildningar och webbseminarier för innovationsfrämjande myndigheter och rådgivarorganisationer. Detta arbete finansieras av Vinnova. PRV bör själv kunna finansiera sin medverkan i denna typ av insatser.

När PRV håller specifika företagsanpassade utbildningar faktureras de däremot till full kostnadstäckning, och så bör det vara även fortsättningsvis.

Att verket har egna resurser för information och kunskapsspridning möjliggör också egna prioriteringar efter en bedömning av var störst behov av information finns. Behov kan t.ex. identifieras under diskussioner i Rådet för immateriella tillgångar. Ökade möjligheter till att agera proaktivt och utåtriktat ger också fler tillfällen att samla kunskap om omvärldens behov och synpunkter och att anpassa verksamheten därefter.

Med nuvarande finansieringsmodell där verket är helt avgiftsfinansierat finns också en problematik kring att kunder som ansöker om och upprätthåller olika former av immaterialrättsligt skydd indirekt finansierar den informationsverksamhet som bedrivs i dag. Det gör det dessutom svårt för PRV att planera informationsverksamheten långsiktigt eftersom intäkterna varierar mellan åren.

Utredningen menar att de medel som avräknas från PRV:s intäkter för att finansiera Patentbesvärsrättens verksamhet bör användas för att finansiera PRV:s utökade verksamhet inom information och kunskapsspridning. Under 2013 uppgick dessa medel till 18,6 miljoner kronor. Patentbesvärsrätten är tänkt att avvecklas i samband med att en Patent- och marknadsdomstol inrättas, och

regeringen har aviserat att en proposition om att inrätta denna domstol kommer läggas under 2015. Justitiedepartementet skriver i Ds 2014:2 *Patent- och marknadsdomstol* att anslaget för Sveriges Domstolar bör ökas med resurser motsvarande befintliga anslag för Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen i samband med att verksamheterna förs över dit och den nya domstolen inrättas. Utredningen anser att avgifter från innehavare av immateriella rättigheter inte bör användas för att finansiera en domstols verksamhet, och att de avgiftsintäkter som tidigare har finansierat Patentbesvärsrättens verksamhet frigörs i samband med att Patent- och marknadsdomstolen inrättas.

8.8 Ändra PRV:s namn till Myndigheten för immateriella rättigheter

Förslag: Patent- och registreringsverkets namn bör ändras till Myndigheten för immateriella rättigheter.

Patent- och registreringsverkets nuvarande namn ger intryck av att verksamheten enbart berör patent, vilket är missledande. Det bidrar också till den ofullständiga bilden av att patent är den viktigaste formen av immateriell rättighet. Därmed finns det en risk att vissa företag och organisationer inte tror att PRV:s kunskap är relevant för deras verksamhet. Utredningen anser att PRV:s namn bör ändras till Myndigheten för immateriella rättigheter, vilket bättre speglar hela verksamheten.

Utredningen har också övervägt namnen Verket för Intellectual Property, vilket bedömts som sämre eftersom det blandar engelska och svenska, samt Myndigheten för immateriella tillgångar, vilket bedömts som sämre eftersom uttrycket immateriella tillgångar är bredare och går utöver myndighetens kärnverksamhet att skydda idéer med hjälp av patent, designskydd och varumärkesskydd.

Utredningen har i kapitel 1 lämnat förslag till ny Förordning med instruktion för Myndigheten för immateriella rättigheter, där myndighetens namn är ändrat. Utredningen föreslår inte något datum för när namnändringen ska träda i kraft, men rekommenderar att det sker så snart som möjligt och senast 1 januari 2017.

8.9 Ändra finansieringsform för PRV till anslagsfinansiering

Förslag: Den offentligrättsliga delen av PRV:s verksamhet bör finansieras med anslag, och avgiftsintäkterna bör bruttoredo visas mot inkomstitel på statens budget. Verksamheten bör även fortsättningsvis bedrivas med full kostnadstäckning som mål. PRV bör dock även fortsättningsvis få disponera avgiftsintäkterna från uppdragsverksamheten.

PRV:s verksamhet är i dag helt finansierad med avgifter, som myndigheten förfogar över. Utredningen menar att denna finansieringsform inte uppfyller de krav som regering och riksdag har ställt för när en myndighet själv får disponera avgiftsintäkter. Den begränsar också regeringen och riksdagens möjlighet att styra och besluta om omfattningen av PRV:s verksamhet. Utredningen föreslår därför att PRV:s offentligrättsliga verksamhet finansieras med anslag. Avgiftsintäkterna bör föras till statsbudgeten. PRV bör där-
emot även fortsättningsvis disponera intäkterna från sin uppdrags-
verksamhet. Hela verksamheten bör också fortsättningsvis bedrivas
med full kostnadstäckning som mål. För att fastställa anslagets nivå
bör regeringen begära in underlag från PRV.

Utredningen har i uppgift att föreslå vilken finansieringsform PRV ska ha och i det följande redovisas grunderna för ovanstående förslag. Inledningsvis redogörs för grundläggande reglering om avgiftsfinansiering och specialdestination, dvs. när myndigheten som i PRV:s fall själv får disponera intäkter från sin verksamhet. Därefter görs en bedömning av om PRV uppfyller villkoren för specialdestination. En beskrivning av PRV:s intäkter och kostnader finns i avsnitt 5.3.4.

8.9.1 Principer för avgiftsfinansiering

Avgifter kan vara frivilliga eller offentligrättsliga

Statens verksamhet finansieras huvudsakligen med skatter. Vid sidan av skatteintäkterna har staten även andra intäkter, bl.a. i form av avgifter som myndigheter tar ut för varor och tjänster. Dessa

kan delas in i avgifter för frivilligt efterfrågade varor och tjänster och i belastande avgifter, som också kallas offentligrättsliga avgifter. En förutsättning för att en belastande avgift ska få tas ut är att riksdagen beslutat att en viss verksamhet ska drivas och att de som använder den vara eller tjänst som tillhandahålls ska betala en avgift. Riksdagen kan också ge regeringen ett bemyndigande att besluta om en sådan avgift.⁷

PRV:s avgifter för patent, varumärken och mönsterskydd är exempel på offentligrättsliga avgifter. Av tabell 8.1 framgår vilka bemyndiganden som ligger till grund för att avgifterna får tas ut.

Tabell 8.1 Översikt över de bemyndiganden som ligger till grund för PRV:s uttag av offentligrättsliga avgifter

Avgiftsbelagd verksamhet	Bemyndigande från riksdagen	Bemyndigande från regeringen	Vem beslutar om avgiftens storlek
Patent	8 och 7 §§ patentlagen (1967:837)	45–47 §§ patentkungörelsen (1967:838)	Regeringen
Varumärken	48, 64, 64 §§ varumärkeslagen (1960:644)	24, 27, 46 §§ varumärkesförordningen (1960:648)	Regeringen
Mönster/design	48–50 §§ mönsterskyddslagen (1970:485)	29–30 §§ mönsterskydds- förordningen (1970:486)	Regeringen
Periodisk skrift	2 kap. 4 § lag (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihets- grundlagens områden	Förordning(1977:1025) om avgifter i vissa tryckfrihetsärenden	Regeringen

Avgifter kan bruttoredo visas eller specialdestineras

För att statens budget ska ge ett gott underlag för riksdagens beslut om statens inkomster och utgifter och om den ekonomiska politiken behöver budgeten ge en pålitlig bild av statens samlade finanser. Två viktiga utgångspunkter för utformningen av statsbud-

⁷ Prop. 2010/11:40 En reformerad budgetlag.

geten är fullständighetsprincipen och bruttoprincipen. Fullständighetsprincipen innebär att statsbudgeten ska omfatta alla inkomster och utgifter samt andra betalningar som påverkar statens lånebehov. Det ska alltså inte finnas några specialbudgetar vid sidan av statsbudgeten. Bruttoprincipen innebär att statens samtliga inkomster och utgifter ska redovisas i statsbudgeten med sina bruttobelopp. Huvudregeln är att avgifter ska bruttoredovisas mot inkomstitel på statens budget. Det innebär att en myndighet inte disponerar sina avgiftsintäkter, utan verksamheten finansieras istället med anslag. Dessa grundläggande bestämmelser om statens budget finns i 9 kap. 1–10 §§ regeringsformen, och i budgetlagen (2011:203) anges hur statens inkomster ska redovisas.

Det finns undantag från ovanstående principer om fullständighet och bruttoredovisning. Riksdagen kan besluta att en inkomst får specialdestineras till en viss verksamhet, dvs. att en myndighet själv får disponera intäkterna från belastande avgifter i sin verksamhet och att intäkterna inte förs till statens budget. PRV har för närvarande specialdestination. Av regleringsbrevet framgår att myndigheten disponerar inkomsterna från den avgiftsbelagda verksamheten.

Det finns riktlinjer för när specialdestination kan användas

Regeringen har sett ett behov av att klargöra när specialdestination kan användas. I propositionen En reformerad budgetlag (prop. 2010/11:40) föreslog regeringen följande riktlinjer, som riksdagen senare beslutade:

- Det är avgifter i en verksamhet vars omfattning styrs av efterfrågan, även om denna föranleds av ett rättsligt tvång.
- Verksamhetens intäkter, kostnader och resultat särredovisas och framgår av myndighetens årsredovisning.
- Specialdestinationen motiveras av att den främjar möjligheterna till hög effektivitet och service i verksamheten.
- En god styrning och kontroll av verksamheten kan säkerställas.
- Utgiftstaket justeras så att det behåller den avsedda finansiella stramheten.

Regeringen beskriver i propositionen att specialdestination av avgiftsinkomster som regel används för att främja möjligheterna till hög effektivitet och service i verksamheten. Regeringen diskuterar också för- och nackdelar med specialdestination. En avvägning måste göras mellan delvis motstående intressen, t.ex. att riksdagen får pröva utgifterna i en verksamhet jämfört med att statlig verksamhet styrs på det mest effektiva sättet. Utvecklingen har gått mot mål- och resultatstyrning och omfattande befogenheter har delegerats till myndigheterna. För att verksamheten ska kunna bedrivas effektivt är det nödvändigt att en anpassning till förändrade intäkter, kostnader och efterfrågan kan göras tämligen snabbt. Den allvarligaste nackdelen med att avgifter specialdestineras är att det försvårar för riksdagen att få en fullständig bild av statens verksamhet och att pröva hur inkomster och utgifter ska prioriteras mellan olika ändamål. En annan risk vid specialdestination är att avgifterna sätts till en högre nivå än vad som motiveras av kostnaderna i verksamheten. Det finns en risk att överskott från avgifter i en verksamhetsgren tillåts finansiera underskott i andra verksamhetsgrenar hos myndigheten.

Full kostnadstäckning gäller i normalfallet

För PRV:s verksamhet gäller full kostnadstäckning. Det är normalfallet i avgiftsfinansierade verksamheter att det ekonomiska målet är att intäkterna ska täcka kostnaderna, dvs. full kostnadstäckning. I 5 § avgiftsförordningen står att avgifterna ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås, om inget annat ekonomiskt mål för verksamheten har beslutats.

Enligt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter (ESV Cirkulär 1999:6) ska en myndighet för att uppnå full kostnadstäckning beräkna avgiftsnivån så att den långsiktiga självkostnaden täcks. Det innebär att avgifterna ska sättas så att intäkterna på ett eller några års sikt täcker verksamhetens samtliga direkta eller indirekta kostnader. En verksamhet kan alltså vissa år ge överskott och andra år gå med underskott.

8.9.2 Uppfyller PRV:s avgifter riktlinjerna för specialdestination?

Vid bedömningen av om en verksamhet bedrivs mer effektivt och ändamålsenligt med specialdestination av avgiftsinkomster ska man beakta såväl möjligheterna att tillgodose syftet med verksamheten, som möjligheterna att möta de önskemål om god service som användarna har. När beslut fattas om specialdestination ska det alltså alltid vara av omsorg om verksamheten.

Däremot får en sådan specialdestination inte medföra att statens möjligheter att styra och kontrollera verksamheten försvagas i väsentliga avseenden. Det måste finnas en balans mellan effektivitetsvinster och en god styrning och kontroll av verksamheten.

En förutsättning för att en myndighet ska få disponera inkomsterna från en avgift bör vara att det finns en tydlig koppling mellan den avgift som betalas och kostnaden för det användaren får för avgiften. Avgiften ska också stå i rimlig relation till den prestation som erhålls. För att få en lämplig styrande effekt bör avgifterna sättas så att de ger full kostnadstäckning eller att de täcker alla kostnader utöver en bestämd anslagsfinansiering.

I detta avsnitt görs en genomgång av i vilken mån utredningen anser att PRV:s avgifter uppfyller de riktlinjer riksdagen har beslutat om för när specialdestination kan komma ifråga.

Riktlinje 1: Det är avgifter i en verksamhet vars omfattning styrs av efterfrågan, även om den föranleds av rättsligt tvång

Utredningen bedömer att PRV:s verksamhet styrs av efterfrågan, som är utsatt för internationell konkurrens. När det gäller efterfrågan på nationella patent styrs efterfrågan bland annat av hur attraktiv den svenska marknaden är för företagens produkter. Företag söker också nationella patent av taktiska skäl för att få ett prioritetsdatum, utan att gå vidare och fullfölja ansökan om nationellt patent.

Efterfrågan på PRV:s tjänster är också beroende av kvaliteten i PRV:s granskning. Intervjuer som utredningen har gjort har visat att företag efterfrågar en grundlig granskning som de kan lita på skulle hålla i en rättslig process, dvs. att patentet har beviljats på

rätt grunder. Om granskningen inte håller hög kvalitet väljer företag en annan granskningsmyndighet i de fall det är möjligt.

Antalet patentansökningar till PRV har minskat det senaste decenniet. PRV bedömer att nedgången beror på den ökande internationaliseringen, som medfört att Sverige inte längre är huvudmarknad för företagens produkter. Vidare har PCT-ansökningarna mer än halverats under samma period. PRV bedömer även här att nedgången beror på internationalisering samt på ökad konkurrens från andra och nybildade PCT-myndigheter. Svenska sökande utnyttjar PCT-systemet, men använder i minskande grad PRV som granskande myndighet.

Vad gäller varumärken så har det totala antalet varumärkesansökningar till PRV minskat. Det beror huvudsakligen på en nedgång i internationella varumärkesansökningar enligt Madridprotokollet. Antalet nationella varumärkesansökningar ökade under början av 2000-talet, men sedan 2008 har trenden varit vikande. Det kan förklaras med att många istället vänder sig direkt till OHIM med en ansökan om europeiskt gemenskapsvarumärke.

Men PRV:s intäkter styrs inte enbart av efterfrågan på verket tjänster, utan även av internationella avtal. I ett underlag till utredningen konstaterar PRV att förlorade intäkter från internationella avtal har haft störst effekt på PRV:s ekonomi sedan 2005. Följande förändringar anses ha haft stor inverkan:

- Londonöverenskommelsen: Överenskommelsen trädde ikraft 2008 och innebar minskade krav på översättning av europeiska patent. För att ett europeiskt patent ska gälla i Sverige behöver texten inte längre översättas till svenska om den finns på engelska. Själva patentkraven behöver dock fortfarande översättas till svenska. Först under 2014 infördes samma regler för de nationella svenska patenten. PRV uppskattar att de förlorade 20 miljoner kronor per år i uteblivna intäkter för europeiska meddelandavgifter och publicering av extra sidor på svenska i patentbesluten.
- Avtal om granskningssamarbete mellan EPO och PRV upphörde: Fram till 2009 utförde PRV nyhetsgranskningar på uppdrag av EPO, cirka 950 granskningar per år. När dessa upphörde uppskattar PRV att cirka 30 miljoner kronor per år i intäkter försvann.

- Finland bildade en egen PCT-myndighet 2005 och det Nordiska patentinstitutet bildades 2007: PRV fick tidigare PCT-ansökningar från Finland, Danmark och Norge, men dessa har minskat i antal när konkurrensen ökade från övriga nordiska PCT-myndigheter.

Riktlinje 2: Verksamhetens intäkter, kostnader och resultat särredovisas och framgår av myndighetens årsredovisning

Utredningen bedömer att PRV:s redovisning uppfyller riktlinjen. PRV:s årsredovisningar är utförliga. Det går att utläsa resultatet per enskild prestation (nationell patentansökan, PCT-ansökan, nationellt varumärkesärende, internationellt varumärkesärende, design, namnansökan, samt uppdrag inom patent, varumärken respektive design), och totalt för varje verksamhetsgren. Det går däremot inte att utläsa resultatet totalt för varje produkt (nationellt patent, PCT-ansökan), men detta går att uppskatta.

Riktlinje 3: Specialdestinationen motiveras av att den främjar möjligheterna till hög effektivitet och service i verksamheten

Utredningen bedömer inte att specialdestination av avgifterna främjar effektivitet och service i PRV:s verksamhet. Kopplingen mellan intäkter och kostnader är svag. Granskningen av nationella patentansökningar och PCT-ansökningar är klart underfinansierade. De huvudsakliga intäkterna kommer från årsavgifter, dvs. från patent som tidigare har beviljats för vilka patentägaren fortsätter att betala avgifter. PRV kan inte påverka dessa intäkter, utan är beroende av innehavarnas IP-strategier och hur de bedömer Sverige som marknad. PRV är också beroende av internationella avtal, och en minskning av intäkterna p.g.a. förändrade internationella regler kan inte alltid kompenseras med en minskning av kostnaderna, eftersom då kvaliteten i granskningen av nya ansökningar skulle bli lidande.

Patentverksamheten i stort finansieras huvudsakligen med intäkter från validering av patent som EPO har granskat. PRV:s arbetsinsats är här mycket liten, dvs. verket får intäkter för ett

arbete som EPO har utfört. De flesta patent som beviljas i Sverige har granskats av EPO, och trenden är att denna andel ökar.

Om antalet nationella patentansökningar ökar skulle det visserligen innebära ökade intäkter för PRV, men för att upprätthålla kvaliteten i granskningen skulle fler granskare behöva anställas och kostnaderna skulle därmed öka i än högre grad.

Verksamheten uppfyller inte heller ESV:s föreskrifter att intäkter på ett eller några års sikt ska täcka samtliga med verksamheten förenade kostnader, eftersom det är krävs årsavgifter under hela patentets livslängd för att återbetala granskningen av ansökningar.

Även vad gäller varumärken finansieras handläggningen av nya ärenden av avgifter från förnyelseärenden. De senare minskar dock.

Riktlinje 4: En god styrning och kontroll av verksamheten kan säkerställas

Utredningen bedömer inte att den nuvarande finansieringsmodellen säkerställer en god styrning och kontroll av verksamheten. Utredningen menar att regeringen och riksdagen bör ha möjlighet att ta ställning till hur de ser att PRV:s roll i innovationssystemet ska utvecklas. Möjligheten att styra och kontrollera PRV:s verksamhet ökar med anslagsfinansiering. Riksdagen har också tydligt uttalat att utgångspunkten är att statens inkomster och utgifter ska budgeteras och redovisas brutto på statens budget och att specialdestination av inkomster är ett undantag från denna princip.

PRV:s verksamhet är som tidigare konstaterats beroende av internationella förutsättningar. När det enhetliga patentet inom EU införs kommer det att påverka PRV:s intäkter, även om det i dagsläget är svårt att avgöra hur. Myndigheten påverkas också av internationaliseringen av näringslivet, vilket avspeglas i att antalet ansökningar har sjunkit. Om PRV:s intäkter minskar ytterligare kan verket tvingas till neddragningar av personal. Då riskerar antalet patentgranskare att bli färre än 100 stycken, vilket är gränsen för att upprätthålla PCT-status. Därmed skulle en tredjedel av verksamheten försvinna och PRV drabbas av ett omfattande kompetensbortfall. Färre granskare skulle innebära lägre kvalitet i granskningen av nationella patent, och PRV:s viktiga roll som försörjare av kompetens till näringslivet skulle också försvagas. PRV skulle dessutom bli en betydligt mindre spelare på den internationella

arenan. Utredningen menar att regering och riksdag bör ha inflytande över hur verket ska agera när verksamhetens förutsättningar förändras.

PRV har dock i samtal med utredningen lyft fram att det faktum att de själva disponerar intäkterna har varit betydelsefullt för att kunna skapa uppslutning bakom målet att få budgeten i balans efter det stora ekonomiska underskottet 2008.

Riktlinje 5: Utgiftstaket justeras så att det behåller den avsedda finansiella stramheten

Utgiftstaket kommer att behöva justeras om PRV:s verksamhet ska anslagsfinansieras.

Sammanfattande bedömning

Utredningen bedömer att PRV:s nuvarande finansieringsform inte uppfyller de krav som regering och riksdag har ställt för när en myndighet själv får disponera avgiftsintäkter, s.k. specialdestination. Statskontoret har tidigare gjort samma bedömning efter att ha analyserat PRV:s verksamhet och ekonomi.⁸ Utredningen föreslår därför att PRV:s offentlighetsrättsliga verksamhet fortsättningsvis finansieras med anslag.

Främsta skälen för utredningens bedömning är den svaga kopplingen mellan avgiftsintäkter och de kostnader myndigheten har för olika typer av ärenden. Utredningen vill också lyfta fram att PRV:s intäkter även fortsättningsvis förutspås att minska, och med en anslagsfinansiering ges regeringen och riksdag möjlighet att ta ställning till hur en minskning ska hanteras. I ett läge där verksamhetens omfattning krymper på grund av ett lägre inflöde av ansökningar kan PRV tvingas säga upp personal, i likhet med situationen efter 2008 års ackumulerade verksamhetsunderskott. Om antalet kvalificerade granskare understiger 100 personer uppfylls inte längre kraven för att upprätthålla statusen som PCT-myndighet. En sådan utveckling bör inte ske utan att regeringen och riksdagen har möjlighet att besluta om omfattningen av PRV:s verksamhet.

⁸ Statskontoret. 2013. Ändrade förutsättningar för PRV:s verksamhet och finansiering.

Utredningen menar att det är särskilt viktigt i en tid när efterfrågan på myndighetens granskningar sjunker och de internationella immateriärtsliga systemen förändras, samtidigt som betydelsen av immateriella tillgångar ökar för innovation och tillväxt. Med dagens finansieringsmodell är det enbart via justeringar av avgifterna som regeringen kan hantera under- eller överskott i verkets ekonomi.

I en framtid ser utredningen att det också kan bli aktuellt för regering och riksdag att överväga att skjuta till anslagsmedel om skillnaderna mellan intäkter och kostnader ökar, i syfte att upprätthålla en viss volym och kvalitet i PRV:s verksamhet.

8.10 Höj avgifterna för patent

Utredningen har i uppgift att analysera och vid behov föreslå förändringar av avgiftssystem för patentansökningar. Enligt 8 § femte stycket patentlagen (1967:837) ska den som söker patent betala dels en ansökningsavgift, dels årsavgifter för sin ansökan. Avgifterna fastställs av regeringen enligt bemyndigande i 76 § patentlagen, och anges i avgiftslistan i bilagan till patentkungörelsen (1967:838).

Avgiftssystemet för patent är konstruerat så att intäkterna i form av ansökningsavgifter och årsavgifter ska täcka myndighetens kostnad för handläggningen. De svenska ansökningsavgifterna har hållits låga som ett led i att främja innovationsarbete, framför allt i små och medelstora företag. Huvuddelen av intäkterna i systemet kommer därför från årsavgifter, vars belopp ökar för varje år som patentet upprätthålls. Tanken är att de patent som upprätthålls har ett högt affärsvärde och kan bära stigande årsavgifter, medan patent som det inte finns ekonomiska intressen av att upprätthålla kommer avföras. Utredningen har inte funnit skäl att ändra denna konstruktion.

Utredningens syn är att ansöknings- och årsavgifter för patent bör vara på en sådan nivå att de inte utgör ett hinder för innovativa individer och företag att ansöka om patent i Sverige. Samtidigt finns det ett behov av att förstärka resultatet för patentverksamheten och att förbättra kostnadstäckningsgraden för PRV:s arbete med granskning av nationella ansökningar, se även avsnitt 5.3.4. PRV bedömer i ett underlag till utredningen att patentverksam-

heten kommer ge ett underskott om drygt 4 miljoner kronor 2014 och knappt 5 miljoner kronor 2015. Utredningen föreslår därför en höjning av såväl ansökningsavgifter för nationella patent som årsavgifter för att upprätthålla ett patent i Sverige. Avgiftshöjningarna bidrar därmed till att PRV kan upprätthålla en granskarkår som levererar hög kvalitet i granskningen och att myndigheten lever upp till sitt serviceåtagande gentemot kunderna.

8.10.1 Höj ansökningsavgiften för nationella patent från 3 000 kronor till 5 000 kronor

Förslag: Regeringen bör höja ansökningsavgiften för nationella patent från 3 000 kronor till 5 000 kronor.

Utredningen föreslår att ansökningsavgifterna för nationella patent höjs från nuvarande 3 000 kronor till 5 000 kronor.

Bakgrund

Ansökningsavgiften för nationella patent sänktes 2006 från 4 000 kronor till 3 000 kronor, och har varit oförändrad sedan dess. Det är intressant att jämföra den med avgifter i andra länder, vilket dock inte är enkelt eftersom avgiftsstrukturen i vissa avseenden skiljer sig åt länder emellan. En översikt av de avgifter som är mest jämförbara visar att ansökningsavgiften i Danmark är 3 000 danska kronor, i Finland 350 euro för en elektronisk ansökan och i Norge 4 650 norska kronor för företag med fler än 20 anställda respektive 850 norska kronor för mindre företag och enskilda personer. Flera av dessa länder har dock meddelandavgifter som är högre än Sveriges avgift på 1 400 kronor. I Danmark är meddelandavgiften 2 850 danska kronor, i Finland 350 euro om ansökan är elektronisk och i Norge 1 200 norska kronor.

Utredningen menar att det är möjligt att höja ansökningsavgiften. För en klar majoritet av de sökande är ansökningsavgiften en liten del av de totala kostnaderna för att ansöka om patent. Den bör ställas i relation till kostnaden för att anlita ett patentombud, vilket kan uppgå till tiotusentals kronor. I en klar majoritet av

ansökningarna har de sökande använt ombud. Enligt underlag från PRV har denna andel varierat runt 70–80 procent sedan 1990-talet. Tyvärr går det inte att analysera om det finns skillnader i företagsstorlek vad gäller användandet av ombud, eftersom patentansökningarna inte innehåller en obligatorisk uppgift om organisationsnummer för den sökande.

Dessutom leder bara knappt hälften av de nationella ansökningar som PRV granskar till ett beviljat patent. Andelen varierar beroende på om den sökande använder patentombud eller ej. Ungefär 50 procent av kunderna som använder patentombud får ett patent beviljat, jämfört med ungefär 20 procent för de som inte använder patentombud. En klar majoritet av de ansökningar som inte beviljas avskrivs eftersom den sökande inte besvarat ett föreläggande från PRV inom svarstiden. Den sökande kan ha olika skäl att inte besvara föreläggandet. Målet kan redan från början ha varit att söka patent utomlands. Den sökande har då lämnat in ansökan i Sverige för att få en granskning, och fortsätter eventuellt processen utomlands. Den sökande kan också ha upptäckt att produkten behöver vidareutvecklas för att kunna ansöka om ett patent som skyddar det som skapar värde på marknaden. Det kan också visa sig att den sökande inte längre vill ha ett patent, eller bedömer att chansen att få ansökan beviljad som liten, och därför väljer att avstå från att svara. I dessa fall har alltså PRV gjort en granskning av ansökan, men den sökande kommer inte att betala årsavgifter eftersom ansökan avskrivs.

PRV har på utredningens uppdrag beräknat att denna avgiftsjustering skulle innebära cirka 4 miljoner kronor i ökade intäkter under 2015.

8.10.2 Höj årsavgifterna för patent med 7 procent

Förslag: Regeringen bör höja de totala årsavgifterna för patent med 7 procent.

Utredningen föreslår att regeringen höjer de totala årsavgifterna för patent med 7 procent. Den nuvarande principen att årsavgifterna ökar år från år bör behållas, och den procentuella ökningen bör därmed ske på samtliga årsavgifter.

Utredningen har föreslagit att ändra finansieringsform för PRV till anslag. Regeringen bör i samband med att myndigheten årligen lämnar budgetunderlag även hämta in underlag om ett eventuellt behov av att justera avgifterna för patent.

Bakgrund

Utredningen menar att det finns behov av att höja årsavgifterna för patent. Senast de justerades var 2010 och 2012. Antalet äldre giltiga patent som genererar intäkter minskar framöver. För att möta denna intäktsminskning och sänka sina kostnader behöver myndigheten även fortsättningsvis arbeta med effektiviseringar. Vad gäller möjligheterna att effektivisera genom att minska personalstyrkan så har myndigheten sedan 2008 redan skurit ned denna med knappt 100 årsarbetskrafter. Ytterligare personalminskningar är inte önskvärda ifall de riskerar att försämra kvaliteten i handläggningen eller förlänga handläggningstiderna. Utredningen har identifierat att det är centralt för PRV:s framtid att verket kan upprätthålla kvalitet i sin granskning och nå sina serviceåtaganden vad gäller handläggningstider.

Utredningen föreslår en höjning av årsavgifterna om 7 procent. De totala årsavgifterna för ett patent under 20 år skulle då vara 64 300 kronor, att jämföra med 60 100 kronor enligt dagens nivå. I genomsnitt upprätthålls ett patent under 13 år. Efter höjningen skulle de totala årsavgifterna under den tiden vara 26 600 kronor, att jämför med 24 800 kronor enligt dagens nivå. En jämförelse med Danmark, Finland och Norge visar att efter en sådan höjning skulle de totala årsavgifterna under 20 år vara i nivå med avgifterna i Danmark, men betydligt lägre än övriga länder. Under en genomsnittlig livslängd på 13 år skulle Sveriges totala årsavgifter vara lägst även efter en höjning. Hur stora skillnaderna är påverkas dock av förändringar i valutakurser.

PRV beräknar att en höjning om 7 procent förväntas ge ökade årliga intäkter om knappt 11 miljoner kronor.

8.11 Utveckla den statliga FoU-finansieringen för att uppnå en bättre hantering av immateriella tillgångar

8.11.1 Forskningsfinansierande myndigheter bör utarbeta planer för hantering av immateriella tillgångar

Förslag: Forskningsfinansierande myndigheter, i första hand Vinnova, Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Energimyndigheten, bör ges i uppdrag att utarbeta planer för hur de ska verka för att immateriella tillgångar hanteras på ett systematiskt sätt i de forskningsprojekt de finansierar. Myndigheterna bör samverka i detta arbete, och erfarenheter från industriforskningsinstitut och innovationskontor tas till vara.

För ett ökat nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap krävs kunskap om immaterialrätt och hur immateriella tillgångar strategiskt bör hanteras. Utredningens bild är att immateriella tillgångar inte hanteras systematiskt i forskningsprojekt i dag. Forskningsfinansierande myndigheter spelar här en viktig roll. Regeringen bör därför ge forskningsfinansiärerna i uppdrag att utarbeta planer för hur de ska verka för att immateriella tillgångar hanteras på ett systematiskt sätt i de forskningsprojekt de finansierar.

I detta sammanhang är det värt att understryka att immateriella tillgångar inte enbart handlar om tillgångar som kan patenteras, utan att det även kan vara metoder, modeller, datamängder, mjukvaror, designer m.m.

Bakgrund

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft. Anslagen till de forskningsfinansierande myndigheterna Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte) och Verket för innovationssystem (Vinnova) uppgick till drygt 9,8 miljarder kronor 2014. De

huvudsakliga mottagarna av de medel som fördelas av forskningsfinansiärerna är universitet och högskolor. I de två senaste forsknings- och innovationspropositionerna har det också gjorts omfattande satsningar på strategiska forsknings- och innovationsområden. Dessa har syftat till att stärka kvaliteten på svensk forskning och svenskt näringslivs internationella konkurrenskraft, samt att möta samhällsutmaningar. Regeringen pekar i 2012-års forsknings- och innovationsproposition på att det för ett ökat nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap krävs ökad kunskap om immaterialrätten och hur immateriella tillgångar strategiskt bör hanteras.

Utredningen menar att det är av yttersta vikt att forskningsfinansiärerna arbetar medvetet och systematiskt för att främja att de immateriella tillgångar som utvecklas inom den forskning de finansierar också tas om hand. Forskningsfinansiärerna har möjlighet att agera både genom att ställa krav och genom att styra med finansiering. Detta gäller under hela cykeln för ett forskningsprojekt. Redan i ansökan behöver hänsyn tas till vilka tidigare utvecklade immateriella tillgångar som kommer att användas i forskningsprojektet (s.k. background). Under projektet behöver det finnas en process för att kontinuerligt inventera vilka immateriella tillgångar som utvecklas, och en plan för hur de ska hanteras och nyttiggöras. Finansiärerna kan alltså redan i ansökningsskedet ställa krav på en redogörelse för immateriella tillgångar och de kan också kräva att projektens slutrapport redovisar vilka tillgångar som skapats.

Både industriforskningsinstituten och innovationskontoren har värdefull kunskap som bör tas till vara i detta arbete, t.ex. avseende hur deltagare i ett forskningsprojekt kan redovisa vilken background de har med sig in i projektet, hur samverkansavtal kan skrivas, hur projekten kan gå till väga för att inventera immateriella tillgångar etc.

Framtida utvärderingar av forskningsfinansiärernas insatser bör enligt utredningens mening även behandla frågan om hur finansiärerna arbetar för att immateriella tillgångar hanteras på ett systematiskt sätt i de forskningsprojekt de finansierar.

8.11.2 Forskningsfinansierande myndigheter bör tillåta att 1 procent av medlen används till att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar

Förslag: 1 procent av den finansiering som de forskningsfinansierande myndigheterna Vinnova, Vetenskapsrådet, Formas, Forte och Energimyndigheten lämnar bör få användas av stödmottagaren för att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar inom forskningsprojekten.

Utredningen har föreslagit att forskningsfinansiärerna bör ställa högre krav på hantering av immateriella tillgångar i de forskningsprojekt de finansierar. För att göra det möjligt för anslagsmottagarna att utreda sådana frågeställningar bör 1 procent av de medel som ett projekt beviljas kunna användas för detta ändamål.

I vidare behandling av detta förslag behöver regeringen beakta att det utformas så att det är förenligt med statsstödsreglerna.

Bakgrund

Av 2 § högskolelagen (1992:1434) framgår bl.a. att det ingår i högskolornas uppgift att verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta. Efter förslag i regeringens proposition Ett lyft för forskning och innovation (prop. 2008/09:50) förtydligades universitets och högskolors uppgift till att även inkludera nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap. I 2012-års forsknings- och innovationsproposition skriver regeringen att det är viktigt att det finns ändamålsenliga incitament, strukturer och redskap för att omsätta forskningsresultat i praktiskt arbete, för att främja ett ökat nyttiggörande av forskningsbaserad kunskap.

Utredningen menar att en medveten och systematisk hantering av immateriella tillgångar är avgörande för att öka nyttiggörandet av forskningsbaserad kunskap. Det kräver dock att det i forskningsprojekten finns resurser för sådant arbete. Utredningen föreslår därför att det i de forskningsfinansierande myndigheternas beslut om forskningsmedel ska framgå att 1 procent av finansieringen får användas för att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar.

Utredningen föreslår däremot inte att ytterligare medel tillförs forskningsfinansiärerna för detta ändamål. Förslag tillför ingen ny uppgift, utan möjliggör istället finansiering av en uppgift som redan indirekt åligger lärosätena.

8.12 Öka kunskapen om immaterialrätt och immateriella tillgångar vid universitet och högskolor

8.12.1 Förstärk innovationskontorens roll för en strategisk hantering av immateriella tillgångar vid universitet och högskolor

Förslag: Regeringen bör i kommande propositioner som rör forskning och innovation förstärka innovationskontorens roll för en strategisk hantering av immateriella tillgångar vid universitet och högskolor. Innovationskontoren bör också uppmuntras till att ytterligare sinsemellan sprida kunskap och erfarenheter inom detta område.

En ökad förståelse för immateriella tillgångar är en av grunderna när universitet och högskolor arbetar för att öka nyttiggörande av forskning. Nyttiggörande kan ske på många olika sätt, och inte enbart genom start av nya företag eller licensaffärer. Innovationskontoren har en central roll i dessa processer och regeringen bör därför i kommande propositioner som rör forskning och innovation understryka betydelsen av och förstärka deras verksamhet.

Bakgrund

EU-kommissionen har den 10 april 2008 fastställt och utfärdat en rekommendation om förvaltningen av immateriella rättigheter i samband med kunskapsöverföring och en uppförandekod för universitet och andra offentliga forskningsorganisationer.⁹ Uppför-

⁹ C(2008) 1329, Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations 10.4.2008.

andekoden består av tre huvudgrupper av principer: en för en intern policy för immateriella rättigheter, en för kunskapsöverföring, och en för forskningssamverkan och kontraktsforskning.

Regeringen bör i kommande propositioner som rör forskning och innovation uppmärksamma lärosätena på EU-kommissionens rekommendation. Universitet och högskolor behöver bygga upp kompetens och strukturer som säkerställer att immateriella tillgångar hanteras strategiskt. Den tidigare innovationsutredningens bedömning är att det finns brister i lärosätenas hantering av immateriella tillgångar, främst på system- och ledningsnivå. Enligt innovationsutredningen har den akademiska ledningen vid många lärosäten inte sett betydelsen av att immateriella rättigheter hanteras på ett strategiskt sätt, särskilt vilken betydelse detta har för forskningens möjliga utveckling. Strategier och policyer saknas i stor utsträckning. Integrationen mellan det innovationsstödande arbetet å ena sidan och utbildningen och forskningen å den andra saknas eller är mycket ofullständig.¹⁰

Utredningen menar att innovationskontoren har en central roll för att lärosätena ska utveckla ett långsiktigt och konsekvent arbete med nyttiggörande och innovation, och för att en ändamålsenlig hantering av immateriella tillgångar ska komma till stånd. Utredningens bild är att kompetensen inom hantering av immateriella tillgångar kan utvecklas hos vissa av innovationskontoren, och att ett viktigt verktyg för detta är erfarenhetsutbyte. De kontor som kommit längst spelar en viktig roll som förebilder så att andra kan dra nytta av deras erfarenheter och kunskap samt undvika dubbelarbete. Vikten av innovationskontorens arbete bör därför understrykas i kommande propositioner inom forskning och innovation, och regeringen bör överväga att anslå ytterligare medel för att ge dem förutsättningar att bidra till en strategisk hantering av immateriella rättigheter vid respektive universitet eller högskola.

¹⁰ SOU 2012:41, Innovationsstödjande verksamheter vid universitet och högskolor: Kartläggning, analys och förslag till förbättringar – slutbetänkande.

8.12.2 Öka kunskapen om användning av patentinformation inom forskning

Förslag: PRV bör ges i uppdrag att ta fram ett förslag till hur patentinformation i ökad utsträckning kan användas som underlag inom forskning och forskningsfinansiering. Uppdraget bör genomföras i samverkan med forskare och innovationskontor vid universitet och högskolor samt med forskningsinstitut och forskningsfinansiärer.

Beslutsfattare inom akademien och hos forskningsfinansiärerna har behov av underlag som beskriver olika forskningsområden för att kunna prioritera sina satsningar. Forskargrupper och enskilda forskare har behov av information om teknikutveckling, att hitta samarbetsparter och av att kunna bedöma nyhetsvärdet i sina forskningsresultat. Utredningen menar att patentinformation kan bidra till att ge mer kompletta underlag för att besvara denna typ av frågor.

PRV bör därför ges i uppdrag att fram ett förslag till hur patentinformation i ökad utsträckning kan användas som underlag inom forskning och forskningsfinansiering. Projektet bör kartlägga redan pågående initiativ och lämna förslag till utformning och omfattning av eventuella fortsatta satsningar. Uppdraget bör genomföras i samverkan med forskare och innovationskontor vid universitet och högskolor samt med forskningsinstitut och forskningsfinansiärer. En möjlig avgränsning är att fokusera uppdraget till tekniska högskolor. Uppdraget bör ges i form av ett separat regeringsuppdrag och avrapporteras i tid för att ge underlag inför kommande propositioner inom forskning och innovation.

Bakgrund

Ett antal universitet och högskolor arbetar redan i dag med att öka användandet av patentinformation. PRV och Göteborgs Universitet (GU) genomförde under 2012/2013 ett pilotprojekt med syfte att visa på den potential som finns i kunskap om immaterialrätt och användning av patentinformation som verktyg för att stärka akademiska miljöer. Inom projektet identifierades att de främsta mål-

grupperna som hade behov av kunskap om immaterialrätt och patentinformation var forskargrupper, innovationskontor och rådgivare kopplade till universitetet samt beslutsfattare som universitetsledning, professorer och forskningsledare. I projektet utvecklade PRV och GU tillsammans specialanpassad information som underlag för beslut för forskarmiljöerna och utformade ett program för utbildning av beslutsfattare och forskargrupper.

På Kungl. Tekniska högskolan (KTH) har forskare och studenter sedan maj 2013 tillgång till Thomson Innovation Index. Forskare på flera institutioner hade efterfrågat denna resurs. Thomson Innovation är en databas med patentinformation från hela världen. Tjänsten inkluderar också vetenskaplig litteratur och analysverktyg. Den används av forskare bl.a. för att spåra innovationstrender inom KTH:s kärnområden, positionera KTH i förhållande till andra tekniska universitet och för att leta strategiska partner. För att söka och analysera patentinformation krävs en kompetens som få forskare har. KTH:s bibliotek erbjuder därför sökning och analys av patentinformation som en service till forskarna.

Det finns också exempel på enskilda projekt för att utnyttja potentialen med patentinformation. Inom Medicinska fakulteten vid Lunds universitet pågår ett pilotprojekt, där analyser av patentlandskap är en del av en informationsanalys som kallas "The State of the Research". Denna analys görs inom forskarnas egna intresseområden, för att stötta dem i sin forskning.

I Finland erbjuder statliga VTT, som är Nordeuropas största forskningsorganisation, tjänster inom sökning och analys av patentinformation. Bland annat görs översyner av befintlig teknik innan FoU-projekt startas och kartor över patentlandskap tas fram för att ge en överblick över patentering inom specifika teknikområden eller patentering hos specifika företag och organisationer.

I Danmark har så kallade Patlib centres startat på tre universitet. På biblioteken är det möjligt att gratis söka i patentdatabaser, antingen efter specifika ämnen eller för att få svar på generella frågor. Syftet är bland annat att öka åtkomsten och kunskapen om patent samt att stärka universitetens kommersialisering av forskningsverksamhet.

8.12.3 Uppmuntra införandet av kurser om immaterialrätt och immateriella tillgångar i masterprogram och forskarutbildning

Förslag: Regeringen bör i kommande propositioner inom forskning och innovation understryka vikten av att studenter vid masterprogram och forskarutbildningar ges kunskap om immaterialrätt och hantering av immateriella tillgångar.

Företagens förmåga att hantera immateriella tillgångar har stor betydelse för deras tillväxt och konkurrenskraft. Kunskap om immaterialrätt och hantering av immateriella tillgångar är därmed inte bara en angelägenhet för studenter inom de juridiska fakulteterna. Regeringen bör därför i kommande propositioner inom forskning och innovation understryka att studenter inom t.ex. civilingenjörs- och civilekonomprogram bör ges god förståelse för vikten av att hantera immateriella tillgångar i ett ekonomiskt perspektiv. Även studenter vid konstnärliga utbildningar har behov av att få undervisning i dessa frågor.

Forskarstudenter kommer också under sitt arbete stöta på många situationer där kunskap om immaterialrätt och immateriella tillgångar är betydelsefull, t.ex. i planering av forskning och kommunikation med forskningsfinansiärer, i förhandling om samverkansavtal liksom i diskussioner om nyttiggörande av forskning. Regeringen bör därför i kommande propositioner även understryka att studenter vid forskarutbildningar bör ges kunskap om hantering och nyttiggörande av immateriella tillgångar.

9 Konsekvensanalys

I kommittéförordningen (1998:1474) finns bestämmelser om hur kommittéer som har ett utredningsuppdrag ska redovisa konsekvenser av sina förslag. I detta kapitel görs en analys av ekonomiska konsekvenser av de förslag utredningen lämnat, liksom konsekvenser för små företag. I kapitel 8 ges en beskrivning av vilket behov som är motivet för respektive förslag och vad förslaget syftar till att uppnå.

9.1 Konsekvenser för staten

9.1.1 Verksamhetsmässiga konsekvenser

Utredningen föreslår att PRV:s finansieringsform ändras från avgiftsfinansiering till anslagsfinansiering. Dessutom föreslås en förstärkning av PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning.

Utredningen har övervägt två handlingsalternativ. Det första alternativet var fortsatt specialdestination av avgifter inom den offentligt rättsliga verksamheten, dock med ett nytt anslag för information och utbildning. Det andra alternativet var anslagsfinansiering av hela PRV:s verksamhet, undantaget uppdragsverksamheten där PRV även fortsättningsvis får disponera sina inkomster.

Utredningen gör sammantaget bedömningen att PRV:s offentligt rättsliga avgifter och verksamhet inte uppfyller de riktlinjer som finns för när specialdestination kan komma ifråga. Därför förordar utredningen det andra alternativet, dvs. att PRV:s verksamhet anslagsfinansieras, med undantag för uppdragsverksamheten. Med en anslagsfinansiering ökar möjligheterna för regering och riksdag att styra verksamheten och besluta om dess omfattning. Utredningen menar att det är särskilt viktigt i en tid när efterfrågan på myndig-

hetens granskningar sjunker och de internationella immaterialrättsliga systemen förändras, samtidigt som betydelsen av immateriella tillgångar ökar för innovation och tillväxt.

För PRV:s del bedömer utredningen att en anslagsfinansiering skulle förbättra verkets möjligheter att planera sin verksamhet. I dag kan internationella förändringar inom en del av verksamheten få stora konsekvenser för PRV:s intäkter och tvinga fram neddragningar som även påverkar andra delar. Utredningen har föreslagit att PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning ska förstärkas och finansieras via anslag. Det ger också myndigheten stabilare förutsättningar att planera och finansiera denna verksamhet, jämfört med att som i dag använda avgiftsintäkter för detta. En anslagsfinansiering innebär däremot inte att verket kan slå sig till ro, utan ett kontinuerligt arbete med effektiviseringar måste pågå oavsett finansieringsform.

Universitet och högskolor påverkas av utredningens förslag att forskningsfinansierande myndigheter bör få i uppdrag att utarbeta planer för hur de ska verka för att immateriella tillgångar hanteras på ett systematiskt sätt i de forskningsprojekt de finansierar, liksom att 1 procent av den finansiering som forskningsfinansiärerna lämnar till ett projekt bör få användas för att utreda frågeställningar kring immateriella tillgångar inom projektet. Utredningens förslag förväntas leda till högre krav på hantering av immateriella rättigheter från forskningsfinansiärernas sida, och därmed kommer lärosätena behöva ta fram processer och rutiner för att leva upp till dessa krav. För att stödja lärosätena i detta arbete anser utredningen att innovationskontorens roll bör förstärkas.

Enligt utredningen bör ett antal myndigheter, statliga bolag och forskningsfinansiärer verka för en professionaliserad hantering av immateriella tillgångar i den verksamhet de stöttar och finansierar. Organisationerna kommer därmed behöva göra en genomlysning av sina respektive verksamhetsområden, vilket sannolikt leder till förändringar. Utredningen bedömer dock att detta bör rymmas inom organisationernas ordinarie utvecklingsarbete och kunna hanteras inom befintliga budgetramar. Informations- och erfarenhetsutbyte inom det föreslagna Rådet för immateriella tillgångar bör kunna stötta organisationerna i detta utvecklingsarbete.

9.1.2 Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag att ändra PRV:s finansieringsform till anslagsfinansiering innebär att avgiftsintäkterna kommer föras till statens budget och verket kommer finansieras via anslag, med undantag för uppdragsverksamheten. Målet om full kostnadstäckning bör även fortsättningsvis gälla för såväl avgiftsverksamheten som uppdragsverksamheten. Utredningen föreslår vidare en förstärkning av PRV:s verksamhet inom information och kunskapsspridning som bör rymmas inom myndighetens anslag. Del av de medel som tidigare förts över från PRV till statsbudgeten för att finansiera Patentbesvärsrättens verksamhet bör istället användas för att finansiera denna förstärkning, i samband med att en Patent- och marknadsdomstol inrättas och Patentbesvärsrättens verksamhet avvecklas.

En fråga som regering och riksdag har anledning att följa och som påverkas av omfattningen och finansieringen av PRV:s verksamhet är utvecklingen av antalet anställda patenthandläggare. För att myndigheten ska behålla sin status som PCT-myndighet krävs minst 100 kvalificerade granskare. Utredningen menar att det är centralt att PRV kan behålla sin PCT-status. I dagsläget har PRV 115 patenthandläggare, med en beläggningsgrad vad gäller granskningar om cirka 75 procent. PRV bedömer att ansökningsvolymen under de kommande tio till femton åren kommer vara tillräcklig för att sysselsätta över 100 handläggare. Ur ett ekonomiskt perspektiv kommer verket däremot på sikt få svårigheter att behålla en nivå med fler än 100 granskare. Intäkterna från PCT-granskningarna täcker inte kostnaderna för denna verksamhet. Med dagens finansieringsmodell är det enbart via justeringar av avgifterna som regeringen kan hantera under- eller överskott i verkets verksamhet. I en framtid ser utredningen att det även kan bli aktuellt för regering och riksdag att överväga att skjuta till anslagsmedel om skillnaderna mellan intäkter och kostnader ökar, i syfte att upprätthålla en viss volym och kvalitet i PRV:s verksamhet.

PRV prognostiserar att patentverksamheten totalt kommer att visa ett underskott såväl 2014 som 2015. Införandet av det enhetliga patentet kommer också att påverka PRV:s intäkter, även om det i dagsläget är osäkert hur. PRV:s intäkter skulle förstärkas av de höjningar av ansökningsavgifter och årsavgifter som utredningen föreslår. Utredningen vill samtidigt peka på att verkets ekonomi

för närvarande belastas av att en del av de offentligrättsliga intäkterna används för att finansiera Patentbesvärslagens verksamhet. PRV:s kostnader skulle minska om verkets ansvar för att finansiera Patentbesvärslagens verksamhet upphör. Behovet av en avgiftshöjning påverkas alltså av huruvida verket ska finansiera Patentbesvärslagens verksamhet eller inte.

Utredningen anser inte att PRV:s uppdragsverksamhet i form av konsulttjänster bör öka, även om det skulle förbättra verkets ekonomi och möjlighet att ha fler än 100 patenthandläggare anställda eftersom dessa delvis även kan arbeta inom uppdragsverksamheten. I uppdragsverksamheten finns det vissa gränsdragningsproblem gentemot privata leverantörer och verket ska inte konkurrera med dem.

Om beslut fattas att PRV ska finansieras via anslag kommer utgiftstaket behöva justeras. För att fastställa nivå på PRV:s anslag bör regeringen hämta in budgetunderlag från PRV.

Utredningens förslag att ge Vinnova i uppdrag att genom finansiellt stöd till hantering av immateriella tillgångar bidra till att öka små och medelstora företags konkurrenskraft föreslås finansieras inom ramen för Vinnovas anslag. Det föreslagna Programrådet för forskningsfrågor som ska förstärka forskning om sambandet mellan immateriella tillgångar, innovation och ekonomisk tillväxt föreslås under 2016 finansieras inom ramen för Vinnovas anslag, för att därefter finansieras med medel i kommande propositioner som rör forskning och innovation. Likaså bör medel från dessa propositioner användas för att finansiera den föreslagna förstärkningen av innovationskontorens roll för en strategisk hantering av immateriella tillgångar vid universitet och högskolor.

9.2 Konsekvenser för små företag

Utredningen föreslår att regeringen bör ge Vinnova i uppdrag att ge ett ekonomiskt stöd till små och medelstora företag att ta fram strategier för hur de kan hantera sina immateriella tillgångar. Små och medelstora företag är ofta beroende av att anlita extern kompetens för att arbeta med dessa frågor. Genom utredningens förslag förbättras deras möjligheter till detta. Avsikten med satsningen är att stärka företagens konkurrenskraft. Ett finansiellt stöd enligt

förslaget stimulerar även privata aktörer till att utveckla tjänster för denna typ av affärsstrategisk rådgivning.

Utredningens förslag att höja ansöknings- och årsavgifterna för patent medför ökade kostnader för företag. Förslaget är att höja ansökningsavgiften från 3 000 till 5 000 kronor. Utredningen menar dock att för en klar majoritet av de sökande är ansökningsavgiften en liten del av de totala kostnaderna för att ansöka om patent. Kostnaderna för att anlita ett patentombud är normalt betydligt högre. Andelen ansökningar där sökanden har använt ombud varierar mellan 70–80 procent sedan 1990-talet. Tyvärr går det inte att analysera om det finns skillnader i företagsstorlek vad gäller användandet av ombud, eftersom patentansökningarna inte innehåller en obligatorisk uppgift om organisationsnummer för den sökande. Vad gäller årsavgifterna är förslaget att höja dessa med 7 procent, fördelat över alla år. Årsavgifterna ökar för varje år som patentet upprätthålls, och den största höjningen i kronor räknat sker därmed på de senare årsavgifterna. Tanken bakom detta är att de patent som upprätthålls har ett högt affärsvärde och kan bära de stigande årsavgifterna, medan patent som det inte finns ekonomiska intressen att upprätthålla avförs. Utredningens bedömning är att detta inte kommer att hindra individer och företag från att ansöka om och upprätthålla patent i Sverige.

9.3 Konsekvenser för övriga områden

Förslagen bedöms inte leda till några konsekvenser för landstingen, det kommunala självstyret, jämställdheten, brottsligheten, sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

Kommittédirektiv 2014:77

Immaterialrättens roll i innovationssystemet

Beslut vid regeringssammanträde den 28 maj 2014

Sammanfattning

En särskild utredare ska föreslå hur statens framtida insatser inom det immaterialrättsliga området ska utformas för att på bästa sätt stödja innovation och tillväxt, samt hur insatserna ska finansieras.

Utredaren ska

- göra en översyn av Patent- och registreringsverkets (PRV) roll i det innovationsfrämjande systemet och hur PRV förhåller sig till statligt finansierade aktörer som främjar innovation,
- belysa betydelsen av granskningen av immateriella rättigheter i Sverige,
- analysera hur kompetensen hos PRV bäst kan tas till vara,
- analysera PRV och föreslå vilka konkreta innovationsfrämjande uppgifter myndigheten ska ha i framtiden samt omfattningen av dessa,
- analysera och vid behov föreslå förändringar av avgiftssystem för patentansökningar, samt
- föreslå hur insatserna ska finansieras.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 februari 2015.

PRV och dess nuvarande innovationsfrämjande roll

Det är grundläggande för den svenska ekonomin att företag och individer har förmåga och möjlighet att skydda sina immateriella tillgångar, som ger förutsättningar för deras ekonomiska utveckling.

PRV är en avgiftsfinansierad myndighet och dess roll har traditionellt varit att upprätthålla en infrastruktur för att företag och individer ska ha möjlighet att få ett immaterialrättsligt skydd i Sverige och för att ge goda förutsättningar att söka immaterialrättsligt skydd i andra länder.

Regeringen gav i slutet av 2011 ett uppdrag till PRV och Verket för innovationssystem (Vinnova), som handlade om att under 2012–2013 genomföra insatser för att stärka små och medelstora företags hantering av immateriella tillgångar och att höja medvetenheten hos såväl individer och företag som offentliga aktörer kring immaterialrättens möjligheter och behovet av affärsstrategisk rådgivning kring immaterialrätt. Till uppdraget avsattes totalt 20 miljoner kronor.

I samband med uppdraget gav regeringen också ett utvidgat uppdrag till PRV genom ett tillägg i förordningen (2007:1111) med instruktion för Patent- och registreringsverket. I 2 a § anges det att ”Patent- och registreringsverket ska långsiktigt främja tillväxten samt stärka innovationsförmågan och konkurrenskraften i hela landet. Verket ska göra detta genom att informera om och bidra till ökad förståelse för hanteringen av immateriella tillgångar hos företag och aktörer inom det offentliga innovationssystemet.”

PRV är en del av det offentligt finansierade innovationsfrämjande systemet tillsammans med många andra aktörer, t.ex. Vinnova, ALMI Företagspartner AB och Tillväxtverket. Det är viktigt att PRV:s innovationspolitiska roll kompletterar vad andra aktörer gör.

Uppdraget att föreslå hur statens framtida insatser på det immaterialrättsliga området ska utformas

Utredaren ska

- föreslå hur statens framtida insatser på det immaterialrättsliga området ska utformas för att på bästa sätt stödja innovation och tillväxt,
- belysa betydelsen av granskningen av immateriella rättigheter i Sverige,
- belysa risken för att PRV inte kan behålla sin status som PCT-myndighet (se vidare nedan) om granskningsverksamheten minskar i omfattning samt betydelsen av en förlorad PCT-status,
- analysera hur avgiftssystemet för patent i högre utsträckning skulle kunna förändras för att svara mot avvägningen att avgifterna inte ska utgöra ett hinder för patentering, samtidigt som avgiftsintäkterna ska motsvara kostnaderna för verksamheten,
- analysera PRV:s innovationsfrämjande roll och hur denna roll förhåller sig till statligt finansierade aktörer inom det innovationsfrämjande systemet,
- beskriva vilka innovationsfrämjande roller patent- och registreringsmyndigheter har i andra jämförbara länder,
- föreslå vilka konkreta innovationsfrämjande uppgifter PRV ska ha och föreslå ändringar som behöver göras till följd av dessa uppgifter i förordningen med instruktion för Patent- och registreringsverket och andra styrdokument,
- föreslå hur stora PRV:s innovationsfrämjande insatser ska vara, samt
- föreslå vilken finansieringsform PRV ska ha och beskriva konsekvenserna av denna.

Det har skett många förändringar på det immaterialrättsliga området på senare år. Det har fått till följd att efterfrågan på PRV:s tjänster har minskat. En koncentration av ansökningar till European Patent Office (EPO), The Office for Harmonisation in the Internal Market (OHIM) och patentmyndigheter i stora länder pågår

sedan länge. En anledning till detta är att aktörerna på marknaden i takt med globaliseringen och den europeiska integrationen verkar gränsöverskridande och att det blivit enklare att söka immaterialrättsligt skydd via internationella myndigheter. PRV har dock hittills kunnat upprätthålla sin position som en internationellt sett betydande patentmyndighet.

I december 2012 antogs två EU-förordningar om inrättande av ett enhetligt patentskydd (Unitary Patent Protection, UPP). Sedan våren 2013 pågår också en översyn av varumärkesrätten inom EU. Båda reformerna kan antas göra de europeiska immaterialrättssystemen ännu attraktivare för användarna. Konsekvenserna för PRV när det gäller det enhetliga patentskyddet och den reformerade varumärkesrätten är fortfarande inte helt klarlagda, men det finns anledning att tro att antalet ansökningar om patent- och varumärkesregistrering hos PRV långsiktigt kommer att minska ytterligare.

När företag och individer ges en ökad möjlighet att ansöka om skydd hos andra organisationer än PRV är det värdefullt att belysa betydelsen av den granskning av immateriella rättigheter som sker i Sverige. En viktig aspekt i detta är att se på värdet av den kompetens som finns i PRV, vilken roll kompetensen har i det svenska immaterialrättssystemet, i vad mån den svarar mot ett behov hos näringslivet samt hur den bäst kan bidra till innovation och tillväxt i Sverige. I detta avseende bör näringslivets behov ur ett internationellt perspektiv beaktas. Det är dessutom viktigt att analysera betydelsen av PCT-systemet (Patent Cooperation Treaty) för PRV, samt betydelsen för näringslivet av att PRV är en PCT-myndighet. PCT-systemet för internationella patentansökningar är knutet till World Intellectual Property Organisation (WIPO). En PCT-myndighet granskar och bedömer en uppfinnings nyhetsvärde samt gör en förberedande prövning av dess patenterbarhet. Efter det att en PCT-ansökan har granskats kan den sökande ansöka om att få patent hos nationella patentmyndigheter eller hos regionala organ som EPO. För att upprätthålla statusen som PCT-myndighet måste myndigheten ha minst 100 kvalificerade granskare.

Mot bakgrund av ett kontinuerligt intäktsbortfall för PRV från och med 2008 uppstod ett ackumulerat verksamhetsunderskott, som föranledde regeringen att 2012 uppdra åt Statskontoret att genomföra en analys av PRV:s verksamhet och av hållbarheten över tid i den rådande finansieringsmodellen. Statskontoret drog bland

annat slutsatsen att regeringen bör tillsätta en utredning av hur statens framtida insatser inom det immaterialrättsliga området ska se ut med utgångspunkt i näringslivets behov av stöd och hur dessa insatser ska finansieras. Problematiken kring att myndigheten är avgiftsfinansierad och inte anslagsfinansierad lyfts särskilt fram. Denna problematik bör analyseras ytterligare.

Utgångspunkten för utredningen är näringslivets och individers behov av statliga insatser på det immaterialrättsliga området och hur PRV:s kompetens bäst kan tas till vara för att bidra till förstågan till värde- och affärsskapande utifrån immateriella tillgångar i Sverige.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska bedöma konsekvenserna av förslagen för näringslivet, enskilda och det allmänna.

Om utredarens förslag medför ökade kostnader för det allmänna, ska förslag till finansiering redovisas.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska göra de internationella jämförelser som är befogade.

Utredaren ska samråda med berörda myndigheter samt inhämta synpunkter från berörda företag och organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 februari 2015.

(Näringsdepartementet)

Grundläggande om immaterialrätt

En immateriell rättighet ger innehavaren ensamrätt till resultatet av en intellektuell prestation, vilket kan vara en uppfinning, ett varumärke, en design, en roman, en bild m.m. Till de immateriella rättigheterna räknas upphovsrätt, patent, varumärkesskydd, designskydd, firmaskydd och växtförädlarrätt, men även t.ex. licenser till nämnda skydd.

Patent

Ett patent ger ensamrätt att kommersiellt utnyttja en uppfinning eller en ny teknisk lösning på ett problem. Det innebär alltså att patentinnehavaren kan hindra andra från att tillverka, använda, importera eller sälja uppfinningen.

Ett patent är giltigt i maximalt 20 år från ansökningsdagen. För läkemedel och växtskyddsmedel kan skyddstiden förlängas med ytterligare maximalt 5 år.

Krav på patenterbarhet

För att kunna patentera en uppfinning måste tre krav vara uppfyllda: nyhet, uppfinningshöjd och industriell tillämpbarhet. Med *nyhet* menas att uppfinningen måste vara helt ny för världen när patentansökan lämnas in. Om uppfinningen har blivit allmänt känd genom t.ex. artiklar eller föredrag så uppfylls inte detta krav. Den som vill söka patent måste alltså hålla uppfinningen hemlig fram till dess att en patentansökan lämnas in. Med *uppfinningshöjd* menas att uppfinningen ska skilja sig väsentligt från vad som är allmänt tillgängligt tidigare, och den ska inte heller ligga nära till hands för en person som är kunnig inom uppfinningens teknikområde (en

fackman). Med *industriell tillämpbarhet* menas att uppfinningen ska kunna användas industriellt. Den ska ha teknisk karaktär (avse något påtagligt och inte bara en teori), ge teknisk effekt (lösa ett tekniskt problem) och vara reproducerbar (ge samma effekt varje gång uppfinningen används).

Vägar att söka patent

En uppfinning måste patenteras i varje land där innehavaren önskar skydd. För att underlätta för dem som önskar skydd i flera länder finns det internationella överenskommelser. En patentansökan kan förenklat uttryckt lämnas in på tre olika sätt:

- Nationell ansökan
- Europeisk ansökan, EPC (European Patent Convention)
- Internationell ansökan, PCT (Patent Cooperation Treaty)

En *nationell ansökan* lämnas in direkt till patentverket i det land där uppfinnaren önskar skydd. Den som vill ha skydd i flera länder och väljer den nationella vägen behöver alltså lämna in flera ansökningar. I Sverige är det Patent- och registreringsverket (PRV) som granskar nationella patent.

En *européisk ansökan* om europeiskt patent lämnas in till European Patent Office (EPO)¹, som gör nyhetsgranskning och bedömer uppfinningens patenterbarhet. EPO beviljar även patent och uppfinningen kan därmed få skydd i de 38 länder som anslutit sig till European Patent Convention (EPC). För att patentet ska bli giltigt behöver dock uppfinnaren en lämna in en översättning till nationella patentmyndigheter och betala publiceringsavgift samt årsavgift i de länder patentet ska gälla.

En *PCT-ansökan* lämnas in antingen in till World Intellectual Property Organization (WIPO), till EPO eller till en PCT-myndighet.² Svenska PRV är PCT-myndighet, och har därmed befog-

¹ EPO är en samarbetsorganisation mellan alla EU:s medlemsstater och ytterligare ett antal länder. EPO bildades genom den europeiska patentkonventionen, som slöts i München 1973. Huvudorgan i organisationen är European Patent Office (EPO), det europeiska patentverket, som har huvudkontor i München.

² WIPO är ett organ under FN. WIPO bildades 1967 i syfte att främja immaterialrättsligt skydd i världen, och har sitt säte i Genève. Patent Cooperation Treaty (PCT) är en

enhet att göra en nyhetsgranskning och en förberedande bedömning av uppfinningens patenterbarhet. För att sedan få patentet beviljat måste uppfinnaren fullfölja ansökan hos nationella patentverk, eller hos regionala myndigheter som EPO. Dessa utgår sedan från PCT-granskningarna, men är inte bundna av att följa dem. För närvarande har 148 länder undertecknat konventionen och ingår i samarbetet.

Ansökningsavgift och årsavgifter

Den som ansöker om ett patent betalar först en ansökningsavgift. Avgiften för nationella patent är för närvarande 3 000 kronor i Sverige.

Avgiften för ett europeiskt patent är för närvarande cirka 1 400 euro för en elektronisk ansökan till EPO med granskning inom Europa. Därutöver tar PRV ut en avgift på 1 400 kronor för att offentliggöra översättning av ett meddelat europeiskt patent.

Avgiften för en internationell ansökan, PCT, som lämnats till PRV är för närvarande 9 440 kronor, med möjlighet till reduktion beroende på i vilket format ansökan lämnats in.

När ett patent har beviljats ska den sökande betala en meddelandeavgift, som är 1 400 kronor för ett nationellt patent i Sverige. För att patentet ska vara giltigt måste patentinnehavaren sedan betala årliga avgifter i de länder patentet ska gälla, annars förfaller patentet. Årsavgifterna är progressiva och ökar över tiden. Avgiften för att inneha ett patent i Sverige är för närvarande 300 kronor det första året och ökar sedan gradvis till 6 000 kronor det tjugonde året.

Prioritetsdatum

När man lämnar in en första patentansökan för en uppfinning, s.k. first filing, kan man sedan återopa prioritet från denna när patent söks i andra länder. Prioriteten gäller under 12 månader, och räknas från när ansökan lämnades in. Vid PCT-ansökan räcker det med att

internationell överenskommelse som gör att en patentansökan som lämnas in till en PCT-myndighet anses ha kommit in samma dag i alla PCT:s medlemsländer.

lämna in en patentansökan på ett språk för att det ska räknas som att ansökan är ingiven i samtliga PCT:s medlemsländer den dagen. Efter att PCT-myndigheten har lämnat sitt utlåtande om patent-erbarhet har sökanden i de flesta fall 30 månader på sig att fullfölja ansökan hos nationella eller regionala patentmyndigheter. En fördel med PCT-systemet är därmed att den som söker patent kan skjuta upp beslutet om vilka länder patent ska sökas i, och därmed senareläggis också kostnaderna.

Ett framtida enhetligt patentskydd inom EU

Ett enhetligt patentskydd kommer att införas inom EU. Införandet sker i form av ett fördjupat samarbete mellan 25 av EU:s medlemsstater, och genomförs genom två EU-förordningar: patentdomstolsförordningen³ och översättningsförordningen.⁴ När dessa börjar tillämpas blir det möjligt att via en ansökan till EPO få ett europeiskt patent med enhetlig verkan, dvs. som är giltigt i alla deltagande medlemsstater utan någon validering av nationella patentverk. Enda kravet är att patenthavaren begär enhetligt skydd och sedan betalar årsavgifter för det enhetliga patentet. Inbetalningarna ska göras till EPO, och sedan ska intäkterna delas mellan EPO och de länder som ingår i samarbetet om enhetligt patentskydd.

Dessutom ska en enhetlig europeisk patentdomstol inrättas, med ensamrätt att avgöra vissa tvister om det enhetliga patentskyddet och de övriga europeiska patenten för de länder som är med i systemet. Under en övergångsperiod kommer det finnas en möjlighet för patentinnehavaren till opt-out, dvs. att välja bort, den europeiska domstolen när man vill försvara sina rättigheter.

Den svenska regeringen har tillsatt en särskild utredare som ska föreslå de författningsändringar som behövs till följd av införandet av det enhetliga patentskyddet i EU och inrättandet av den enhetliga europeiska patentdomstolen. Utredaren ska också lämna förslag till en ny patentlag och en ny förordning som ska vara över-

³ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1257/2012 om genomförande av ett fördjupat samarbete för att skapa ett enhetligt patentskydd.

⁴ Rådets förordning (EU) nr 1260/2012 om genomförande av ett fördjupat samarbete för att skapa ett enhetligt patentskydd när det gäller tillämpliga översättningsarrangemang.

skådliga och lättillgängliga. Utredningens slutbetänkande ska redovisas den 31 mars 2015.⁵

Varumärke

Ett varumärke är ett kännetecken för ett företags eller organisations varor och tjänster, så att de går att skilja från konkurrenters produkter. Varumärken kan bestå av ord, bokstäver, siffror, fraser, figurer som logotyper och bilder, utstyrsel som förpackningar m.m.

Varumärkesskydd ger ensamrätt att använda varumärket för sina varor och tjänster eller i sin marknadsföring. Skyddet gäller för evigt, förutsatt att det förnyas vart tionde år och att det används kommersiellt.

Krav på varumärke

För att ett varumärke ska kunna skyddas måste det vara särskiljande och unikt. Det får inte gå att förväxla med varukännetecken som redan är registrerade, eller med sådana som är oregistrerade men inarbetade och välkända av konsumenterna på marknaden. Varumärken får inte heller vara beskrivande för varan, till exempel olivolja, eller ange egenskaper hos varan, till exempel kallpressad.

Vägar att ansöka om varumärkesskydd

Varumärken måste registreras i varje land där innehavaren vill ha skydd. För att underlätta för dem som önskar skydd i flera länder finns det internationella överenskommelser. En varumärkesansökan kan förenklat uttryckt lämnas in på tre olika sätt:

- Nationell ansökan
- Ansökan om gemenskapsvarumärke
- Internationell ansökan, Madridprotokollet

⁵ Direktiv 2012/99 Ett enhetligt patentskydd i EU och en ny patentlag och direktiv 2014/67 Tilläggsdirektiv till Patentlagsutredningen.

En *nationell ansökan* lämnas in till den myndighet som ansvarar för varumärkesregistrering i det land man önskar skydd. I Sverige är det Patent- och registreringsverket (PRV).

En *ansökan om gemenskapsvarumärke* lämnas in direkt till Office for Harmonization in the Internal Market (OHIM), eller via PRV. Genom en enda ansökan kan man få ett varumärkesskydd som omfattas hela EU. Om det däremot finns ett hinder i något av EU-länderna faller hela skyddsrätten.

En *internationell ansökan* lämnas in till WIPO, via den nationella myndighet som ansvarar för varumärkesregistrering eller via OHIM. Denna väg förutsätter att man redan har ansökt om eller beviljats ett nationellt varumärke. Varumärket kan sedan genom ansökan till WIPO skyddas i ett eller flera av de länder som har anslutit sig till Madridprotokollet. WIPO gör en formell granskning, och om ansökan beviljas meddelas de länder som den sökande har angett i ansökan. Sedan gör varje land en prövning enligt sina varumärkeslagar. I Sverige gör PRV denna prövning. En internationell ansökan kan därför liknas vid en samling nationella ansökningar.

Ansökningsavgift och förnyelseavgift

Den som ansöker om att registrera ett varumärke betalar först en ansökningsavgift. Avgiften beror dels på om handlingen lämnas in elektroniskt eller på papper, dels på hur många klasser varumärket täcker. Exempel på klasser är musikinstrument och telekommunikation.

Avgiften för att ansöka om ett nytt nationellt varumärke hos PRV är 1 800 kronor för en online ansökan och 2 300 kronor för en ansökan på papper för skydd i en varumärkesklass.

Avgiften för att ansöka online om ett gemenskapsvarumärke hos OHIM är för närvarande minst 900 euro för upp till tre varumärkesklasser.

Avgiften för att ansöka om internationell varumärkesregistrering är 2 300 kronor till PRV, som vidarebefordrar ansökan till WIPO. Den sökande ska även betala en grundavgift till WIPO, samt antingen en supplementär avgift för varje klass utöver de första tre och en kompletterande avgift per designerat land, eller en individuell avgift till de länder som har valt att ta ut en sådan.

Avgiften för att ansöka online om förnyelse av ett varumärke är 1 800 kronor i Sverige.

Översyn av EU:s varumärkessystem

Sedan våren 2013 pågår en översyn av EU:s varumärkessystem. EU-kommissionen har föreslagit ändringar i varumärkesförordningen, som gör det möjligt att registrera ett gemenskapsvarumärke med giltighet i hela unionen, och varumärkesdirektivet, som i hög grad harmoniserar den nationella varumärkesrätten inom EU.

Ett av kommissionens förslag innebär att det skapas en rättslig grund i varumärkesförordningen för ett fördjupat samarbete mellan EU:s varumärkesmyndighet OHIM och de nationella varumärkesmyndigheterna, i Sverige PRV. Samarbetet ska ske genom deltagande i olika projekt, som ska finansieras genom bidrag från OHIM. Efter förhandlingar i rådet har medlemsstaterna dock uttryckt missnöje med att den ekonomiska kompensationen från OHIM ska bero på om de nationella varumärkesmyndigheternas deltar i samarbetsprojekt. Rådet har därför i stället föreslagit att OHIM, utöver finansieringen av projekt, årligen ska kompensera medlemsstaterna för de kostnader som deras nationella myndigheter har haft med anledning av gemenskapsvarumärket. Det kan inkludera även andra myndigheter än varumärkesmyndigheter, t.ex. tullmyndigheter.

Kommissionen har också föreslagit att det införs en bestämmelse i varumärkesdirektivet som innebär att nationella varumärkesmyndigheter inte längre på eget initiativ ska kunna granska om en ansökan om ett nytt varumärke strider mot en tidigare rättighet, t.ex. ett varumärke eller en firma. PRV gör i dag sådana granskningar. Efter förhandlingar i rådet har dock medlemsstaterna enats om att denna möjlighet ska finnas kvar.

Förhandlingarna har nått sitt slutskede och för närvarande pågår s.k. triloger med Europaparlamentet, som är medlagstiftare. När det gäller frågan om granskningen av varumärkesansökningar har Europaparlamentet anslutit sig till rådets förslag. Detta innebär troligtvis att rådets förslag står sig. När det gäller frågan om OHIM:s finansiering av projekt och ekonomisk kompensation till nationella myndigheter har däremot Europaparlamentet anslutit sig

till kommissionens förslag. Det återstår således att se hur denna faller ut i trilogförhandlingarna med Europaparlamentet.

Målsättningen är att rättsakterna ska antas innan sommaren 2015.

Design

Design avser formen eller utseendet hos ett objekt eller produkt. I detta sammanhang avser design samma sak som formgivning och mönster. Designskydd gäller för en produkts utseende, men inte produktens funktion eller teknik. Designskydd ger ägaren ensamrätt att tillverka, använda, importera eller sälja designen. Ensamrätten gäller i maximalt 25 år, förutsatt att den förnyas vart femte år.

Krav på design

För att en design ska kunna skyddas krävs det att den är ny och särpräglad. En design anses särpräglad om det inte finns någon annan design som ger samma helhetsintryck hos en kunnig användare. Designen måste vara resultat av ett skapande arbete.

Vägar att ansöka om designskydd

Designskydd måste sökas i varje land där man vill ha skydd. En ansökan om designskydd kan lämnas in på följande sätt:

- Nationell ansökan
- Ansökan om gemenskapsdesignskydd
- Internationell ansökan, Haagsystemet

En *nationell ansökan* lämnas in till den myndighet som ansvarar för designskydd i det land man önskar skydd. I Sverige är det PRV.

Ansökan om gemenskapsdesignskydd lämnas in till OHIM direkt. Genom en enda ansökan kan man få ett enhetligt mönsterskydd som täcker hela EU. Enligt EU:s reglering finns det också ett oregistrerat skydd som gäller i tre år efter det att designen har blivit offentligt tillgänglig.

En *internationell ansökan* till det internationella registreringssystemet, det s.k. Haagsystemet, lämnas in till WIPO. Systemet ger möjlighet att samtidigt söka designregistrering i ett eller flera länder som anslutit sig till Haagsystemet. Sverige har inte anslutit sig, så denna väg kan inte ge skydd i Sverige. Däremot har EU anslutit sig, så svenska medborgare kan lämna in ansökningar direkt till WIPO.

Ansökningsavgift och förnyelseavgift

Den som ansöker om registrering av nationellt designskydd (mönsterskydd) betalar en ansökningsavgift. I Sverige är den 1 900 kronor och betalas till PRV. Om man efter fem år vill förnya skyddet kostar det 2 500 kronor för varje femårsperiod upp till maximalt 25 år.

Avgiften för att ansöka online hos OHIM om enhetligt designskydd i EU är minst 350 euro. Att förnya skyddet kostar 90 euro första gången, och avgiften ökar sedan gradvis upp till 180 euro den fjärde gången skyddet förnyas.

Avgiften för att ansöka hos WIPO om internationellt designskydd är drygt 400 schweiziska franc. Att förnya skyddet vart femte år kostar 200 schweiziska franc.

Upphovsrätt

Upphovsrätt skyddar litterära och konstnärliga verk. Den ger innehavaren rätt att trycka, visa, framföra eller sälja verket till allmänheten. Den som har skapat verket har också rätt att bli omnämnd som upphovsman.

Upphovsrätten gäller automatiskt, utan ansökan. Den ger intäkter till verkets skapare, och ger incitament att skapa fler verk. Det är verkets uttryck som skyddas och inte den underliggande idén. Två fotografier som föreställer samma objekt kan alltså båda skyddas av upphovsrätten.

Upphovsrätten gäller som huvudregel under upphovsmannens livstid plus 70 år efter dennes dödsår. Därefter får verket fritt återges.

Krav på upphovsrätt

Det krävs att ett verk når s.k. verkshöjd för att det ska omfattas av upphovsrättslagen. Det innebär att verket måste ha viss självständighet och originalitet.

Växtförädlarrätt

Växtförädlarrätt liknar bland annat patenträtten på många sätt. Växtförädlarrättslagen (1997:306) anger att den som skapar en ny växtsort kan få ensamrätt till den. Skyddet gäller i 25 år, förutom för potatis, träd och vin då det gäller i 30 år. Skyddet kan inte förnyas. Från skyddet undantas utnyttjande som har privata och icke-kommersiella ändamål, experiment och utnyttjande för framställning av nya växtsorter.

Krav på växtförädlarrätt

Kraven för ensamrätt på en växtsort är bland annat att den anses vara ny, särskiljbar, enhetlig och stabil. Skyddet innebär att andra aktörer inte får använda växtsorter som är identiska, avledda eller inte skiljer sig från den registrerade växtsorten tillräckligt mycket. Den användning som kan förbjudas är bland annat vissa former av att föröka, bearbeta, förvara, sälja, importera eller exportera växtsorten.

Vägar att ansöka om växtförädlarrätt

En ansökan om växtförädlarrätt kan lämnas in på följande sätt:

- Nationell ansökan
- Europeisk ansökan

En *nationell ansökan* om växtförädlarrätt i Sverige lämnas in till Statens Jordbruksverk.

En *europaisk ansökan* lämnas in till EU:s växtsortsmyndighet, CPVO. Genom en enda ansökan kan man få en växtförädlarrätt som täcker hela EU.

Förteckning över intervjuade organisationer

Utredningen har intervjuat personer från följande organisationer:

Almi Företagspartner AB
Almi Invest
Arctic Business Incubator, ABI
Institutionen för teknikens ekonomi och organisation, Chalmers tekniska högskola
Center for Intellectual Property, Chalmers tekniska högskola
Ekonomistyrningsverket
Electrolux AB
Ericsson AB
Forskarpatent i Uppsala
Företagarna
IAMIP Sverige AB
Innovasjon Norway
InnovationskontorEtt, Linköpings universitet
Innovationskontor Väst, Chalmers tekniska högskola
IUC Sverige AB
LEAD
Nærings- og fiskeridepartementet, Norge
Patent- og registreringsverket, PRV
Patentstyret, Norge
SCA Hygiene Products AB
Scania CV AB
SEB Venture Capital
SLL Innovation
Skolan för teknikvetenskaplig kommunikation och lärande, Kungl. tekniska högskolan, KTH

SKF AB
Swedish Network for Innovation & Technology Transfer Support,
SNITTS
Svenska Artisters och Musikers Intresseorganisation, SAMI
Statskontoret
Stiftelsen Svensk Industridesign, SVID
Stiftelsen för Strategiskt Forskning, SSF
Svenska Industrins IP-förening, SIPF
Svenskt Näringsliv
Svenska Uppfinnareföreningen, SUF
Sveriges Ingenjörer
Sveriges Patentbyråers förening, SEPAF
Synergon AB
Swerea AB
Teknologiska forskningscentralen VTT
Tillväxtverket
Uppdragshuset Sverige AB
Vinnova
Volvo Technology AB

Statens offentliga utredningar 2015

Kronologisk förteckning

1. Deltagande med väpnad styrka i utbildning utomlands. En utökad beslutsbefogenhet för regeringen. Fö.
2. Värdepappersmarknaden MiFID II och MiFIR. + Bilagor. Fi.
3. Med fokus på kärnuppgifterna. En angelägen anpassning av Polismyndighetens uppgifter på djurområdet. Ju.
4. Ett svenskt tonnageskattesystem. Fi.
5. En ny svensk tullagstiftning. Fi.
6. Mer gemensamma tobaksregler. Ett genomförande av tobaksprodukt-direktivet. S.
7. Krav på privata aktörer i välfärden. Fi.
8. En översyn av årsredovisningslagarna. Ju.
9. En modern reglering av järnvägstransporter. Ju.
10. Gränser i havet. UD.
11. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015. Kontroll, dokumentation och finansiering för ökad säkerhet. M.
12. Överprövning av upphandlingsmål m.m. Fi.
13. Tillämpningsdirektivet till utstationeringsdirektivet – Del I. A.
14. Sedd, hörd och respekterad. Ett ändamålsenligt klagomålssystem i hälso- och sjukvården. S.
15. Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring. N L.
16. Ökat värdeskapande ur immateriella tillgångar. N.

Statens offentliga utredningar 2015

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Tillämpningsdirektivet till
utstationeringsdirektivet – Del I [13]

Sedd, hörd och respekterad. Ett
ändamålsenligt klagomålssystem
i hälso- och sjukvården. [14]

Finansdepartementet

Värdepappersmarknaden
MiFID II och MiFIR. + Bilagor [2]
Ett svenskt tonnageskattesystem. [4]
En ny svensk tullagstiftning. [5]
Krav på privata aktörer i välfärden. [7]
Överprövning av upphandlingsmål m.m.
[12]

Utrikesdepartementet

Gränser i havet. [10]

Försvarsdepartementet

Deltagande med väpnad styrka
i utbildning utomlands. En utökad
beslutsbefogenhet för regeringen. [1]

Justitiedepartementet

Med fokus på kärnuppgifterna. En ange-
lägen anpassning av Polismyndig-
hetens uppgifter på djurområdet. [3]
En översyn av årsredovisningslagarna. [8]
En modern reglering
av järnvägstransporter. [9]

Miljö- och energidepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2015.
Kontroll, dokumentation och finansie-
ring för ökad säkerhet. [11]

Näringsdepartementet

Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi
för en konkurrenskraftig jordbruks-
och trädgårdsnäring. [15]
Ökat värdeskapande ur immateriella
tillgångar. [16]

Socialdepartementet

Mer gemensamma tobaksregler.
Ett genomförande av tobaks-
produktdirektivet. [6]